

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΕΤΟΣ 32ον

ΙΟΥΛΙΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ

ΑΡΙΘ. 303

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΝ ΤΡΟΦΟΔΟΣΙΑΝ ΤΗΣ ΝΕΟΤΗΤΟΣ

Λόγω τῆς γενικωτέρας σημασίας του εὐχαρίστως δημοσιεύουν ἐνταῦθα αἱ «Ἀκτῖνες» τὸν ἀπολογισμὸν τοῦ ἔργου «εἰς τὴν πνευματικὴν τροφοδοσίαν τῆς νεότητος», ὃ ὁποῖος ἀνεγνώσθη εἰς συγκέντρωσιν στελεχῶν τοῦ ἔργου τούτου τῶν Σ. Χ. Σ. ὃ «Ἀπόστολος Παῦλος».

Ὅσον προχωρεῖ ὁ καιρὸς, τόσοσιν καὶ περισσότεροσιν πεῖθεται κανεῖς, ὅτι πράγματι, εἰς τὴν ἐποχὴν μας, τὸ κατ' ἐξοχὴν πρόβλημα, τὸ ὑπ' ἀριθ. 1 πρόβλημα, ὅπως ὀρθῶς ἐχαρακτηρίσθη, εἶναι τὸ πρόβλημα τῆς νεότητος.

Ἐπειδὴ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τὸ θέμα τῆς νεότητος ὠξύνθη σφόδρα καὶ ἐπειδὴ αἱ ἐκτροπαὶ ἑνὸς τμήματός της ἀπειλοῦν νὰ συμπαρασύρουν τὸ σύνολον τῶν νέων καὶ νὰ ὑπονομεύσουν ἐπομένως καὶ τὴν αὐριανὴν κοινωνίαν, θὰ ἦτο ὄχι ἀπλῶς παράλειψις, ἀλλὰ σφάλμα μέγα, ἔαν εἰς τὰς ἱεραποστολικὰς μας φροντίδας, τὸ πνευματικὸν ἀνέβασμα τῆς νεολαίας δὲν ἔπαιρνε πρωτεύουσαν καὶ κυριαρχικὴν θέσιν. Καὶ ἀξίζει πράγματι ἡ νεότης νὰ ἀποτελέσῃ ἀντικείμενον μεγαλυτέρας καὶ εἰδικῆς μερίμνης καὶ φροντίδος ὄλων μας.

Εἰς αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν σκοπὸν ἀπέβλεπαν καὶ αἱ μηνιαῖαι συγκεντρώσεις στελεχῶν ἐργαζομένων, εἰς τὴν πνευματικὴν διακονίαν τῆς νεότητος.

Δὲν θὰ ἀναφέρωμεν ἐδῶ τὰ ὅσα ἀξιόλογα καὶ ἐφέτος εἰργάσθησαν ὑπὲρ τῆς νεότητος, οἱ ἀρμόδιοι τομεῖς, διὰ τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων, τῶν Χριστιανικῶν Μαθητικῶν Ὁμαδῶν, τῆς Χριστιανικῆς Φοιτητικῆς Ἐνώσεως, τῆς Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐργαζομένης Νεολαίας, τῶν Κυκλαμίνων, καθὼς καὶ ἰδιαιτέρως διὰ τῆς «Ζωῆς τοῦ Παιδιοῦ»,

εἰς τὸν πολυπληθῆ παιδικὸν κόσμον.

Ἄς σταματήσωμεν ὁμῶς ὀλίγον εἰς τὰ ὅσα, ἔξω ἀπὸ τὴν συνεχῆ ὑπὲρ τῆς νεότητος διεξαγομένην ἐργασίαν, ἔγιναν κατὰ τὸ ἔτος αὐτό.

Ἐξ ἀφορμῆς τῶν τραγικῶν καὶ τόσοσιν ἀποκαλυπτικῶν γεγονότων, ποῦ διεδραματίσθησαν τὸν Μάιον τοῦ παρελθόντος ἔτους ἀπὸ ἓνα μεγάλο τμήμα τῆς νεότητος, καὶ ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ, καὶ κατόπιν τοῦ συνθήματος, ποῦ ἔρριψεν ὁ καθηγητὴς κ. Ἀλέξ. Τσιριντάνης, ὅτι τὸ θέμα τῆς νεότητος, πρέπει νὰ ἀποτελέσῃ τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 1 πρόβλημα καὶ διὰ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ διὰ τὰς χριστιανικὰς ὀργανώσεις καὶ διὰ τὸ ἔθνος, διὰ τῶν περιοδικῶν μας, ἐδημοσιεύσαμεν σειρὰν ἄρθρων, τὰ ὁποῖα παρουσίαζαν τὴν ἰδεολογικὴν σύγχυσιν ποῦ ἐπικρατεῖ, γενικώτερον, εἰς τὸν νεανικὸν κόσμον καὶ εἰδικώτερον μεταξὺ τῆς θρησκευοῦσης νεότητος, καθὼς καὶ τὸν ἐξ αὐτῆς τῆς συγχύσεως προερχόμενον κίνδυνον διὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Ταῦτο χρόνως εἰς τὰ ἄρθρα αὐτά, ὑπεδεικνύετο καὶ τὸ δέον γενέσθαι, ὥστε ἡ Ἑλληνικὴ νεότης νὰ μὴ παρασυρθῆ ἀπὸ τὸν κλύδωνα αὐτόν. Ἦδη ἐπὶ τῇ θάσει τῶν ἄρθρων αὐτῶν, ἐξεδόθη καὶ τὸ βιβλίον: «Ποῦ πηγαίνει λοιπὸν ἡ νεότης;», τὸ ὁποῖον ἀσφαλῶς, θὰ τὸ ἔχετε διαβάσει ὅλοι, καὶ θὰ φροντίζετε διὰ τὴν ὅσον τὸ δυνατόν εὐρυτέραν διάδοσίν του.

Παραλλήλως, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ συλλόγου ὁ «Ἀπόστ. Παῦλος», ἀπεφασίσθη ἡ ἔτι περαιτέρω μελέτη καὶ ἐνασχόλησις μὲ τὸ φλέγον αὐτὸ θέμα. Καρπὸς ταύτης τῆς μελέτης ὑπῆρξαν αἱ μηνιαῖαι συγκεντρώσεις, εἰς τὰς ὁποίας δὲν παρουσιάσθη ἀπλῶς τὸ πρόβλημα τῆς νεότητος, ὅπως ἐμφανίζεται σήμερα, ἀλλὰ καὶ ἐτονίσθη ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ἐνεργότερα ἡ συμβολὴ ὄλων ἡμῶν, οἱ ὁποῖοι εἰς μικρὸν ἢ εἰς μεγάλον βαθμὸν, ἀποτελοῦμεν τὰ στελέχη τοῦ ἔργου καὶ ἡγούμεθα τῆς ἐργασίας, πού ἀφορᾷ καὶ τὴν νεότητα.

Εἰς τὰς δύο λοιπὸν πρώτας εἰσηγήσεις, ἐτονίσθη ὅτι, ἡ συνεισφορά μας θὰ εἶναι πράγματι θετικὴ καὶ σπουδαία, ἐὰν πιστεύωμεν εἰς τὴν ἰερότητα τῆς ἀποστολῆς μας ἐν μέσῳ τῆς νεότητος καὶ ἂν μορφώσωμεν τὰ γνωρίσματα τοῦ ἀληθινοῦ ἡγέτου, τοῦ ἱκανοῦ εἰς τοὺς χαλεποὺς αὐτοὺς καιροὺς νὰ σταθῇ κοντὰ εἰς τοὺς νέους, μὲ ἀγάπην ἀληθινὴν, διὰ νὰ τὴν χειραγωγῆσιν εἰς ὁδοὺς ζωῆς καὶ προόδου. Συγχρόνως ἐτονίσθη, ὅτι ἀπὸ τὴν τρομερὰν ἰδεολογικὴν σύγχυσιν, ἡ ὁποία ἐπικρατεῖ εἰς τὰς ἡμέρας μας, ἕξοδος δὲν θὰ ὑπάρξῃ, ἐὰν οἱ ταγοὶ τῆς νεότητος δὲν ἔχουν ξεκαθαρισμένας πεποιθήσεις, καὶ ἐιδικώτερον ἡμεῖς, ἐὰν δὲν ἐργασθῶμεν ἐπὶ τῇ θάσει τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν γραμμῶν, τῶν διαυγῶν καὶ κρυσταλλίνων, πού ἴσχυσαν εἰς τὴν ἱεραποστολικὴν προσπάθειαν τοῦ ἔργου αὐτοῦ καὶ αἱ ὁποῖαι εἰς τὸ παρελθὸν ἀπέδωσαν θαυμαστά ὁμολογούμενως ἀποτελέσματα.

Ἡ τρίτη εἰσηγήσις ἠσχολήθη μὲ τὴν μορφωτικὴν ἐπίδρασιν, πού ἡμπορεῖ νὰ ἀσκήσῃ ἐπὶ τῆς νεότητος ἡ Ἅγία Γραφή. Ἀδύνατον, ἐτονίσθη ἐκεῖ, νὰ ἐπιτευχθῇ ἠθικὴ ἀνάπλασις τῶν νέων, ἐὰν οὗτοι δὲν θεμελιώσουν τὴν ζωὴν των ἐπάνω εἰς τὴν ἀλήθειαν τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ ἐὰν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ δὲν ἐνοικῇ πλουσίως εἰς τὰς καρδίας των καὶ δὲν ἀποτελῇ τὸν φωτεινὸν καὶ ἀναντικατάστατον ὁδηγὸν των.

Τὸ σύνθημα, μὲ τὸ ὁποῖον ἐκλείσαμεν τὴν περίοδον αὐτὴν: ὁ καθένας μας νὰ

προσφέρῃ κατὰ τὰς ἀγίας ἡμέρας τῆς Ἀναστάσεως, ὡς δῶρον, τὴν Ἅγιαν Γραφήν, εἶχε πράγματι πολλὴν ἀπήχησιν. Ἐχομεν δὲ δι' ἐλπίδος, ὅτι, ἡ ἱερά αὐτὴ προσπάθεια, θὰ ἔχῃ συνέχειαν, διότι ἡ διάδοσις τῆς Ἅγίας Γραφῆς, καὶ μάλιστα ἡ μελέτη τῆς ὑπὸ πάντων καὶ δὴ ὑπὸ τῆς νεότητος, εἶναι ἔργον ὄχι μιᾶς περιόδου, ἀλλὰ συνεχές.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰς «Ἀκτίνας» τῶν μηνῶν Μαρτίου, Ἀπριλίου καὶ Μαΐου, τὰς ὁποίας ἀσφαλῶς ὄλοι θὰ παρακολουθοῦμεν, καὶ εἰς τὰς ὁποίας ἐδημοσιεύθη περίληψις τῶν εἰσηγήσεων αὐτῶν, ὁ Σύλλογος «ὁ Ἀπόστολος Παῦλος» μᾶς τὰς προσέφερε καὶ εἰς τὰ «φύλλα τοῦ Ἡμερολογίου» του, ὥστε νὰ τὰς μελετήσωμεν προσεκτικώτερα.

Δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ παραλείψωμεν νὰ ἀναφέρωμεν ἐδῶ, καὶ τὴν ἑβδομάδα διαδόσεως Ἅγίας Γραφῆς εἰς Θεσσαλονίκην, ὅπου διετέθησαν περὶ τὰς 23.000 ἀντιτύπων τῆς Καινῆς Διαθήκης, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲ τὴν ἐρμηνευτικὴν ἀπόδοσιν. Τὰ 25χρονα τῶν Χ.Μ.Ο. Θεσσαλονίκης, καθὼς καὶ τὴν Συναυλίαν τῆς παιδικῆς χορωδίας τῶν Χ.Μ.Ο. Ἀθηνῶν, τὰ ὁποῖα, ἔστω καὶ ἂν δὲν ἀπετέλουν ἐξ ἀρχῆς μέρος τοῦ προγράμματος τῆς Διακονίας τῆς Νεότητος, ὁδὴν ἦσαν ὅμως ἄσχετα πρὸς αὐτήν. Καὶ τὰ τρία αὐτὰ γεγονότα, ἀπετέλεσαν σταθμὸν καὶ ἀφήκαν ἰσχυροτάτας ἐντυπώσεις μετὰξὺ τοῦ νεανικοῦ κόσμου, ἀλλὰ καὶ τῶν μεγαλύτερων. Καὶ ἔδειξαν καὶ αὐτὰ, ἀπὸ τῆς πλευρᾶς των, ὅτι ἕνα μέγα μέρος τῆς νεότητος εἶναι ὑγιές καὶ ὅτι καλλιεργούμενον καὶ χειραγωγούμενον ἀπὸ ταπεινοὺς καὶ σεμνοὺς ἐργάτας, θὰ ἡμποροῦσε νὰ γίνῃ πράγματι «πυρὴν» ἀναγεννητικὸς εἰς μίαν ἐργασίαν ἀναπλάσεως τῆς ὅλης Ἑλληνικῆς νεότητος.

Καὶ τώρα τίθεται τὸ ἐρώτημα: Εἶναι ἀρκετὰ τὰ ὅσα ἐγίναν ἢ ἐμελετήθησαν κατὰ τὸ ἔτος αὐτὸ διὰ τὴν διακονίαν καὶ πνευματικὴν τροφοδοσίαν τῆς νεότητος; Λύουν τὸ πρόβλημα τῆς πνευμα-

ΑΚΤΙΝΕΣ ΙΟΥΛ. — ΑΥΓ. — ΣΕΠΤ. 1969

τικῆς καὶ ἠθικῆς κρίσεως, πού διέρχεται εἰς τὰς ἡμέρας μας ἢ νεότης καὶ μετ' αὐτῆς ἡ οἰκογένεια;

Θὰ εἴμεθα ἔξω τῆς πραγματικότητος, ἐὰν ἰσχυριζώμεθα κάτι τέτοιο. Τὸ μόνον πού ἠμποροῦμε νὰ εἰποῦμε εἶναι, ὅτι ἔγινε κάποια ἀρχή. Καὶ ὡς ἀρχή, καὶ μόνον ὡς ἀρχή, ἔχει τὴν ἀξίαν τῆς.

Τὸ ἀπελπιστικὸν θὰ ἦτο, ἐὰν δὲν ἐγίνετο ἡ ἀρχὴ αὐτῆ. Ἦμπορεῖ νὰ εἶχε τὰς ἐλλείψεις τῆς. Ἀσφαλῶς θὰ εἶχε καὶ κενά. Αὐτὸ ὅμως δὲν σημαίνει ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ γίνῃ. Τὸ μόνον πού χρειάζεται εἶναι νὰ βοηθήσωμεν ὅλοι — μὲ πίστιν, μὲ ταπεινώσιν, μὲ πολλὴν προσευχὴν, μὲ συναίσθησιν τῆς ἱερότητος τοῦ πράγματος, — εἰς τὴν πλεόν συστηματικὴν ἀντιμετώπισίν του, κατὰ τὴν νέαν περίοδον. Διότι τέτοια θέματα ἀπαιτοῦν συγκέντρωςιν ὅλων τῶν δυνάμεων, συνεργασίαν ἐν πνεύματι Χριστοῦ, ἐνθουσιασμόν, ἀκάματον προσπάθειαν. Θὰ χρειασθῇ λοιπὸν μετὰ τὴν ἀρχήν, νὰ καταβληθοῦν πολλοὶ κόποι ἀπὸ τὸν καθένα μας καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ Συνεργαζόμενα Χριστιανικὰ Σωματεῖα.

Καὶ ὄχι ἀπλῶς τοῦτο. Ἡ ἱερὰ ἐργασία, διὰ τὴν διακονίαν τῆς νεότητος, ἀπαιτεῖ ἀκόμη, ὅπως ἐτονίσθη καὶ ἄλλοτε, ἀπὸ ἡμᾶς, πού εἴμεθα ἐδῶ συγκεντρωμένοι καὶ πού ἀντιπροσωπεύομεν ὅλους τοὺς τομεῖς τοῦ ἔργου αὐτοῦ, σύμπνοιαν, τὸ «ὁμόψυχον», ἐνότητα σκοπῶν καὶ μεθόδων. Ὅχι τὴν πολυτέλειαν τοῦ καταμερισμοῦ τῶν δυνάμεών μας εἰς πολλὰ καὶ ποικίλα, καὶ ἴσως-ἴσως εἰς μερικὰ εὐφάνταστα καὶ χρυσιζόντα, πού ἀποπνέουσιν ὀλιγότερον ἄρωμα Χριστοῦ καὶ περισσότερον φρόνημα κοσμικόν, ἐπιδείξεως, εὐαρεσθήσεως εἰς τὸ πνεῦμα καὶ τὰς ἀρεσκείας τοῦ κόσμου. Οὔτε πάλιν θὰ ἐργασθῶμεν ὅπως ἔως χθές, ὡς ἐὰν νὰ μὴ ἐπηκολούθησεν ἡ ὀξυτάτη αὐτῆ ἠθικῆ, κοινωνικῆ καὶ πνευματικῆ κρίσις, πού μαστίζει τὴν νεότητα καὶ τὴν οἰκογένειαν καὶ ἡ ὅποια, ἂν δὲν ἀντιμετωπισθῇ ἐγκαίρως καὶ κατὰ Χριστὸν καὶ δὲν γίνῃ ἐπείγοντως ἔργον θεραπείας καὶ οἰκοδομῆς, ἠμπορεῖ νὰ ἀποβῇ ἀληθινὸς κίνδυνος διὰ τὸ μέλλον.

Εἶναι καιρὸς λοιπὸν νὰ συναισθαν-

θῶμεν ὅλοι μας, ἀπὸ τοῦ μικροτέρου ἔως τοῦ μεγαλυτέρου, ὅτι ἡ πνευματικὴ τροφοδοσία τῆς νεότητος ἀποτελεῖ τὸ κατ' ἐξοχὴν ἔργον τοῦ παρόντος καὶ πρέπει νὰ ἀποτελέσῃ τὴν κυρίαν ἐνασχόλησιν τῶν Συνεργαζόμενων Σωματείων μας. Ἄλλως δὲν θὰ φανῶμεν ἀξιοὶ τῶν καιρῶν μας.

Θὰ πρέπει λοιπὸν τὰ ἐπὶ μέρους Σωματεῖα νὰ ἐντοπίσουσιν τὴν μελέτην τῶν καὶ τὴν δρᾶσιν τῶν κυρίως, εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 1 αὐτὸ πρόβλημα. Ὁ στόχος εἶναι ὑψηλός. Ὁ αὐριανὸς κόσμος, κόσμος διαπλανητικὸς, ἔχει ἀνάγκην καλλιέργειας, θεμελιώσεως, ἐντατικῆς βοήθειας. Βοηθοῦντες τὴν σημερινὴν νεότητα, βοηθοῦμεν τὸν αὐριανὸν ἄνθρωπον, τὸν νέον ἄνθρωπον, τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ καταστήσωμεν ἱκανὸν νὰ κυβερνήσῃ τὸ μέλλον. Αὐτὴν ἄλλως τε τὴν συμβολικὴν σημασίαν εἶχεν ἡ δωρεὰ ἐνὸς ἀντιτύπου τῆς Καινῆς Διαθήκης ἀπὸ τὴν Ἀδελφότητα καὶ τὸν σύλλογον «Ἀπόστολος Παῦλος»: Νὰ δεῖξῃ δηλαδὴ ὅτι, ὁ Χριστὸς καὶ ἡ αἰωνία ἀληθεία Του, θὰ εἶναι ὁ θεμέλιος, ἐπάνω εἰς τὸν ὁποῖον θὰ στηριχθῇ ἡ ἀνακαίνισις τῆς Ἑλληνικῆς νεολαίας.

Δι' αὐτὸ πρέπει τὰ Σωματεῖα καὶ δὴ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα καὶ λόγῳ μορφώσεως καὶ ἐπαγγελματικῆς σταδιοδρομίας καὶ κοινωνικῆς θέσεως τῶν μελῶν τῶν, ἔχουν τὴν δυνατότητα νὰ κάμουν πολλά, νὰ προβάλλουν εἰς ὅλα τὰ μέλη τῶν τὴν ἀνάγκην αὐτὴν τῶν καιρῶν καὶ διὰ τῆς προσφορᾶς τῶν περιοδικῶν καὶ τῶν βιβλίων πού θίγουν τὸ πρόβλημα τῆς νεότητος. Αὐτὸ ἄλλως τε σημαίνει συνεργασία ἀληθινὴ μεταξὺ Σωματείων, πού ἔχουν ὡς τίτλον: «Συνεργαζόμενα Χριστιανικὰ Σωματεῖα».

Αὐτὰ τὰ λέγομεν, ὥστε μὲ τὸν φωτισμὸν καὶ τὴν χάριν τοῦ Κυρίου, ἀπὸ τῆς νέας περιόδου νὰ ὑπάρξῃ ταῦτις σκοπῶν καὶ συντονισμὸς δράσεως καὶ ἐναρμονίσις σχεδίων καὶ ἐργασίας.

Τὸ ἐπαναλαμβάνομεν: Οἱ καιροὶ δὲν ἐπιτρέπουν οὔτε αὐτοσχεδιασμούς, οὔτε κατατεμαχισμὸν δυνάμεων, πού εἶναι ἀπαραίτητον νὰ δοθοῦν ἐν ἐνότητι καὶ

πλήρει συνεργασία εις τὸν μέγιστον αὐτὸν σκοπὸν.

★ ★ ★

Βεβαίως, ἡμεῖς, δὲν θὰ λύσωμεν τὸ πρόβλημα ὅλης τῆς νεότητος τῆς Ἑλλάδος. Θὰ κάμωμεν ὅμως, ἐν τῷ μέτρῳ τῶν δυνάμεών μας, πᾶν τὸ δυνατόν, νὰ βοηθήσωμεν πρῶτον τὴν νεότητα, ποῦ παρακολουθεῖ τοὺς τομεῖς μας καὶ δι' αὐτῆς νὰ ἐπιηρεάσωμεν καὶ ἄλλους.

Συγκεκριμένως κατὰ τὸ θέρος πρέπει ὅλοι νὰ προσέξωμεν τὰ ἑξῆς:

α) Συστηματικὴ καὶ ἐντατικὴ ἐργασία διὰ τὴν πνευματικὴν οἰκοδομὴν μας, ὥστε νὰ εἴμεθα ἔτοιμοι διὰ τὴν ἐξόρμησιν ὑπὲρ τῆς νεότητος, κατὰ τὴν ἐρχομένην περίοδον. Δὲν διαφεύγει ἀπὸ κανένα μας ὅτι, τοιαῦτα ἔργα, ἀπαιτοῦν σκέψιν πολλήν, συναίσθησιν εὐθύνης, ἀπόσυρσιν ἀπὸ τὰ καθημερινά, περισυλλογήν καὶ ἀγῶνα καθάρσεως τοῦ ἑαυτοῦ μας.

β) Θὰ βοηθήσῃ τὰ μέγιστα εις τοῦτο καὶ ἡ προσεκτικὴ καὶ θαθεῖα μελέτη τῶν προαναφερθεῖσων εἰσηγήσεων, τῶν ἄρθρων τῆς «Σ υ ζ η τ ῆ σ ε ω ς» καὶ τοῦ βιβλίου: «Ποῦ πηγάζει λοιπὸν ἡ νεότης;», ὥστε νὰ ἐμποτισθῶμεν ἀπὸ τὰ νοήματα αὐτὰ καὶ κατανοήσωμεν τὸ ὅλον θέμα, κάπως περισσότερον. Θὰ ἦτο εὐχῆς ἔργον, ἐάν τινες ἐξ ἡμῶν προωθοῦσαν τὸ θέμα μὲ ἔτοιμασίαν μιᾶς εἰσηγήσεως ἢ ὁμιλίας ἢ καὶ ἄρθρων διὰ τὰ περιοδικὰ μας. Ἐάν ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ὅτι εις τὴν συγκέντρωσιν αὐτὴν παρευρίσκονται καὶ ἱκανοὶ χειρισταὶ τοῦ λόγου καὶ τῆς γραφίδος, ἀλλὰ καὶ γινῶσται τοῦ θέματος, τοῦτο θὰ βοηθήσῃ εις περισσότεραν προώθησιν τοῦ θέματος.

γ) Προβολὴ τοῦ προβλήματος, ποῦ λέγεται νεότης, κατὰ τὸ θέρος εις τὰς φιλικὰς μας συναναστροφὰς καὶ εις πᾶσαν ἄλλην εὐκαιρίαν, ὥστε εὐρύτερος

κύκλος ἀνθρώπων νὰ ἐνδιαφερθῆ, νὰ πονέσῃ καὶ νὰ βοηθήσῃ τὸ ἔργον ὑπὲρ τῆς νεότητος. Ἡ διεύρυνσις τοῦ κύκλου ἐκείνων, ποῦ θὰ ἐνδιαφεροῦν διὰ τὴν περίσωσιν τῆς νεολαίας, ἀποτελεῖ κέρδος μέγα καὶ προετοιμάζει μίαν πανεθνικὴν ἐξόρμησιν.

δ) Ἄλλὰ καὶ ὅλοι μας ἠμποροῦμεν καὶ ἄλλως νὰ συμβάλωμεν εις τὴν εὐόδωσιν τῆς ἱερᾶς αὐτῆς ἐργασίας. Κάθε σκέψις οἰκοδομητικὴ ἐπὶ τοῦ προβλήματος τῆς νεότητος, πρακτικοὶ τρόποι δράσεως, καὶ ὅτι ἄλλο, πραγματοποιήσιμον ὅμως, καὶ ὄχι ἀνεδαφικόν, ἠμπορεῖ νὰ προσφερθῆ γραπτῶς εις τοὺς ἀρμοδίους, ὥστε νὰ περιληφθῆ εις τὸ πρόγραμμα, ὅπερ θὰ ἐξαγγελθῆ καὶ θὰ ἐφαρμοσθῆ κατὰ τὴν νέαν περίοδον.

ε) Εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο, ἐάν κάθε Σωματεῖον, συμφώνως πρὸς ὅσα ἐδῶ ἐλέχθησαν καὶ ἐγράφησαν, προετοιμάσῃ σχέδιον ἐργασίας, ὅπερ, τιθέμενον ὑπ' ὄψιν τῶν ἀρμοδίων, τροποποιούμενον ἢ συμπληρούμενον, νὰ τεθῆ εις ἐφαρμογήν.

στ) Εἶναι ἀντιληπτὸν εις ὅλους μας, ὅτι ὅλα αὐτὰ καὶ ὅτι παρόμοιον, τότε μόνον θὰ ἀποδώσουν, ἐάν δὲν λησμονοῦμεν τὴν βασικὴν ἀλήθειαν ὅτι: «ἐάν μὴ Κύριος οἰκοδομήσῃ οἶκον, εἰς μάτην ἐκοπίασαν οἱ οἰκοδομοῦντες» καὶ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου: «Χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν». Ὁ φωτισμὸς λοιπὸν τοῦ Σωτῆρος, ποῦ εἶναι ὁ Κύριος τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ ἔργου, ἢ εὐλογία Του, ἢ χάρις Του καὶ ἡ δύναμις Του εἶναι ἀπαραίτητα. Δι' αὐτὸ ἰδιαιτέρον αἴτημα ὅλων μας πρέπει νὰ ἀποτελέσῃ κατὰ τὸ θέρος τὸ «Κύριε, τὴν νεότητα παιδαγωγῆσον», καθὼς καὶ νὰ ἐπιβλέψῃ ὁ Κύριος ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὸ ἔργον τοῦτο, νὰ προετοιμάσῃ τὰς ψυχὰς μας, νὰ δεχθῶμεν τὴν ἀλήθειάν Του, ὥστε ὅλοι ὡς μία ψυχὴ νὰ ἐργασθῶμεν κατὰ τὴν νέαν περίοδον μετὰ μεγαλυτέρου ζήλου καὶ μὲ περισσότεραν συστηματικότητα.

ΓΕΝΝΑΙΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑ

Ἐχει σωστά τονισθῆ ὅτι εἶναι δυστύχημα γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα πού ἡ δύναμις πολλές φορές δὲν συντροφεύεται ἀπὸ τὴν ἀγάπη καὶ οἱ ἄνθρωποι τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ὀρθῆς κρίσεως συχνὰ στεροῦνται δυνάμει. Ἀλλὰ ἐνῶ εἶναι ἀλήθεια ὅτι οἱ ἄνθρωποι τῆς ἀγάπης σπανίως συγκεντρώνουν στὰ χέρια τους ὑλικὴ δύναμι, πλοῦτο ἢ πολιτικὴ ἐξουσία, συμβαίνει νὰ ἐμφανίζον καταπληκτικὰ ἀποθέματα σθένους καὶ ψυχικῆς δυνάμει καὶ νὰ συμβάλλουν θετικὰ στὴ διαμόρφωσι τῆς ἱστορίας τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν κοινωνιῶν.

Ὁ Στάλιν εἶχε κάποτε ρωτήσῃ πόσες μεραρχίες ἔχει ὁ Πάπας. Καὶ πολλοὶ διερωτῶνται τί ἐπέτυχε ὁ Dag Hammarskjöld στὸν ὀργανισμό, στὸν ὁποῖο τόσες ἐλπίδες εἶχε στηρίξει ἡ μεταπολεμικὴ ἀνθρωπότης.

Οἱ ιδέες τοῦ Hammarskjöld εἶναι γνωστὲς στοὺς ἀναγνῶστες τῶν «Ἀκτίνων». Πολὺ ζωντανὰ σκιαγραφεῖ τὴν προσωπικότητά του ὁ Ἄγγλος φυσικὸς καὶ συγγραφεὺς λόρδος Snow στὸ βιβλίον του: «Ἡ ποικιλία τῶν ἀνθρώπων» (Variety of Men).

Ἐνας ἄνθρωπος τόσο ἀσαφῆς ὅταν μιλοῦσε στὴ διπλωματικὴ γλῶσσα, ὥστε ἕνας διπλωμάτης ζαλισμένος ἀπὸ ὅσα ἄκουσε σὲ μιὰ συνάντησι μὲ τὸν Hammarskjöld νὰ παρατηρήσῃ, ὅτι ἴσως εἶναι ὁ μοναδικὸς ἄνθρωπος ἐν ζωῇ πού μπορεῖ νὰ εἶναι τελείως ἀκατάληπτος, μολονότι μιλεῖ ἄπταιστα τέσσαρες γλῶσσες, ἦταν ἄπλοῦς καὶ σαφῆς ὅταν μιλοῦσε τῇ γλῶσσῃ τῆς καρδιάς: «... οἱ πεποιθήσεις μου μὲ τις ὁποῖες ἀνατράφηκα καὶ οἱ ὁποῖες ἔδωσαν κατεύθυνσι στὴ ζωῇ μου καὶ ὅταν ἀκόμη ἡ διάνοιά μου ἀμφέβαλλε γιὰ τὴν ἀξία τους, ἀναγνωρίσθηκαν κάποτε ἄν δικές μου, μὲ τὸ δίκηνο τους καὶ μὲ τὴ δική μου ἐλεύθερη ἐκλογῇ. Ἡ ἐξήγησις στὸ πῶς ἕνας ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ ζῇ μιὰ ζωῇ γεμάτῃ δρᾶσι στὴν ὑπηρεσία τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου σὲ πλήρη ἁρμονία μὲ τὸν ἑαυτό του ὡς μέλους τῆς κοινωνίας τοῦ πνεύματος, βρῖσκεται

στὰ ἔργα τῶν μυστικῶν τοῦ μεσαίωκου...».

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, γράφει ὁ C. P. Snow, ὅτι ἀνεζήτησε τὸν Θεὸ καὶ βεβαίωθηκε ὅτι δὲν μποροῦσε νὰ ὑπηρετήσῃ τοὺς συνανθρώπους του, παρὰ μόνον ὡς ὄργανο τοῦ Θεοῦ. Τὰ σημειωματάρια του τῶν τελευταίων 10 ἐτῶν δὲν ἀναφέρονται σὲ κανένα ἄλλο θέμα. Αὐτὴ ἦταν ἡ ἐσωτερικὴ του ζωῇ. Ἦταν χαρακτηριστικὰ ἔντονη καὶ ἔντονα ἀτομικῇ.

Φαντασθῆτε τον, γράφει ὁ λόρδος Snow, κατὰ τὴ διάρκεια τῆς κρίσεως τοῦ Σουέζ: Ὁ κατάλληλος ἄνθρωπος, στὴν κατάλληλη θέσι, ἐπὶ 17 ἕως 18 ὥρες τὸ εἰκοσιτετράωρο στὸ γραφεῖο του μὲ τις ἀτέρμονες ἀκροάσεις, σχέδια καὶ ἀντισχέδια ἀποφάσεων, σκληρῆς καὶ πολλαπλῆς διαπραγματεύσεις, στὶς ὁποῖες δὲν ἔπρεπε νὰ κάμῃ οὔτε μιὰ ἀπ' εὐθείας παρατήρησι, κουραστικῆς ποικίλης πιέσεις... Μετὰ πίσω στὸ μοναχικὸ του διαμέρισμα νὰ γράφῃ:

«Τὸ τελευταῖο χαράκιμα τοῦ ἐχθροῦ. Μποροῦμε νὰ θυσιάσουμε τοὺς ἑαυτοὺς μας πλήρως σὲ κείνο πού εἶναι πέραν ἀπὸ μᾶς καὶ πάνω ἀπὸ μᾶς καὶ νὰ ἐλπίζουμε ἀκόμη ὅτι ἡ ἀνάμνησις τῆς ἐκλογῆς μας θὰ παραμείνῃ δεμένη μὲ τὸ ὄνομά μας, τοὐλάχιστον ὅτι οἱ μελλοντικῆς γενεῆς θὰ καταλάβουν γιὰτί καὶ πῶς ἐνεργήσαμε...». «Πιστεύω ὅτι πρέπει νὰ πεθάνουμε μὲ σεμνότητα, ὥστε τοὐλάχιστον ἡ σεμνότης νὰ ἐπιζῆσῃ.

Ἄγιασθῆτω τὸ ὄνομά Σου, ὄχι τὸ δικό μου,
Ἐλθέτω ἡ Βασιλεία Σου, ὄχι ἡ δική μου,
γενηθῆτω τὸ θέλημά Σου, ὄχι τὸ δικό μου».

Τὴν ἄλλη μέρα πρωτὶ-πρωτὶ πίσω στὸ γραφεῖο του γιὰ ἕνα ἀκόμη δεκαοκτώωρο σκληρῆς δουλειᾶς.

Ἐνας ἄνθρωπος μὲ τις ἰκανότητες καὶ τὴν εὐφροσύνη τοῦ Hammarskjöld, δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ μὴ διαπιστώσῃ ὅτι παρὰ τις ὑπεράνθρωπες προσπάθειες, πού κατέβαλλε, ἦταν πολὺ μικρὸ τὸ ἀποτέλεσμα, ἢ τοῦ-

λάχιστον ἔτσι φαινόταν ὅταν ζοῦσε καὶ ἔτσι φαίνεται ἀκόμη, γιὰ νὰ εἶμεθα ρεαλισταί, ἀπὸ τὰ μέγρι τοῦδε ἐπιτεύγματα τοῦ Ο.Η.Ε. Μπορεῖ νὰ ἦταν ἓνας ἥρωας ποῦ ἀπέτυχε. Ἄλλὰ αὐτὸς ὁ ἀγῶνας του, πάλι ἐνὸς ἀνθρώπου ποῦ ἔγραφε στὸ σημειωματάριό του ὅτι: «Στὴν ἐποχὴ μας, ἡ ὁδὸς πρὸς τὴν ἀγιότητα περνάει κατ' ἀνάγκη ἀπὸ τὸν κόσμο τῆς δράσεως», ἔστω καὶ ἂν ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἀπέτυχε στοὺς σκοποὺς του, αὐτὸς ὁ ἀγῶνας του ἂν δὲν εἶναι κι' ὅλας ἡ νίκη, εἶναι τοῦλάχιστο ἡ ἐλπίδα. Καὶ χωρὶς τοὺς ἥρωες, ἔστω τοὺς ἀποτυχημένους, δὲν θὰ ὑπῆρχε ἐλπίς. Καὶ ὅμως ποιὸς ἄλλος μπορεῖ νὰ πῆ ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἱστορικὸ τοῦ ἀπωτέρου μέλλοντος ἂν ὁ Hammar-skjöld ἀπέτυχε πλήρως;

★

Τὸν περασμένο Φεβρουάριο πέθανε ἐξ ἄλλου, σὲ ἡλικία 44 ἐτῶν ὁ Βρεταννὸς δημοσιογράφος Robert Pitman. Ὑπέφερε ὁ Pitman σὲ ὅλη του τὴ ζωὴ ἀπὸ φοβερὰ ἐνοχλητικὸ ἀσθμα. Παρ' ὅλα αὐτὰ ἦταν, ὅπως παρατηρεῖ ὁ Sir Arthur Bryant τῶν Εἰκονογραφημένων Νέων τοῦ Λονδίνου, ἓνα ἠφαίστειο δραστηριότητος καὶ χαρούμενου καλοῦ χιοῦμο. Ἐμοιαζε μὲ μιὰ πηγὴ ἀστείρευτη ψυχικῆς δυνάμεως καὶ κουράγιου. Ὅποιος τὸν συναντοῦσε θὰ τὸν ἄκουγε πάντα νὰ λέη κάτι τὸ πρωτότυπο ἢ τὸ διασκεδαστικὸ ἢ νὰ κἀνῃ μιὰ παρατήρησι γεμάτη διεισδυτικότηα.

Τοὺς τελευταίους 18 μῆνες τῆς ζωῆς του ἤξερε ὅτι ἐπρόκειτο νὰ πεθάνῃ σύντομα ἀπὸ λευχαιμία. Αὐτὴ ἡ γνῶσις τοῦ ἐπερχομένου τέλους δὲν ἄλλαξε καθόλου τὴ ζωὴ του. Ἐξακολούθησε νὰ πολεμᾷ καὶ νὰ ἐργάζεται σάν τὸν ἄνθρωπο ποῦ βλέπει μπροστά του τὴν αἰωνιότητα. Ἐξακολούθησε νὰ εἶ-

ναι εὐθύμος καὶ γεμᾶτος ἐνθουσιασμοῦς. Ποτὲ δὲν ἀκούσθηκε νὰ ἐκφράζῃ παρᾶπονο ἢ οἶκτο γιὰ τὸν ἑαυτὸ του. Μέγρι τῆς τελευταίας του πνοῆς προσέφερε τὶς ὑπηρεσίες του στὴν πάσχουσα ἀνθρωπότητα. Ἐπειδὴ δὲν μποροῦσε νὰ γράφῃ ὑπαγόρευε τὰ ἄρθρα του σὲ ἓνα μαγνητόφωνο στὸ νοσοκομεῖο, ἐνῶ εὗρισκετο στὸν προθάλαμο τοῦ θανάτου.

Εἶχε διακρίνει ὅτι οἱ ἐπικρατοῦσες φιλοσοφικὲς τάσεις τῆς ἐποχῆς μας, τάσεις ἐγωϊστικὲς, ὕλιστικὲς καὶ μηδενιστικὲς ἦταν ἐσφαλμένες. Καὶ ἐπολέμησε στὰ τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς του κατὰ τῶν τάσεων αὐτῶν. Ἐκατομμύρια ἀναγνωστῶν ἐδιάβαζαν τὰ ἄρθρα του στὸ Daily Express καὶ τὶς κριτικὲς τοῦ βιβλίου ποῦ ἔγραφε στὸ Sunday Express. Ἦταν μαχητὴς τοῦ καλοῦ ἀγῶνος ποῦ χτυποῦσε κατακέφαλα τὶς ἀντίπαλες ἰδέες, ἀλλὰ πάντα γενναιοῦψυχος πρὸς τοὺς ἀντιπάλους του.

Ἄγνωστικιστὴς κατὰ τὴ νεότητα, ἐπέσθηκε ἀργότερα ὅτι ἡ χριστιανικὴ πίστις δίνει τὴν ἀπάντησι στὸ μυστήριον τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως. Οἱ τελευταῖοι μῆνες ἐνὸς νέου ἀνθρώπου ποῦ ξεκίνησε μὲ ὄνειρα γιὰ μιὰ μεγάλη δημοσιογραφικὴ σταδιοδρομία καὶ ἡ ἀρρώστεια τὴν διέκοπτε πρόωρα, ἦταν μῆνες γαλήνης καὶ εὐτυχίας ποῦ πῆγαζαν ἀπὸ τὴν πίστι καὶ τὴ μεταφυσικὴ βεβαιότητα.

Πόσο μᾶς βοηθεῖ στὸν αἰῶνα αὐτὸ τῆς ἀβεβαιότητος καὶ τοῦ ἄγχους τὸ παράδειγμα τέτοιων ἀνθρώπων καὶ πόσο θὰ πρέπει νὰ πληθυνθοῦν στὰ βιβλία, στὰ περιοδικά, στὶς ἐφημερίδες, στὴν τηλεόρασι οἱ σκιαγραφεῖς τῶν γενναίων ποῦ πίστεψαν στὸ Θεό, στὴν ἀγάπη καὶ στὴν ἀξιοπρέπεια τοῦ ἀνθρώπου!

A. ΔΩΡΙΚΟΣ

Λοιπὸν εἶναι ὁ γάμος κλήσις; Κλήσις Θεοῦ; Μπορεῖ νὰ εἶναι ἀλήθεια; Ὁ Θεὸς λοιπὸν μᾶς σκέπτεται τόσο, ὥστε νὰ προνοῇ γιὰ μᾶς; Ὁ Θεὸς ἄρα γε ἀσχολεῖται μὲ αὐτὰ τὰ ἀνιαρά, βέβηλα πράγματα; Δὲν θ' ἄξιζε καλύτερα νὰ εἴμεθα πιὸ εἰλικρινεῖς καὶ ἅπλοϊ καὶ νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἐπειδὴ δὲν αἰσθανόμεθα τὴ γοητεία καὶ ἔλξι τῶν ὑψηλῶν κορυφῶν, περιοριζόμεθα στὰ στενὰ μονοπάτια τῆς βαθειᾶς κοιλάδος; Καὶ ἐπειδὴ δὲν νοιώθουμε τὴ βαθεῖα κλήσι γιὰ μιὰ ἥρωϊκὴ ἀνώτερη ζωὴ, ἀκολουθοῦμε καὶ ὑποτασσόμεθα στὸ φυσικὸ νόμο;

Εἶναι καιρὸς ν' ἀφήσωμε τὶς ταπεινολογίες. Ὁ γάμος εἶναι κλήσις καὶ μάλιστα κλήσις Θεοῦ. Ἐπομένως γιὰ τὸ Θεὸ τίποτε δὲν εἶναι ἀσήμαντο καὶ ἀδιάφορο, ἀκόμη καὶ αὐτὸ πού ἐμεῖς θεωροῦμε βέβηλο. Ὁ Θεὸς ἀπ' ὅλους μᾶς ζητᾷ ἡρωϊσμὸ καὶ ἀπ' τὸ γάμο καὶ ἀπ' ἐκεῖνον πού τάχθηκε νὰ τὸν ὑπηρετῇ καὶ νὰ τὸν ἀντιπροσωπεύῃ δηλαδὴ τὸν κληρικὸ ἀπ' τὴ μοναστικὴ ζωὴ. Καὶ ὡς πρὸς αὐτὸ τὸ σημεῖο οἱ μὲν δὲν ἔχουν τίποτε νὰ ζηλέψουν ἢ νὰ ἐπιθυμήσουν ἀπὸ τοὺς δέ. Μὲ μόνη τὴ διαφορὰ ὅτι δὲν ἀπαιτεῖται σὲ ὅλες τὶς περιπτώσεις ὁ ἴδιος ἡρωϊσμὸς. Ἐδῶ δὲν ἐνδιαφέρει νὰ ἐρωτησωμεν ποῖα ἀπ' τὶς δύο κλήσεις εἶναι ἡ ἀγιωτέρα. Γιὰ τὸν καθένα μᾶς ἡ ὠραιότερη κλήσις εἶναι αὐτὴ πού ἀκολουθήσαμε, διότι εἶναι ἐκεῖνη πού ἀντιπροσωπεύει τὴ θέλησι τοῦ Θεοῦ σ' ἐμᾶς, καὶ μόνον ἀκολουθώντας τὴν θὰ βαδίζωμεν πρὸς τὸν Θεόν, θὰ ζῶμεν ἐνωμένοι μὲ τὸ Χριστό, ὁ ὁποῖος μὲ τὴν ἐπίγεια ζωὴ Του, ἐκ τῶν προτέρων ἐξηγήσασε κάθε μορφή ζωῆς, κάθε μία ἀπ' τὶς ζωές μας. Δὲν ὑπάρχει ἄλλη μορφή ἀγιότητος ἀπ' ἐκεῖνη τῆς ὑποταγῆς μας, τῆς πίστεώς μας εἰς τὸ νὰ πραγματοποιήσωμε αὐτὸ πού ὁ Θεὸς βλέπει καὶ θέλει γιὰ μᾶς.

Καὶ οἱ σύζυγοι δὲν πρέπει νὰ κοκινίζουν, νὰ αἰσθάνωνται ἐντροπὴ δι' αὐτὴν τὴν ἔλξι πού δοκιμάζουν ὁ ἕνας γιὰ τὸν ἄλλον, δὲν πρέπει αὐτὸ νὰ προκαλῆ ἐπανάστασι στὴ συνείδησί μας ὡς κάτι τὸ βέβηλο ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ. Σ' αὐτὴ τὴν κλήσι εἰς τὴν ἀγιότητα δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἐμπόδιο, σ' αὐτὴ τὴν ἔνωσι μὲ τὸ Θεό. Ἄν-

τιθέτως πρέπει νὰ εἶναι τὸ ὄργανον τῆς θείας Προνοίας. Δὲν πρόκειται περὶ μιᾶς ἀπλῆς παθητικῆς πράξεως, τυχαίας καὶ ἀνεξελέγτου, ἀλλὰ περὶ μιᾶς ἀμοιβαίας ἀγάπης, ἡ ὁποία γεννᾶται ἀπ' τὰ βάθη τῆς καρδιᾶς τῶν συζύγων, ὡσὰν νὰ ἤθελαν νὰ δοθοῦν μπροστὰ στὸ Θεό, δλοκληρωτικά ὁ ἕνας εἰς τὸν ἄλλον. Ἐπάρχει πιὸ ἐμφανὲς σημεῖον ἢ ἔνδειξις ὅτι ὁ Θεὸς θέλει τοὺς συζύγους νὰ εὐρίσκωνται σ' αὐτὴ τὴ συζυγικὴ ζωὴ, ὅτι τοὺς καλεῖ διὰ τοῦ γάμου εἰς τὴν ἀγιότητα; Μήπως δὲν εἶναι στὸ σχέδιον τοῦ Θεοῦ, μὲ τὴ συνεργασία πάντα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, νὰ παρουσιάσῃ αὐτὲς τὶς περιπτώσεις πού ὀδηγοῦν στὸ γάμο δύο ἀνθρώπους; Ἀκόμη περισσότερο αὐτὴ ἡ ἀρμονία τῶν δύο χαρακτηρίσας, αὐτὸ τὸ κοινὸν ιδεῶδες πού σὰς χαρακτηρίζει, αὐτὴ ἡ συμφωνία χαρακτηρίων καὶ γούστων, ὅλο αὐτὸ τὸ σύνολο τῶν κοινῶν ἢ συμπληρωματικῶν ἀρετῶν, οἱ ὁποῖες προσελκύουν τὸν ἕνα πρὸς τὸν ἄλλο καὶ εἶναι ἀπόδειξις τῆς εὐτυχίας σας, νὰ ἡ ἔνδειξις τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ ἐπάνω σας, νὰ ἡ ἔνδειξις τῆς πράξεως τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία μᾶς ὀδηγεῖ πάντα ὡς ἐλευθέρους ἀνθρώπους, καὶ ἡ ὁποία μᾶς κάνει νὰ ἐκλέξωμεν ὡς ἄνθρωποι ἐλεύθεροι τὸν προορισμὸ τὸν ὁποῖον θέλει γιὰ μᾶς.

Ἐχετε νὰ πραγματοποιήσετε διὰ τοῦ γάμου μιαν κλήσιν ἀγιότητος, διότι αὐτὸ εἶναι μέσα στὸ σχέδιον τοῦ Θεοῦ. Μὴν περιοριζέστε κλήσεις καὶ ἔνδειξεις παραδόξους. Στὴ ζωὴ σας τὴν καθημερινὴ μέσα στὶς χαρὲς καὶ τὶς λύπες σας, μέσα στὴν ἀμοιβαία σας τρυφερότητα, θὰ βρῆτε αὐτὸ τὸ κάλεσμα, τὴν κλήσι τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ἀπάντησις σ' αὐτὸ τὸ κάλεσμα θὰ βρισκεται σ' αὐτὸ τὸ γενναιοῦδορο δόσιμον τοῦ ἑαυτοῦ σας στὸν ἄλλο, στὴν ἐκπλήρωσι τῆς αὐξήσεως τῆς οἰκογενείας σας, στὴν ἐκδηλῆ χριστιανικὴ σας ζωὴ, πού θὰ εἶναι διάχυτη στὸ περιβάλλον σας τὸ στενὸ καὶ στὸ πλοῖον.

Κλήσις εὐτυχίας διὰ τῆς ἀμοιβαίας σας ἀγάπης, κλήσις γονιμότητος οἰκογενειακῆς, κλήσις τῆς χριστιανικῆς σας ἀκτινοβολίας ἐκδηλουμένη διὰ τῆς ὑποδειγματικῆς

οικογενειακής σας ζωής. Νὰ οἱ τρεῖς σπουδαιότερες μορφές τῆς κλήσεώς σας. Κλήσις στήν εὐτυχία διὰ τῆς ἀμοιβαίας δωρεᾶς αὐτοῦ τοῦ ἑσωτερικοῦ σας κόσμου στόν ἄλλον ἀπλᾶ καί εἰλικρινά. Καταλαβαίνετε, λοιπόν, ὅλον τὸ μεγαλεῖον αὐτοῦ τοῦ δώρου, τὴν ὑπερφυσική του δύναμι, αὐτοῦ τοῦ δώρου πὸν κάμνετε ὁ ἕνας στόν ἄλλο.

★ ★ ★

Ἔχετε ἀνάγκη ὁ ἕνας τοῦ ἄλλου γιὰ νὰ εἰσθε εὐτυχεῖς, καί ἔχετε ἀνάγκη ὁ ἕνας τοῦ ἄλλου διὰ νὰ ἐκτελέσετε τὸ θεϊκὸν ἔργον ἐντός σας. Ἡ Βίβλος μᾶς πληροφοροῦν ἀπὸ τὰ πρῶτα ἐδάφια εἰς τὴν Γένεσιν ὅτι «ὁ Θεὸς ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα Του» καί τὸ κείμενον προσθέτει ἐν συνεχείᾳ «καί ἔπλασεν ἄνδρα καί γυναῖκα» (Γέν. α' 27). Ἔτσι δημιουργεῖται ἡ συζυγική εὐτυχία, αὐτὴ ἡ ἔνωσις ἢ θεμελιωμένη ἐπάνω στήν ἀγάπη, εἶναι αὐτὴ ἡ πραγματοποιήσις τοῦ σχεδίου τοῦ Θεοῦ. Αὐτὸ τὸ κατ' εἰκόνα Θεοῦ πὸν ὁ ἄνθρωπος θὰ προσπαθῆσῃ νὰ φθάσῃ, βρῆσκει τὴν τελεία του ἔκφρασι στήν ἔνωσι τῶν συζύγων. Ἔτσι γίνεται συνεργάτης στὸ σχέδιο τοῦ Θεοῦ καί ἐντεταλμένος στήν ἐξέλιξι, πρόοδο καί τελείωσι τοῦ ἔργου τῆς Δημιουργίας. Ἔχετε, λοιπόν, αὐτὸ τὸν προορισμὸν νὰ πλάσετε τοὺς ἑαυτοὺς σας σύμφωνα μὲ τὸ πρότυπο τοῦ Θεοῦ καί αὐτὸ θὰ τὸ ἐπιτύχετε μὲ τὴν τελεία ἔνωσί σας, μὲ τὴν ἀγάπη καί τὴν εὐτυχία σας. Αὐτὴ ἡ ἔνωσις δὲν θὰ σᾶς δώσῃ μόνον αὐτὴν τὴν ἀνθρωπίνην ἀνάπτυξι στόν τελειότερο βαθμὸν τῆς, ἀλλὰ τὴν τελειοποιήσι, τὴν τελείωσι τοῦ ὑπερτάτου ὑπερφυσικοῦ σας προορισμοῦ: τὸ νὰ ὁμοιάσετε καί νὰ ἐξομοιωθῆτε μὲ τὸν Θεόν. Βλέπετε λοιπόν μὲ αὐτὸ τὸ λιγοστὸ δόσιμον τῆς ἀγάπης σας τί κάμνει ὁ Θεός: τὴν χρησιμοποιεῖ στήν πραγματοποίησι τοῦ δημιουργικοῦ του ἔργου. Εἶναι ἕνα προσκλητήριον πὸν ὁ Θεὸς σᾶς ἀπευθύνει, εἶναι, ἀκόμη περισσότερο, μία κλήσις. Ὁ Θεὸς ἔχει ἀ ν ἄ γ κ η ἀπὸ σᾶς. Δὲν μπορεῖτε νὰ ξεφύγετε. Δὲν ἔχετε τὸ δικαίωμα νὰ μὴν εἰσθε εὐτυχεῖς, δὲν ἔχετε τὸ δικαίωμα ν' ἀρνηθῆτε τὴν εὐτυχία, διότι ἔτσι θὰ προδίδατε τὴν προσμονὴν τοῦ Θεοῦ, θὰ προκαλούσατε τὴν ἀποτυχία τοῦ δημιουργικοῦ Του ἔργου.

248

Καί δὲν εἶναι ἡ μόνη ἀποστολὴ τῆς εὐτυχίας σας. Δὲν ἐκλήθητε ἀπὸ Αὐτὸν μόνον νὰ συμμετάσχετε στὸ δημιουργικὸ Του ἔργο. Ὁ ἄνθρωπος πλασμένος κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐξέπεσε ἀπὸ τὸ ἀρχικὸ του μεγαλεῖον καί τὴν δόξα μὲ τὸ προπατορικὸν ἁμάρτημα. Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ μὲ τὴ θυσία Του ἐξαγοράζει τὰς ἁμαρτίας, σηκώνει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὸν ὀλέθριον ξεπεσμό του καί διὰ νὰ καταστήσῃ αἰώνιον αὐτὸ τὸ ἔργο τῆς σωτηρίας, θεμελιώνει τὴν Ἐκκλησία Του. Ἡ παρουσία Του μέσα στοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας Του συνεχίζεται ἀνάμεσά μας. Καί ἀκριβῶς αὐτὴ τὴν τελεία ἔνωσι Χριστοῦ καί Ἐκκλησίας παριστάνει ἡ δικὴ σας ἔνωσις, πηγὴ κάθε χάριτος γιὰ μᾶς. Αὐτὸ εἶναι τὸ μεγαλεῖο τῆς, ὁ ὑπέρτατος ἐξευγενισμὸς τῆς. Αὐτὴ ἡ βαθειὰ μεταξὺ σας ἀγάπη, ἡ εὐλογημένη ἀπὸ τὸ Θεό, ἡ εὐτυχία σας, εἶναι τὸ σύμβολο αὐτῆς τῆς ἀρρηκτοῦ ἐνώσεως, τῆς τελειοποιήσεως, τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ καί τῆς Ἐκκλησίας Του. Μέσα σ' αὐτὴ θὰ βρῆτε τὸ πρότυπὸν σας· ἀλλὰ καί αὐτὴ ἡ ἔνωσις θὰ τελειοῦται μέσα στὶς δικὴς σας καρδιές. Μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο γίνεσθε συνεργάτες τῆς λυτρωτικῆς ἀποστολῆς τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, ἀφοῦ προηγουμένως εἴσατε συνεργάται στὸ δημιουργικὸ ἔργο τοῦ Θεοῦ.

Δοθῆτε ὁ ἕνας εἰς τὸν ἄλλο τελεία, εἰλικρινά, χωρὶς ἐπιφυλάξεις. Αὐτὸ θὰ σᾶς στοιχίσῃ βέβαια κάποτε. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι χρειάζεται ἡρωϊσμός σὲ κάθε στιγμή καί ὥρα. Ἀλλὰ ἀκριβῶς σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο εὐρίσκεται ἡ εὐτυχία, διότι τότε μόνον, ὅταν εἶσαι εὐτυχῆς, δίνεσαι ὀλοκληρωτικά, μοναδικά, γιατί τότε τὸ δῶρο αὐτὸ στοιχίζει ἀκριβώτερον στόν ἀμετανόητο καί ὑπέρομο ἐγωϊσμό σου καί ἐπομένως γίνεται πὸν αὐθεντικόν.

★ ★ ★

Νὰ στηρίζεσθε ὁ ἕνας εἰς τὸν ἄλλον, νὰ συνεργάζεσθε. Κάθε τι πὸν ἀφορᾷ τὸν ἕνα νὰ μὴν εἶναι ἀδιάφορο στόν ἄλλο. Δὲν πρέπει νὰ συγγέετε τὰ πράγματα, ν' ἀντιστρέφετε τοὺς ρόλους. Καθένας ἔχει τὸ ἰδικὸ του καθῆκον καί τὰ χαρίσματα τὰ ἰδιαίτερα, τὰ δοσμένα ἀπ' τὴν θεία Πρόνοια, τὰ ὁποῖα θὰ τοῦ ἐπιτρέπουν νὰ τὸ ἐκκληρώσῃ

ΑΚΤΙΝΕΣ ΙΟΥΛ. — ΑΥΓ. — ΣΕΠΤ. 1969

καλύτερα. Ἄλλα καθείς και σ' αὐτὴ τὴν εἰδικὴ περιπτώσει, τὴν ἀναγκαίαν, χρειάζεται μία ὑποστήριξι, κάποτε με συμβουλές, πρὸ παντὸς ζητᾷ αὐτὴ τὴν ἀναγκαίαν κατανόησι, τὴν συμπάθειαν, τὴν κάθε εἴδους εὐγενικὴ προθυμία και φροντίδα. Ἡ καλὴ διάθεσις, μία κίνησις με στοργή, πολὺ τὰ κτ και ἔχεμύθια, νὰ τὰ πιὸ γερὰ σημαίαν γιὰ νὰ στηρίξετε, νὰ βοηθήσετε τὸν ἄλλο. Ἐξαγιασθῆτε, φροντίσατε αὐτὴ τὴν ἀποστολὴ πού ὁ Θεὸς ἐμπιστεύεται εἰς τὸν καθένα σας, ὥστε νὰ βοηθήσετε τὸν ἄλλο νὰ φθάσῃ τὸν βαθμὸ ἀγιότητος πού θέλει ὁ Θεός. Στὴ συμπεριφορὰ σας νὰ εἶναι ἔκδηλη αὐτὴ ἡ ὑπεύθυνη στάσις πού ὁ Θεὸς σᾶς ἐμπιστεύεται. Κανεῖς λόγος, καμμία κίνησις, καμμία στάσις σας νὰ μὴ μπορῆ νὰ ἀμαυρώσῃ τὴν ἀγνότηταν τῆς καρδιᾶς τοῦ ἄλλου. Μαζὶ νὰ προσφέρετε τὴν εὐτυχίαν σας, τὴν ἀγάπην σας στὸ Θεό, ὥστε κάθε μέραν αὐτὴ ἡ προσφορὰ σας ἐνωμένη με τὴν προσφορὰ τοῦ Χριστοῦ νὰ εἶναι καθαρώτερη, ἀγιώτερη. Ἔτσι θὰ μείνετε πιστοὶ στὴν κλῆσι τῆς εὐτυχίας σας. Ἄλλὰ αὐτὴ ἡ εὐτυχία, διὰ νὰ εἶναι ὅπως ὁ Θεὸς τὴν θέλει, δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἐγωϊστικὴ. Ἡ πᾶξις κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ δίνεσθε ὀλοκληρωτικὰ, στενωτέρα ὁ ἕνας εἰς τὸν ἄλλο, θὰ εἶναι καὶ πρᾶξις μεταδόσεως τῆς ζωῆς. Καὶ με τὴ ζῆλο θὰ διαπλάσσετε αὐτὰ τὰ μικρὰ πλάσματάκια, προοδευτικὰ, δίνοντας μαζὶ τὸν καλύτερο ἑαυτὸ σας! Τί ἱερὴ ὑπερηφάνεια νὰ ξαναζωντανεῖν ὁ ἑαυτὸς σας μέσα στὰ παιδιὰ σας! Τί πλοῦτο ἀγάπης κι' ἐγνωμοσύνης θὰ σᾶς παρέχῃ αὐτὸ τὸ δόσιμον τοῦ ἑαυτοῦ σας στὸν ἄλλο, με αὐτοὺς τοὺς καρπούς τῆς ἀγάπης σας. Καὶ ἐδῶ πάλι πρόκειται περὶ μιᾶς αὐθεντικῆς κλήσεως τοῦ Θεοῦ, στὴν ὁποία θὰ πρέπει ν' ἀπαντήσετε πρόθυμα. Συμμετοχὴ στὸ ἔργον τῆς δημιουργίας τοῦ Θεοῦ πολὺ ἔκδηλη και σαφὴς με αὐτὴ τὴν μετάδοσι ζωῆς σ' αὐτὰ τὰ μικρὰ πλάσματα, στὰ ὁποία ὁ Θεὸς θὰ δώσῃ μιὰ ἀθάνατη ψυχὴ πανομοιότυπη με τὴ δική Του. Συμμετοχὴ ἐξ ἴσου στὸ λυτρωτικὸ ἔργον. Διότι αὐτὰ τὰ παιδιὰ, στὰ ὁποία θὰ δώσετε τὴ φυσικὴ ζωὴ, ἡ βάπτισις θὰ τὰ καταστήσῃ Χριστιανούς, ἐξαγορασμένους με τὸ ἀτίμητον τίμημα, ἀδελφοὺς τοῦ Ἰησοῦ. Ἄλλὰ και ἡ χάρις τοῦ βαπτίσματος θὰ πρέπει νὰ ἀνα-

πτύσσεται μέσα σ' αὐτὰ τὰ πλάσματα με τοὺς καρπούς τῆς, ὅσον θὰ ἀυξάνουν σὲ ἡλικίαν. Καὶ αὐτὸ τὸ καθήκον σᾶς ἔχει ἀνατεθῆ ἀπ' τὸ Θεό, νὰ τὰ καταστήσετε πρῶτα ἐσεῖς ἀγίους, κι' ἐσεῖς νὰ καθοδηγήσετε τὴν κλῆσιν τοὺς πρὸς τὴν ἀγιότητα. Ἀσφαλῶς θὰ βοηθηθῆτε σ' αὐτὸ σας τὸ καθήκον, ἀλλὰ θὰ πρέπει νὰ πεισθῆτε ὅτι σεῖς θ' ἀρχίσετε πρῶτα. Κανεῖς δὲν μπορεῖ νὰ σᾶς ἀντικαταστήσῃ. Ἡ πατρικὴ και μητρικὴ στοργὴ σας, ἡ ὑπομονὴ σας, ἡ καρτερικότης σας, ἡ ἐπαγρύπνησις σας κάθε στιγμὴ, οἱ λύπες γιὰ τὶς πρῶτες ἀσθενεῖες, οἱ ἀπογοητεύσεις γιὰ τὸ δύσκολο χαρακτῆρα, ἡ ἀπάρησις σας, τὰ δάκρυα και οἱ προσευχῆς σας, θὰ ὀδηγήσουν προοδευτικὰ τὰ παιδιὰ σας, σύμφωνα με τὰ σχέδια τοῦ Θεοῦ, και σύμφωνα με τὴν ἀπάντησιν πού θὰ δώσουν στὴν κλῆσιν τοῦ Θεοῦ σὰν ἐλευθερὰ ὄντα. Καὶ αὐτὴ ἡ εὐτυχία, αὐτὴ ἡ οἰκογενειακὴ ζωὴ θὰ γίνεται φανερὴ και στοὺς ἄλλους. Δὲν πρέπει νὰ τὰ κρύβωμε. Δὲν πρέπει νὰ ἐντροπέωμεθα. Οὔτε και νὰ τὰ ἔχωμε μονοπώλιον. Ὁ Θεὸς ἀπαιτεῖ νὰ εἴμεθα οἱ μάρτυρες δι' Αὐτὸν στοὺς ἄλλους. Τίποτε τὸ παράδοξον δὲν ὑπάρχει σ' αὐτό. Ὑπάρχουν ἄνθρωποι πού ὁ Θεὸς τοὺς ὥρισεν νὰ εἶναι οἱ ἀντιπρόσωποι Του ἐπάνω στὴ γῆ, εἶναι οἱ ἱερεῖς. Εἰς αὐτοὺς ἀπόκειται νὰ ὀμιλήσουν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, νὰ διδάξουν, νὰ παροτρύνουν, εἶναι ἡ ἀποστολὴ των. Δὲν εἶναι ἡ δική σας. Ὑπάρχουν ἄνθρωποι πού τάσσονται νὰ διοχετεύσουν τὸν Λόγον τοῦ Θεοῦ σὲ εἰδωλολάτρεις ὡς ἱεραπόστολοι. Λαῖκοι ἢ ἱερεῖς φεύγουν μακρὰ γιὰ τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ, εἶναι ἡ ἀποστολὴ τους, δὲν εἶναι ἡ δική σας.

Τί λοιπὸν ἀπαιτεῖ ὁ Θεὸς ἀπὸ σᾶς, σύζυγοι Χριστιανοί; Νὰ ζήσετε τὴ ζωὴ σας ὡς Χριστιανοὶ σύζυγοι και γονεῖς ἀπλὰ και ἀνοικτὰ και με τοὺς συγγενεῖς και φίλους σας και με ὄλους ἐκείνους πού ἔρχεσθε σ' ἐπαφῇ. Ὅστε ὄλοι νὰ δοῦν τί πλοῦτον φέρνει ἡ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ μέσα σας, στὴ ζωὴ σας. Ὅστε πάντα ἡ παρουσία τοῦ Χριστοῦ νὰ εἶναι ζωντανὴ στοὺς ἄλλους ἀπὸ σᾶς. Συνειδητοποιήσατε αὐτὴ τὴν εὐθύνη σας

μέσα στο άμεσο και έμμεσο περιβάλλον σας. Πεισθήτε ότι δέν είσθε μόνοι και ότι ακόμη ο Χριστιανισμός σας δέν σās αποκόπτει απ' εκείνους πού συναναστρέφεσθε, αν δέν είναι Χριστιανοί. Τουναντίον σάν Χριστιανοί πρέπει νά είσθε πιό κοντά τους. Όποσδήποτε θά συναντήσετε άκατανοησία, ειρωνίες, ζήλιες, οί όποιες θά σās ύποβάλλουν την ιδέα νά διπλωθήτε στόν έαυτό σας, νά ζαρώσετε, ν' απομονωθήτε διά νά προστατεύσετε την εύτυχία σας. Δέν πρέπει νά ύποκύψετε σ' αυτό τόν πειρασμό, διότι θά ήτο σάν νά θέλετε ν' άρνηθήτε την κλήσι σας ως Χριστιανών συζύγων. Πώς θέλετε ή κοινωνία νά γίνη χριστιανική, όταν ή ζωή του Χριστιανού δέν ξεδιπλώνεται, δέν εκδηλώνεται ελεύθερα μέσα στην κοινωνία; Έχετε ένα επιτακτικό καθήκον τής χριστιανικής μαρτυρίας. Ο Θεός έχει την ανάγκη σας, σās καλεϊ. Έάν σεις ξεφύγετε, τότε σεις έμποδίσετε τó έργον του Χριστου μέσα στην

κοινωνία, στα ήθη, στα ιδρύματα, στη μεγαλύτερη πλειονότητα των ατόμων.

Νά έχετε εμπιστοσύνη στην αξία τής μαρτυρίας πού θά φέρετε. Τις χριστιανικές παραδόσεις πού είναι ή βάση τής ζωής των οικογενειών σας, με τις όποιες διαποτισθήκατε στα πρώτα χρόνια τής εκπαίδευσέως σας, πού φαίνονται τώρα σάν άσυνειδήτα άντανακλαστικά, τις παραδόσεις αυτές πρέπει νά ξαναζωντανέψετε, ακόμη περισσότερο, νά τις εκχριστιανίσετε, νά τις φέρετε ψηλότερα, νά τις άκτινοβολήσετε. Είστε πλούσιοι μέσα στην αυθεντική σας χριστιανική ζωή, ή όποία ζωογονεί κάθε αντίδρασί σας αυθόρμητη. Απ' αυτήν άντλήτε δύναμι με την βοήθεια τής προσευχής και τής χάριτος. Τότε ή οικογένειά σας, πιστή στην κλήσι της, θ' άκτινοβολή από γονιμότητα και εύτυχία.

LOUIS DE NAUROIS

Μετάφρ.: Ζ. Κούλα

EN ΣΚΙΑ ΘΑΝΑΤΟΥ

Στην έρημη, νοτισμένη λεωφόρο,
 σκυφτός μέσα στη νύχτα
 με κόπο σέρνει τή σκιά του.
 Ένας σκοπός θλιμένος
 πού έχει ώριμάσει εντός του
 του συντροφεύει αδιάκοπα τή σκέψη.
 Ξέχειλα ο πόνος
 μέσ' στίς άπελπισμένες του
 κυλάει τις ρυτίδες...
 Άλλά διαφυγή ικαμμία πρós τά έπάνω.
 Νεκρή ή έλπίδα.
 Σίθηστο καντήλι ή καρδιά,
 κρύα κι' ή νύχτα Θεέ μου...
 Στο δρόμο του μιάν έκκλησία
 άφίνει πίσω στο σκοτάδι.
 Μά πάντοτε — τί κρίμα,
 την πόρτα βρίσκει σφαλιστή.
 Γιατί, δέ ρώτησε όμως
 ούτ' άνησύχησε γι' αυτό ποτέ...

Γ. Δ. ΚΑΧΡΙΜΑΝΗΣ

ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΟΥ «ΘΑΝΑΤΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΥ»(*)

Τὸ ἄρθρο αὐτὸ θὰ μπορούσε νὰ θεωρηθῆ σὰν «κεφάλαιο» θεολογίας ἢ θεολογικῆς ποῦ ἀπευθύνεται σὲ «εἰδικούς» καὶ μόνο. Τὰ γεγονότα ὅμως, ὁ θόρυβος ποῦ γίνεται σήμερα, γύρω ἀπὸ τὸ μεγάλο αὐτὸ πρόβλημα τοῦ «Θανάτου τοῦ Θεοῦ», ὅπως καθιερώθηκε νὰ λέγεται, κάνουν ἴσως ἐπιτακτικὴ μιὰ σύντομη καὶ κατὰ τὸ δυνατὸ ἀπλοποιημένη παρουσίασι τοῦ θέματος σ' ἓνα εὐρύτερο κοινό. Ὅχι γιὰ νὰ μὴ μείνει ἀμέτοχο καὶ τῆς «παραδοξότητος» τοῦ θεολογικοῦ κλίματος τοῦ καιροῦ μας, ἀλλὰ γιατί ἴσως ἔτσι κατανοηθῆ καλλίτερα ποῦ μπορεῖ νὰ ὀδηγήσῃ ἢ Θεολογία τῆς Δύσεως μετατρεπομένη σὲ Θεολογικὴ Φυσιοκρατία. Πιὸ σωστὰ ποῦ μπορεῖ νὰ ὀδηγήσῃ ἢ ἐκλογίκευσι τοῦ Μυστηρίου.

1) Στὸ χῶρο τῆς δυτικῆς σκέψεως ἢ φιλοσοφία ἔπαιξε ἓνα ρόλο ἀποφασιστικὸ στὴ διαμόρφωσι τῆς θεολογικῆς προβληματικῆς. Τοῦτο γίνεται πολὺ πιὸ φανερό στὸ χῶρο τῆς φιλοσοφίας τῆς θρησκείας.

Ὁ Martin Heidegger ἂν καὶ δὲν ἔγραψε φιλοσοφία τῆς θρησκείας ἐξήσκησε δυὸ φορές μιὰ θαθεϊὰ ἐπίδρασι πάνω σ' αὐτή. Εἶναι ἴσως γνωστὸ ὅτι ὑπάρχει ἓνας «πρῶτος» Heidegger, ποῦ ἔκανε νὰ ὑψωθῆ ἑπάνω ἀπὸ τὴν ριγμένη στὴ χρονικότητα ἵπαρξι ἢ ἀπειλητικὴ σκιά τοῦ θανάτου καὶ ὁ ὁποῖος φάνηκε νὰ μᾶς ἀφήνει χωρὶς διέξοδο καὶ ἔλπίδα σ' αὐτὸ τὸν κόσμο. Ἡ πρώτη περίοδος τῆς φιλοσοφίας τοῦ Heidegger⁽¹⁾ εἶναι μιὰ φιλοσοφία τῆς ἀγωνίας καὶ τῆς ἐγκατάλειψης. Στὸ κλίμα τούτης τῆς σκέψεως ὁ ἄνθρωπος δὲν ἡσυχάζει παρὰ πάνω στὸ τίποτε. Ὁ Θε-

ὸς φαίνεται σὰν νὰ μὴν ὑπάρχει στὸ χῶρο τῆς φιλοσοφίας. Δὲν μένει παρὰ ἢ θεά, ἀπὸ τὸ πνεῦμα, τοῦ μηδενὸς καὶ ἢ ἠθικὴ τοῦ θάρρους κάτω ἀπὸ τὸ συνεχὲς φάσμα τῆς ἀγωνίας καὶ τὸ βῆθισμα μέσα στὸ ἀνώυμο.

Ἄλλὰ ὑπάρχει καὶ ἓνας «δεύτερος» Heidegger, ὁ ὁποῖος ἂν δὲν ἀρνήται τὸν πρῶτο δὲν μιλάει πλέον γιὰ τὸ μηδὲν ἀλλὰ γιὰ τὸ εἶναι. Καταγγέλει πάντα τὶς παρεκκλίσεις τῆς μεταφυσικῆς ἀλλὰ τολμᾷ τὸ πέρασμα ἀπὸ τὸ «ὄν» στὸ εἶναι. Γιὰ τὸν Heidegger τὸ εἶναι δὲν εἶναι ταυτόσημο μὲ τὸ ὄν. Τὸ ὄν ἀναδυόμενο ἀπὸ τὸ μηδὲν ἀποκρύπτει τὸ εἶναι. Ἡ φρίκη ἢ ὁποῖα μᾶς κυριεύει μπροστὰ στὴ μηδενοποίησι τοῦ ὄντος, ἀφήνει ἀνέπαφῃ τὴν ἐρώτησι γιὰ τὸ εἶναι. Γιὰ τὸν ἄνθρωπο ποῦ ἔχει τὸ προνόμιο νὰ μπορῆ νὰ ρωτᾷ γιατί ὑπάρχει τὸ κάτι καὶ ὄχι τὸ τίποτε, τὸ εἶναι καὶ ὄχι τὸ μηδὲν, τὸ εἶναι φάνηκε σὰν μιὰ ἀποκάλυψι, μιὰ πραγματικότης ποῦ μπορεῖ νὰ φωτίσῃ τὸ πεπρωμένο μας. Τὸ εἶναι δὲν εἶναι οὔτε μιὰ σύλληψι οὔτε ἓνα ὄν δὲν εἶναι κάποιο πρᾶγμα κοντὰ στὰ ἄλλα· εἶναι ἓνα «φῶς» ποῦ ἀποκαλύπτει καὶ ἀποκαλύπτει. Εἶναι ἢ ἱστορία του ὡς «μεταφυσικὴ», ἢ ἀληθεία του ἐπάνω στὴν ὑπαρκτικότητα (Seiendheit) ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς ἰδέας καὶ τῆς ἐνεργείας⁽²⁾. Στὸ θάθος τῆς ἀνθρώπινης «φροντίδος» ὑπάρχει ἢ διάθεσι νὰ ἀκούσῃ τὸ μήνυμα τοῦ εἶναι. Τὸ μηδὲν εἶναι αὐτὸ ποῦ μᾶς ἐπιτρέπει, ριγμένου μέσα σ' αὐτὸν τὸν κόσμο, νὰ ἀνοιχτοῦμε πρὸς τὸ εἶναι.

Σὰν ὄντα ὁ πρῶτος Heidegger μᾶς ἄφηνε στὸ θάνατο· ὁ δεύτερος μᾶς ὀδηγεῖ ἀπὸ τὴ θνητὴ κατάστασι μας στὸ εἶναι. Ἡ μηδενοποίησι μέσα στὸ εἶναι εἶναι ἢ οὐσία αὐτοῦ ποῦ ὀνομάζουμε μηδὲν. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο ἢ σκέψι ἐπειδὴ μπορεῖ νὰ σκεφθῆ τὸ εἶναι μπορεῖ νὰ σκεφθῆ καὶ τὸ μηδὲν. Μόνο τὸ

(*) Τὸ ἄρθρο αὐτὸ ἀποτελεῖ περίληψι καὶ διασκευὴ μεγαλύτερας ἐργασίας μὲ τίτλο: Ἡ Θεολογικὴ τοῦ «Θανάτου τοῦ Θεοῦ». Ἀπὸ τὶς σημειώσεις ἀφήσαμε ἐλάχιστες, ὅσες θεωρήσαμε περισσότερο ἀπαράιτητες.

(1) Σὰν πρώτη περίοδος τῆς φιλοσοφίας του θεωρεῖται ἢ πρὸ τῆς λεγομένης «Kehre» δηλαδὴ ἢ πρὸ τοῦ 1943.

(2) M. Heidegger, Nietzsche, Pfullinger, 1961, τόμ. 2, σελ. 410.

Είναι έχει την δυνατότητα να αΐρεται, χωρίς να χάνεται, και να ξαναζή. Μέσα σ' αυτή την στροβιλιζόμενη όντολογία τὸ Εἶναι παρουσιάζεται σαν ἕνα δόσιμο. Σ' αὐτὸ τὸ δόσιμό του γίνεται οὐσία. Ἄλλὰ δὲν κινδυνεύει σ' αὐτὴ του τὴν ιδιαιτερότητα ὅπως τὸ ὄν; Τοῦτο τὸν κίνδυνο ὁ Heidegger τὸν ξεπερνᾷ μέσῳ τῆς ἐσχατολογίας. Γιατὶ τὸ ἴδιο τὸ Εἶναι (Sein selbst) εἶναι σαν μοιραῖο ἐσχατολογικό⁽³⁾.

Ἔτσι ὁ Heidegger θὰ πῆ ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὁ «ποιμὴν τοῦ Εἶναι». Αὐτὴ ἡ θέσι ἔχει μιὰ πολλαπλὴ σημασία: ὅπως ὁ «ποιμὴν», ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἕνας πτωχός, ἀλλὰ ἔχει τὸ προνόμιο νὰ μπορῆ νὰ ἀγρυπνᾷ, νὰ τείνη καὶ νὰ ἐπιδιώκῃ τὸ ἄκουσμα τοῦ Εἶναι. Ἄκόμα εἶναι ἱκανὸς σὲ μιὰ ἐκστατικὴ ὑποδοχὴ τοῦ ἀπείρου μέσα στὸ πεδίο πού ὀδηγεῖ καὶ ἀναπτύσσει τὶς πεπερασμένες σκέψεις του. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι κύριος τοῦ ὄντος ἀλλὰ ὑπηρετῆς τοῦ Εἶναι καὶ ὅσο ξεχνᾷ τούτῃ τὴν ἀλήθεια μένει ὀλότελα ξένος τοῦ ἑαυτοῦ του. Θὰ μπῆ πραγματικὰ στὴν ἀληθινὴ του πατρίδα μέσῳ ἑνὸς συλλογισμοῦ πού τὸν ἐκπλήσσει, μὲ μιὰ ἐρμηνευτικὴ τῆς «πρωτόγονης» γλώσσας τῶν ποιητῶν καὶ τῶν μυστικῶν. Γιατὶ ἡ γλῶσσα εἶναι δημιουργημένη ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, καὶ εἶναι ἀκριβῶς ἡ φωνὴ τοῦ Εἶναι, πού ὀδηγεῖ στὴ σιωπηλὴ ἐνόρασι. Μέσα σ' αὐτὸν τὸν δεύτερο Heidegger ἡ ἐρώτησι γιὰ τὸ Θεὸ μπορεῖ νὰ τεθῆ καὶ πάλι. Τοῦτο ὅμως εἶναι δυνατό μόνο ἂν ξεκινήσουμε ἀπὸ τὴν ἀλήθεια τοῦ Εἶναι τὸ ὁποῖο ἀφήνει νὰ σκεφθοῦμε τὴν οὐσία τοῦ Ἁγίου. Καὶ τοῦτο πάλι εἶναι δυνατό γιὰτὶ ξεκινώντας ἀπὸ τὴν οὐσία τοῦ ἁγίου μποροῦμε νὰ σκεφθοῦμε τὴν οὐσία τοῦ θεοῦ. Μέσα στὴν οὐσία τοῦ θεοῦ καὶ μόνο, στὸ φῶς τῆς οὐσίας του, μποροῦμε νὰ σκεφθοῦμε καὶ νὰ μιλήσουμε γι' αὐτὸ πού πρέπει νὰ ὀνομασθῆ με τὴ λέξι Θεός⁽⁴⁾. Ὁ πειρασμός εἶναι μεγάλος νὰ ταυτισθῆ ὁ Θεός με τὸ Εἶναι. Ὁ

Heidegger βοήθησε σὲ τούτῃ τὴν ἐκδοχὴ λέγοντας κάποτε ὅτι τὸ Εἶναι εἶναι ἡ μόνη κατάλληλη λέξι γιὰ νὰ μιλήσουμε γιὰ τὸ Θεὸ γιὰτὶ μόνο αὐτὴ ἀποτελεῖ μιὰ μὴ συμβολικὴ πραγματικότητα. Μιὰ τέτοια ταύτησι θὰ ἦταν βιαστικὴ καὶ θὰ ἔδειχνε ἀγνοια τῆς σκέψεως τοῦ φιλοσόφου. Ὁ Heidegger τὴν ἀρνεῖται καὶ ἐπαναλαμβάνει ὅτι τὸ Εἶναι τῆς ὄντολογίας του δὲν εἶναι ὁ Θεός. Εἶναι ἀπαραίτητο νὰ τονίσουμε ὅτι ὁ δεύτερος Heidegger, πολὺ περισσότερο ἀπὸ τὸν πρῶτο, ἀρνεῖται τὸν ἀθεϊσμό, πού πολλοὶ τόσο ἄδικα τοῦ καταλογίζουν, καὶ δικαιώνει τὴν θρησκευτικότητά, ἀλλὰ ἀφήνει τὶς θέσεις του ἐπάνω στὸ πρόβλημα τοῦ Θεοῦ ἀνοικτὰ καὶ ἀόριστὰ ἔτσι ὥστε νὰ ἐπιδέχονται πλήθος ἐρμηνειῶν.

Ἄν ὁ Nietzsche ἀνήγγειλε τὸ «θάνατο» τοῦ Θεοῦ ὁ Heidegger μετὰ τὸ ἔργο του δειχνε τὴν κρίσι τῆς δυτικῆς σκέψεως, τὸ ἀδιέξοδο τῆς δυτικῆς μεταφυσικῆς μπροστὰ στὸ πρόβλημα τοῦ Θεοῦ. Πιὸ σωστὰ θὰ ἦταν νὰ πούμε ὅτι ἡ σκέψι τοῦ Heidegger ἐπισημαίνει τούτῃ τὴν κρίσι πού στὶς μέρες μας ἔφτασε στὸ κατακόρυφο μὲ τὶς «θεολογίες τοῦ θανάτου τοῦ Θεοῦ». Ἔτσι ὁ Heidegger δὲν ἀποτελεῖ τὸν πρόδρομο αὐτῶν τῶν «θεολογιῶν», ὅπως πολλοὶ θέλησαν νὰ τὸν θεωρήσουν, ἀλλὰ τὸν πρῶτο πού ἔδειξε καὶ ἐπεσήμανε τὸ ἀδιέξοδο τῆς δυτικῆς μεταφυσικῆς.

2) Ὁ ἀγγλικανὸς ἐπίσκοπος J. A. T. Robinson μετὰ τὸ βιβλίον του «Honest to God»⁽⁵⁾ θὰ γίνῃ ὁ πρόδρομος αὐτῆς τῆς «θεολογίας». Τὸ ἔργο τοῦ Robinson ἐξέπληξε περισσότερο γιὰτὶ εἶναι ἔργο κληρικοῦ. Εἶναι γραμμένο μὲ μιὰ μοναδικὴ προκλητικότητα. Μέσα σὲ πολλὰς σελίδες τοῦ βιβλίου του ὁ Robinson δὲν κάνει τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὸ νὰ ἐπαναλαμβάνει, ὅπως καὶ ὁ ἴδιος τὸ ὁμολογεῖ, θέσεις πολὺ παλιὰς γιὰ τὴ φύσι καὶ τὴν οὐσία τοῦ Θεοῦ, πού δὲν μποροῦν νὰ ἐκφραστοῦν πλήρως μὲ εἰκόνας τοῦ χώρου. Ἡ ἀδυνατότης «πα-

(3) M. Heidegger, Holzwege, Frankfurt a. Main, 1952, σελ. 409-410.

(4) Heidegger, Wozu Dichter? in: Holzwege, σελ. 248 κ. ἔξ. καὶ σελ. 294.

(5) J. A. T. Robinson, Honest to God, London, 1963.

ρουσιάσεως» του Θεού με κοσμολογικούς όρους έχει σαν αποτέλεσμα την παρουσίασι ενός «καλού» Θεού μέσα στα «σύννεφα» ή πέρα και από το «τελευταίο άστέρι». Το πόσο ξεπερασμένη είναι μια τέτοια έκδοχή δεν βρίσκει αναγκαίο να επισημάνη ο Robinson. Σ' ένα άλλο σημείο σταματά περισσότερο· στον τρόπο κατανόησης εκ μέρους μας των θείων ιδιωμάτων. Πλήθος παραμορφωμένες παιδικές εικόνες άσυνείδητα ίσως επηρεάζουν την ιδέα μας για το Θεό ή έχουν αφήσει στη σκέψι μας άσχημα άποτυπώματα. Αυτοί οι μη συνειδητοί τις περισσότερες φορές «εικονισμοί» του Θεού έχουν δημιουργήσει μια έξωκοσμική έντύπωση για το Θεό, ένα Θεό που βρίσκεται άποξενομένος από τους ανθρώπους, μακριά από τη γη. Στη μετάθεσι αυτή του Θεού στον έξωκοσμικό χώρο, το χώρο του «διαστήματος» και του «ύψους» ο Robinson αντιπροτείνει τον έξω χώρο, το χώρο της έσωτερικότητας και του βάθους του όντος. Ο συγγραφέας ακολουθώντας τη σκέψι του P. Tillich και χρησιμοποιώντας σχήματα καθόλου άδόκιμα μιλάει για το Θεό σαν αυτόν που εκφράζει, στίς πιό θαυσιές απαιτήσεις της ανθρώπινης πείρας, την άγάπη. Ο Θεός «είναι ή άγάπη», δεν «λέμε ότι όφείλει να είναι αλλά είναι πράγματι». Αυτή ή θεβαιότητα, την όποια ο Robinson σαν ξεχασμένη άλήθεια επαναφέρει, μάς οδηγεί στην έπαφή με την πιό θεμελιώδη και άληθινή πραγματικότητα του σύμπαντος, είναι μια πραγματικότητα που χαρακτηρίζει τουτότο Είναί(6).

Ο Θεός είναι το «πέραν» που βρίσκεται στο κέντρο της ζωής μας ως ο άγαπών. Θά ήταν άδικο να παραλείψουμε, στη σύντομη αυτή περίληψι του έργου του Άγγλου επισκόπου, τον τονισμό από μέρους του της άδυνατότητας των κοσμικών δυνάμεων, των μέσων της προόδου και της έν γένει εξέλιξεως να υποκαταστήσουν την άπαίτησι της άγάπης που σήμερα όσο ποτέ άλλοτε εί-

ναι έπιτακτική, αλλά με τον άφηρημένο «θεισμό» του δεν δικαιώνει τον άγώνα του για μια «σύγχρονη» παρουσίασι του Θεού. Γιατί όχι σπάνια με τις εκφράσεις του δεν άποδεικνύεται άπλως σαν ένας όπαδός του immanentismis αλλά πολύ περισσότερο μάς αναγκάζει να δούμε ότι ο Θεός του άποτελεί το «άρωμα» της δημιουργίας, το κατάλοιπο μιας άπομυθοποιημένης άποκαλύψεως που στο τέλος όμως γίνεται μια «άποκάλυψις» ανθρώπινη. Με την άρνησι του naturalismis και του supranaturalismis, με άφορμή τη σάρκωσι, ξεχνά σχεδόν όλοτελα την «παρουσία» του Θεού στον Ίησου και συγκεντρώνει τόσο πολύ το ένδιαφέρον του για να δείξη τον Θεό μέσα στην «δρμή» του κόσμου και τη ζωή για τον άλλο που μάς κάνει να διερωτώμεθα αν αυτή ή υπερτονιζόμενη «κοσμική αγιότης» δεν είναι ένας παραμερισμός της θεολογίας προς χάριν της «πρωτότυπης» ανθρωπολογίας του. Έν τελική άναλύσει θά μπορούσαμε να ρωτήσουμε μήπως ή υπερβολική προσπάθεια «άνανεώσεως» του προσώπου του Θεού δεν έπιτυγχάνει παρά την παραμόρφωσί του. Δεν θά ήθελε κανείς να άμφισβήτηση της καλής προθέσεις του Robinson αλλά δεν κατορθώνει να άποφύγη το έρώτημα: άραγε άρκούν πάντοτε οι προθέσεις; Το βιβλίο του Robinson άποτελεί άμεσα μια διαμαρτυρία κατά της θεολογίας της παραδόσεως και έμμεσα μαρτυρεί μια κρίσι: την κρίσι της ζωντανής κοινωνίας των πιστών με τον Θεό της Γραφής. Μόνο έτσι μπορεί να γίνη δεκτό το βιβλίο του Robinson: σαν ένα προσκλητήριο, σαν ένα σύνθημα για μια έγρήγορσι, επ' ουδενί λόγω όμως σαν μια προσφορά θεολογική. Ο Robinson έγινε ή άφορμή για τη θεολογία του «Θανάτου του Θεού» και σήμερα μετανιωμένος για την «έπανάστασι» που προκάλεσε δηλώνει: «Δεν σκέπτομαι παρά όριστικά αν μπορη κανείς να ξεφύγη από τη μεταφυσική». Οι λόγοι τουτοι δείχνουν μια κρίσι, πιό σωστά, την συνειδητοποίησι μιας υπερβολής, της μετατροπής της θεολογίας

(6) Honest to God, σελ. 53.

σὲ φυσιοκρατική ἀνθρωπολογία.

3) Συνδέεται πάρα πολύ τὸ ὄνομα τοῦ λουθηρανῶ θεολόγου Dietrich Bonhoeffer μὲ τὸ «κίνημα» τῆς θεολογίας τοῦ «Θανάτου τοῦ Θεοῦ». Μερικὲς θέσεις τοῦ ἀντιναζιστοῦ θεολόγου εἶναι ἀλήθεια ὅτι μποροῦν νὰ παρερμηνευθοῦν. Ὁ λόγος του π. χ. γιὰ ἕνα Χριστιανισμό «χωρὶς θρησκεία», πού φέρνει στὴ μνήμη μας τὸ Barth ἀποτελεῖ μιὰ θέσι πού χρειάζεται πολλή συζήτηση, ὅπως καὶ ὅλη του ἡ θεολογία πού θέλησε νὰ γίνῃ αὐτοκριτική τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Ἡ πραγματικὴ ὁμῶς «ἐπανάστασις» γύρω ἀπὸ τὸ πρόβλημα ἀρχίζει στὴν Ἀμερική μὲ τὸ βιβλίον τοῦ Gabriel Vahanian «Ὁ θάνατος τοῦ Θεοῦ» (7). Ἡ ἔκφρασις αὐτὴ τοποθετήθηκε ἀπὸ τὸν ἴδιο μέσα σὲ εἰσαγωγικά γιὰ νὰ δείξῃ τὴν ἀδιαφορία τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου ἀπέναντι τῆς ἀποκαλύψεως. Ὁ ἴδιος δὲν ἀποδέχεται μιὰ τέτοια θέσι ἀλλὰ ἀντιθέτως ἐπισημαίνει ἕνα γεγονός. Σ' ἕνα πιὸ πρόσφατο βιβλίον του ἐκφράζει τὸν πόνο του μὲ ἀφορμὴ μιὰ σκηνὴ τοῦ ἔργου «Γλυκεία ζωή»: «Ἐνας μεγάλος Εἰσαυρωμένος κρέμεται ἀπὸ ἕνα ἐλικόπτερο πού πετᾷ πάνω ἀπὸ μιὰ «πλάζ» πού θασιλεύει ἡ ἀδιαφορία καὶ ἡ «ξεγνοιασιά». Στὸ συμβολισμό τούτης τῆς σκηνῆς μένοντας βλέπει ὄχι τὴν μὴ ὑπαρξί τοῦ Θεοῦ ἀλλὰ τὸ θάνατό Του στὶς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων. Ἡ ἐρώτησι γιὰ τὸ Θεὸ τίθεται κατὰ μέρος. «Ὁ Θεὸς γίνεται περιττός» κατὰ τὴν ἔκφρασι τοῦ Sartre. Αἰτία γι' αὐτὸ ἀποτελεῖ ἡ καθολικὴ ἀδιαφορία, τὸ «γύρισμα τῆς πλάτης» στὸ ὑπερβατικό. Ὁ Χριστιανισμὸς ἔγινε ἀναιρὸς γιὰ τοὺς περισσοτέρους ἀνθρώπους καὶ δὲν ὑπάρχει παρὰ ἕνα κύμα θρησκευτικότητος. Ὁ πολιτισμὸς, τοῦ ὁποῦ ὁ Χριστιανισμὸς ἀπετέλεσε τὴ θάσι, ἀπομακρύνεται ἀπ' αὐτὸν ἢ ἀπλῶς τὸν ἀνέχεται μέσα σὲ μιὰ ἀτμόσφαιρα θρησκευτικοῦ συγκρητισμοῦ. Μὲ τούτη τὴν ἔννοια θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε ὅτι ζοῦμε σὲ μιὰ ἐποχὴ μετα-χριστιανική.

νική. Οἱ ἀξίες μας ἔγιναν κοσμικὲς. Ἡ ἐνδοκοσμικότης (immanentism) δειχνεῖ ὅτι ὁ Θεὸς «πεθαίνει» ἢ ὅτι γίνε-ται ἕνα ἐξάρτημα τοῦ πολιτισμοῦ ἢ ἀκόμα μιὰ ἀνθρώπινη ἰδεολογία. Ἔτσι εἶναι φυσικὸ τὸ ὅτι ὁ σύγχρονος ἀνθρώπος ζῆ μέσα σ' ἕνα συνεχὲς κενὸ καὶ μιὰ ἀθεράπευτη ἀνία τρέχοντας χωρὶς ἐλπίδα ἀπὸ εἶδωλο σὲ εἶδωλο. Ἔχουμε νὰ κάνουμε πλέον μὲ ἕναν «ἀντικειμενοποιημένο» Θεὸ ἢ μὲ τὴ θεώρησι Του σὰν μιᾶς θεωρητικῆς ἢ πρακτικῆς «ὑποθέσεως». Μὲ ἄλλα λόγια ἡ ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ παίρνει «διαστάσεις» ὁλότελα προσωπικὲς «δὲν εἶναι ἀναγκαιὸς ἀλλὰ ἀναπόφευκτος».

Σ' ἕναν τέτοιο κόσμον πού ὁ Θεὸς εἶναι «ὁλότελα ξένος καὶ ἐξ ὁλοκλήρου παρῶν» μιὰ προσέγγισί του εἶναι δυνατὴ μόνον μὲσὸς τῆς χάριτος καὶ τῆς μετανοίας καὶ ὄχι μὲ τίς μάταιες προσπάθειες μιᾶς φύσεως ἀμαρτωλῆς. Ὁ Vahanian μιᾶ σὰν μαθητῆς τοῦ K. Barth. Στὴν περίπτωσι τοῦ ἡ «θεολογία» τῶν νεο-ορθοδόξων Προτεστάντων διακρίνεται, κατὰ κάποιον τρόπο, μὲ τὴ διαπίστωσι τοῦ «θανάτου τοῦ Θεοῦ». Μέσα σ' ἕναν κόσμον πού ἀπορρίπτει τὴν Ἀποκάλυψιν καὶ δὲν ἀποδέχεται τὸ «σκάνδαλον» καὶ τὴν «μωρία» ὁ «θάνατος» τοῦ Θεοῦ προβλέπεται θάσει τοῦ καλθινιστικοῦ ἀξιώματος: «Τὸ περατὸ δὲν εἶναι ἄξιο τοῦ ἀπείρου». Ὁ Vahanian προσπαθεῖ νὰ ἐφαρμόσῃ ἢ νὰ ἐξηγήσῃ τὸ ἀξίωμα στὴ σύγχρονον πραγματικότητα. Τοῦτο ὁμῶς τὸ ἀξίωμα δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ ἀποδεκτὸ οὔτε ἀπὸ ἕνα λουθηρανὸ οὔτε πολὺ περισσότερο ἀπὸ ἕνα ρωμαιοκαθολικὸ ἢ ὀρθόδοξο. Ἡ «τόλμη» τοῦ Vahanian θρίσκεται ὄχι μόνον στὴ διαπίστωσι ἑνὸς γεγονότος ἀλλὰ καὶ στὴν ἀνατομία του' μιὰ ἀνατομία πού, συχνὰ κατὰ τρόπο αὐθαίρετο καὶ πολὺ λίγο πειστικὸ, δὲν δίνει δυνατότητες ὑπερβάσεως ἀλλὰ δημιουργεῖ μιὰ σύγχυσι καθόλου ἀκίνδυνη. Ἡ φωνὴ διαμαρτυρίας καὶ ὁ πόνος του γιὰ τὴν «ἀντικειμενοποίησι» ἢ «εἰδωλοποίησι» τοῦ Θεοῦ δὲν ἀρκοῦν γιὰ νὰ δικαιώσουν μιὰ τέτοιον εἶδον «θεολογία».

4) Ἀλλὰ ἢ σύγχυσι τῶν «θεολογιῶν»

(7) The Death of God, N. York 1961.

του «θανάτου του Θεού» κορυφώνεται με τους έπομένους εκπροσώπους. 'Ο Thomas Altitzer φθάνει σε απόλυτα απαραδέκτους θέσεις με την αποδοχή της άθρησκευτικότητας και τὸ δανεισμό, ἀπὸ τὴ σκέψι τοῦ θρησκευτοφιλοσόφου Mireea Eliade, τῆς κατηγορίας τοῦ 'Ιεροῦ. 'Ο ἐνθουσιασμός του γιὰ τὴ σύγχρονη «ἀνιερότητα» ἀποτελεῖ τὴν ἀφετηρία ἑνὸς συστήματος σκέψεως ποῦ δὲν εἶναι οὔτε κἀν συζητήσιμο.

Τὸ ἱερὸ καὶ τὸ θέβηλο δὲν μποροῦν νὰ προσδιορισθοῦν παρὰ μέσῳ τῆς διαφορᾶς τους καὶ τούτῃ ἡ διαφορὰ πρέπει νὰ ὑπερβαθῆ μέσα σὲ μιὰ «coincidentia oppositorum». 'Ο Altitzer κρατᾷ τὴ βασικὴ τούτῃ θέσι τῆς σκέψεως τοῦ δασκάλου του M. Eliade καὶ ἀπορρίπτει τὴν θέσι του ὅτι ἡ «σύμπτωσι τῶν ἀντιθέτων» ὀφείλει νὰ γίνῃ με τὴν ἄρνησι τοῦ χρόνου καὶ τὴν ἀποδοχὴ, ὡς σημείου ἐκκινήσεως, μιᾶς ἀρχέγονης ἀφετηρίας, ἑνὸς ἱεροῦ σημείου-κέντρου τοῦ κόσμου ποῦ θὰ ἀποτελοῦσε μιὰ «δολότητα» κοινὰ παραδεχτή. Γιὰ τὸν Altitzer ἡ διαλεκτικὴ τῆς συμπτώσεως δὲν μπορεῖ νὰ ἀποτελέσῃ μιὰ δυνατότητα ὑπερβάσεως πρὸς μιὰ «ἀρχέγονη» ὀλότητα καὶ εἴσοδο σ' ἕνα «ἀπολεσθέντα καὶ ἐπανευρεθέντα παράδεισο» ἐντεῦθεν τῆς πτώσεως, ὃ ὁποῖος θὰ ἀντικαθιστοῦσε τὸ θέβηλο κόσμος. Εἶναι πρὸς ἔπαινο τοῦ θεβήλου κόσμου τὸ ὅτι ἀρνεῖται τὸ συγκεκριμένο χρόνο καὶ χῶρο καὶ δὲν ὀδηγεῖται σὲ ἀφηρημένες «ἀρχέγονες» ἀφετηρίες ἔξω τοῦ χρόνου. Καὶ γιὰ τὸν Altitzer ὁ συγκεκριμένος χρόνος καὶ χῶρος εἶναι αὐτὸς ποῦ λαμβάνει χώρα τὸ Μυστήριον τῆς χριστιανικῆς ἀληθείας: ἡ σάρκωσι. 'Η πραγματικότης τοῦ ἱεροῦ προϋποθέτει τὸ θέβηλο καὶ ἀντιθέτως γι' αὐτὸ θὰ πῆ: Μόνον ἕνα ἱερὸ τὸ ὁποῖο στὴν κυρία, προγενέστερη καὶ ἀρχέγονη μορφή του μπορεῖ νὰ ἐνσωματωθῆ μέσα στὴν πραγματικότητα τοῦ θεβήλου μπορεῖ νὰ «γνωρίσῃ» τὴν πραγματικότητά τῆς σαρκώσεως. Τὸ γεγονὸς τῆς σαρκώσεως γίνεται ἀφετηριακὴ δυνατότης «γνώσεως». Γι' αὐτὸ κάθε προσπάθεια φυγῆς σὲ «ἀφηρημένους κόσμους» δὲν ἀ-

ποτελεῖ παρὰ μίμησι μιᾶς νοσηρᾶς πνευματικότητος τύπου ἀνατολικῶν θρησκειῶν. Καὶ θὰ συνεχίσει: Οἱ πιὸ ριζοσπαστικοὶ χριστιανοὶ δραματισταὶ — π. χ. ὁ Blake ἢ ὁ Hegel — ἐπέμειναν στὸ γεγονὸς ὅτι ὁ χριστιανικὸς Θεὸς καὶ ἡ χριστιανικὴ θρησκεία ἀποτελοῦν τὰ πιὸ θαθεῖα ἐμπόδια γιὰ μιὰ ἐσχολογικὴ ἀπολύτρωσι. Τοῦτο εἶναι ἀποτέλεσμα μιᾶς νοθείας, μιᾶς συγχύσεως μεταξὺ τοῦ Χριστιανισμοῦ τοῦ παρελθόντος καὶ τῆς θρησκείας τοῦ «ὑπερβατικοῦ». Γιὰ τὸν Altitzer οἱ καιροὶ μας εἶναι οἱ πιὸ καταλληλοὶ γιὰ νὰ ἀρνηθοῦμε τὴ νοσταλγία τῆς ἀρχέγονης θεότητος καὶ νὰ πιστέψουμε στὸ Λόγο σάν δυναμικῆς κινήσεως τοῦ πνεύματος μέσα στὴ σάρκα, δηλαδὴ στὴν πρόοδο τοῦ κόσμου μέσῳ μιᾶς ἐνεργητικῆς ἀρνήσεως.

Μέσα σ' αὐτὴ τὴ γεμάτῃ σύγχυσι καὶ σκοτεινιά «διαλεκτικῆ» τοῦ Altitzer ἕνα πρᾶγμα εἶναι ὀλοφάνερο: 'Ο «θάνατος» τοῦ Θεοῦ γι' αὐτὸν γίνεται δογματικὴ διαβεβαίωσι. Δὲν εἶναι μόνον ἡ διαπίστωσι μιᾶς καταστάσεως ἢ ἡ ἀνατομία ἑνὸς κοινωνιολόγου ἢ ἑνὸς ἱστορικοῦ μπροστὰ σ' ἕνα φαινόμενο ἀλλὰ μιὰ ὀλοτέλα συγκεχυμένη «Θεολογικῆ».

Οἱ δυὸ συγγραφεῖς τοὺς ὁποῖους ἀναφέρει εἶναι ὁ Hegel καὶ ὁ Blake. 'Απὸ τὸ Hegel δανείζεται τὴ διαλεκτικὴ τῆς κενώσεως τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ 'Ιησοῦ: 'Ο Θεὸς ἠρνήθη ἑαυτὸν καὶ ἐταπεινώθη, ἔχασε τὴν ὑπερβατικότητά του καὶ τὴν αἰωνιότητά του με τὴν εἴσοχὴ του στὸ χρόνο. 'Απὸ τὸ Blake δανείζεται μιὰ διαλεκτικὴ ἀκόμα πιὸ ἀνήσυχη: 'Ο βιβλικὸς Θεὸς εἶναι ταυτοσημῶς με τὸ σατανᾶ καὶ ὁ σατανᾶς εἶναι τὸ νεκρὸ σῶμα τοῦ Θεοῦ. Εἶναι ἀναγκαῖο ὁ χριστιανὸς νὰ θραύσῃ τὰ πλαίσια τοῦ παραδοσιακοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ νὰ φθάσῃ μέσῳ τοῦ «νεκροῦ Θεοῦ» στὸ Χριστό. 'Ο Θεὸς εἶναι πλέον «ὀριστικὰ καὶ ἀμετάκλητα» νεκρὸς. 'Ο Altitzer δὲ σταματᾷ ἐδῶ, μιλάει γιὰ μιὰ μεταμόρφωσι ποῦ συνεχίζεται καὶ μετὰ τὴ σάρκωσι καὶ τὴ σταύρωσι σὲ κάθε στιγμῆ, μέσα σὲ μιὰ διαφοροποίησι ἢ ὁποῖα κά-

νει την ίδια την ανθρωπότητα να γίνεται το όλο σώμα του Χριστού. Αυτή ή ολοκληρωτική μεταμόρφωση είναι ή ολοκληρωτική λύτρωση: Μιλώντας το παραδοσιακό και συμβολικό λεξιλόγιο του Χριστιανισμού μπορούμε να πούμε ότι ή θεμελιακή πίστι μεταθέτει την παραδοσιακή θέα της αναστάσεως σε μία θέα σύγχρονη της καθόδου στον "Άδη: 'Ο σταυρωθείς Χριστός δέν ανεβαίνει πρὸς ένα οὐράνιο βασίλειο, ἀλλὰ κατέρχεται περισσότερο και πληρέστερα μέσα στο σκοτάδι και τή σάρκα. Μ' αυτό τον τρόπο μπορούμε να δούμε ότι ή συνεχής κάθοδος του Λόγου μέσα στη σάρκα είναι παράλληλη με το ιστορικό γεγονός του θανάτου του Θεού και την τελική εμφάνισι του Χριστού μέσα στην ιστορία μας⁽⁸⁾. Αυτή τή φορά ο Altitzer ζητᾶ βοήθεια ἀπό τὸ Nietzsche. Ἀπό αυτόν παίρνει τήν ιδέα του θανάτου του Θεού καθώς επίσης και τήν ιδέα της αιώνιας ἐπιστροφῆς. Σε κάθε στιγμή, τὸ πνεῦμα, ὀφείλει να συνεχίζει τὸ «processus» της σταυρώσεως και να ανανεώνει τήν «coincidentia oppositorum». Ὁ Θεός πεθαίνει πάντοτε και ὁ Λόγος μεταμορφώνεται συνεχῶς. Ἡ αιώνια ἐπιστροφή είναι γεγονός γιατί τὸ αιώνα ισέρχεται ἐξ ὀλοκλήρου μέσα στο χρόνο και αναγεννᾷ τὸν κόσμο τήν κάθε στιγμή. Ὁ Altitzer φθάνει να πῆ πὸς ὁ θάνατος του Θεού είναι ὁ θάνατος της Ἐκκλησίας και ὅτι ὁ Ἰησοῦς «ἐξαπλοῦται» μέσα στην ανθρωπότητα και «διαλύεται» μέσα σ' αυτή. Συνοψίζοντας: Ὁ Χριστιανισμός βρίσκει τὸ ἱερό μέσα στο βέθλο, ἀφοῦ τὸ ἔχει ἀρνηθῆ στην ὑπερβατική του μορφή. Ἀρνούμενος ὁ χριστιανὸς τὸ ἱερό στο Θεὸ τὸ βρίσκει στον Ἰησοῦ, τὸν σαρκωθέντα Λόγο. Ἀρνούμενος τοῦτο στο Χριστὸ τὸ ξαναβρίσκει μέσα στον κόσμο, πὸς είναι τὸ «μυστικό σώμα» του Χριστοῦ, και ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ τὸ νέο σχῆμα του σαρκωθέντος Λόγου.

Ὁ Altitzer δέν μᾶς ἔδωσε ἀπλῶς ἕνα σύστημα γεμάτο παραδοξότητες ἄλ-

λά μιὰ θεωρία ἐπικίνδυνη, πὸς στοιχεῖα πανθεΐσμου, γνωστικισμοῦ και σύγχρονης σκέψεως συγγέονται. Καί ὁμως ὁ ἴδιος ισχυρίζεται ὅτι σκοπὸς του είναι τὸ κήρυγμα της «ἐπιστροφῆς» ἕνα κήρυγμα διεξόδου ἀπὸ τὸ «χριστιανικό ἀθεϊσμό» μέσω της ἀληθείας του Μυστηρίου του σαρκωθέντος Λόγου. Ἡ ἀνησυχία του ἔγινε σύγχυσι και ή σύγχυσι ἀποτελεῖ κίνδυνο, στην περίπτωση του ἕνα κίνδυνο τρομερό.

5) Τὸ ὀδοιπορικό του William Hamilton είναι λιγώτερο ἀπλό. "Ἐως τὰ 41 του χρόνια ὁ Hamilton εἶχε υἱοθετήσει θέσεις κλασσικές και τὸ ἔργο του «The christian Man» δέν ἐπιτρέπει να συμπεράνουμε τίποτε για τήν κατοπινὴ «Θεολογία» του. Ὁ ἴδιος στο ἔργο του «The new Essence of Christianity», πὸς δημοσιεύθηκε τὸ 1961, ὑποστηρίζει ὅτι ἔχει ἕνα πλήρες σύστημα πὸς ἀντιτίθεται στην παράδοσι και ὅτι ή θεολογία ὀφείλει να φανῆ μετριόφρων. Τὸ σχῆμα και ή μορφή του Χριστιανισμοῦ πρέπει να είναι ἀποσπασματική. Πρέπει να δεχθοῦμε, γράφει, τήν ἀναμονή μέσα στη σκοτεινότητα, τίς πιθανές λύσεις, τίς ἐναλλασσόμενες κατακτήσεις της σιωπῆς και τοῦ διαλόγου. Ὁ Hamilton κατατρύχεται, ἤδη ἀπὸ αὐτὸ τὸ βιβλίον του, ἀπὸ τήν ἀπουσία του Θεοῦ. Δέν μπορούμε, συνεχίζει, να ἀντικειμενοποιήσουμε τὸ Θεὸ και να τὸν κάνουμε ἕνα τμήμα του κόσμου. Μιλώντας για τὸ Θεὸ πιστεύουμε, ἀλλὰ ἔχουμε τή συνείδησι της μὴ δυνατότητος καταλήψεως του και ἀληθοῦς ἐκφράσεως του. Σ' αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ σημείο συνίσταται τὸ πρόβλημα του κακοῦ, πὸς ταράσσει τόσο τὰ πνεύματα. "Ἴσως, λέγει ὁ Hamilton, να μὴν ἀναφέρομαι σε μιὰ πίστι ή πεποίθησι στη μὴ ὑπαρξί του Θεοῦ, ἀλλὰ μιλάω ἀπὸ ἕνα ἔντονο αἶσθημα ὅτι ὁ Θεός είναι «ἀποτραβηγμένος», ὅτι είναι ἀπὸν, ὅτι είναι κατὰ κάποιον τρόπο νεκρός. Τοῦτος ὁ «νεκρός Θεός» είναι ὁ θάνατος ἐνὸς ἀρκετὰ μεγάλου ἀριθμοῦ εἰκόνων του Θεοῦ πὸς φτιάξαμε. Δέν «κατέχουμε» πλέον τὸ Θεὸ, γι' αὐτὸ τὸ μόνο πὸς μπορούμε να κάνουμε είναι να ἐλπίζουμε, να

(8) T. J. J. Altitzer, *The Gospel of Christian Atheism*, Philadelphie, 1966, σελ. 120.

ἀναμένουμε τὴν ἐπιστροφή του, καὶ νὰ προσευχόμεθα. Πάνω ἀπ' ὅλα μπορούμε νὰ γνωρίσουμε τὸ Χριστό. Γιατί ἔνα πρᾶγμα εἶναι ἀληθινόν: διαλέξαμε νὰ ζήσουμε μὲ τούς κινδύνους τῆς «ἀδυναμίας» καὶ «ἀσθενείας» τοῦ Θεοῦ περισσότερο παρὰ μὲ τούς κινδύνους τῆς δυνάμεως Του. Γιατί πιστεύουμε ὅτι αὐτὴ ἦταν ἡ ἐκλογή καὶ ἡ φωνὴ τοῦ Θεοῦ στὸ Σταυρό.

Αὐτὴ ἦταν ἡ στάσι τοῦ Hamilton μέχρι τὸ 1963 γιατί μετὰ τὸ ἔτος αὐτὸ καὶ ἰδιαίτερα μετὰ τὸ 1966 θλέπουμε μιὰ ἀλλαγὴ πού δὲν ἐπιτρέπει παρὰ ἀνησχία γιὰ τὴ σκέψι του ὄχι μόνο στὸν θεολογικὸ χῶρο γενικὰ ἀλλὰ καὶ στοὺς κύκλους τῆς ὁμολογίας του (εἶναι θαππιστής). Ἡ σκέψι του θά μπορούσε νὰ συνοψισθῆ στὰ ἑξῆς τρία σημεία: α) Ὁ Θεὸς εἶναι νεκρός. Ἡ διαλεκτικὴ τῆς παρουσίας καὶ τῆς ἀπουσίας τοῦ Θεοῦ κατέρρευσε καὶ δὲν πρέπει νὰ περιμένουμε μιὰ ἐπάνοδό του. β) Μὲ μιὰ ἀπόλυτα ἐλεύθερη ἐκλογή πρέπει ὁ ἄνθρωπος νὰ ἀκολουθήσῃ τὸν Ἰησοῦ καὶ νὰ ὑπακούῃ σ' αὐτόν. Γι' αὐτὸ ἕνας ἄθεος μπορεῖ νὰ λέγεται χριστιανὸς χωρὶς νὰ ὑπάρχη ἀντίφασι. γ) Μιὰ νέα αἰσιοδοξία ὀφείλει νὰ πῆ ναι στὸν κόσμο τῆς τεχνολογίας, τοῦ αὐτοματισμοῦ καὶ τῆς μάζας. Βλέπουμε ὅτι ἔχουμε νὰ κάνουμε μὲ ἕνα πρόγραμμα, πού ἐνσυνείδητα ἢ ἀσυνείδητα ζητᾶ νὰ γίνῃ μιὰ πίστι. "Ἄς μείνουμε σὲ κάθε σημεῖο χωριστά. Ὁ Θεὸς εἶναι τὸ πρῶτο σημεῖο. Ὁ θάνατος τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι ἡ καθαρὰ μὴ ὑπαρξί τοῦ Θεοῦ ἀλλὰ μιὰ ἀπώλεια ἱστορικὴ γιὰ τούς χριστιανούς. Τὸ 1963 ὑπῆρχαν ἐνδοιασμοὶ στὸ Hamilton γιὰ τὸ νόημα πού θὰ ἔδινε στὴν ἔκφρασι πού χρησιμοποίησε, καθὼς ἐπίσης καὶ γιὰ τὴν ἀδυνατότητα μιᾶς ἐπιστροφῆς τοῦ Θεοῦ. Ἐγγραφε: Ἡ ἀναμονὴ τοῦ Θεοῦ, ὁ ἀθεϊσμός μας εἶναι ἡ δυνατότης εὐρέσεως μιᾶς γλώσσας καὶ ἑνὸς τρόπου γιὰ νὰ ξαναβροῦμε ἐκ νέου τὴν ἀλήθεια καὶ τὴν παρουσία του. Ἀπορρίπτουμε λοιπὸν μόνο τὸ Θεὸ «καταφυγῆ», τὸν Θεὸ πού ὁ ἄνθρωπος «χρειάζεται» καὶ θά διατηρήσουμε τὸ Θεὸ τῆς πράξεως καὶ τῆς χάριτος, αὐ-

τὸν πού γίνεται στὰ στήθη τοῦ καθ' ἑνός μας μιὰ παλλομένη ἀγάπη. Τὸ 1964 ἀκόμα ἔγγραφε: Ὁ θεολόγος σήμερα εἶναι ἕνας πιστὸς πού ἀναμένει καὶ προσεύχεται. Ὅλες ὁμως αὐτὲς οἱ θέσεις, πού ἴσως συζητοῦνται, τὸ 1966 παίρνουν ἕνα ἄλλο ὀριστικὸ σχῆμα: Εἴμαστε οἱ ἀδυνατοῦντες, τῶν ὁποίων τὸ ναι ἔχει γιὰ συμπλήρωμα ἕνα ὄχι στὸ Θεό. Δὲν ὑπάρχει πλέον χάρι, ἀθανασία, ἐλπίδα σ' ἕνα Ὑπερβατικόν. Τὸ δεύτερο σημεῖο εἶναι ἡ λατρεία τοῦ Ἰησοῦ. Ἡ πίστι τοῦ Hamilton μένει σταθερὴ στὸν ὑποκειμενισμό τῆς καὶ στὰ σχήματα πού ἔλαβε μετὰ τὸ 1964: Στὴ Χριστολογία ὁ θεολόγος ὑποκύπτει ἐνίστε στὸ νὰ σκεφθῆ τὸν Ἰησοῦ καὶ περισσότερο νὰ τὸν καταλάβῃ ἔστω καὶ ἂν δὲν τὸν κάνει ἀντικείμενο ἢ θεμέλιο τῆς πίστεως, οὔτε πρόσωπο, οὔτε ἕνα συμβᾶν ἢ μιὰ κοινότητα, ἀλλὰ κάνοντας ἀπλῶς μιὰ θέσι, ἕνα τόπο πού πρέπει νὰ κρατήσῃ. Αὐτὴ ἡ θέσι εἶναι μιὰ στάσι ἀναμονῆς, μιὰ θέσι ἀπέναντι τοῦ προσεχοῦς ἀναμενομένου. Ἐδῶ μπορεῖ νὰ θρίσκειται ἡ σημασία τῆς ἀνθρώπινης φύσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ αὐτὴ μπορεῖ νὰ εἶναι ἡ ἀληθινὴ σημασία τῆς ἀγιότητός του, ἀλλὰ καὶ τῆς ἴδιας τῆς ἀγιότητος. Μένει τὸ τρίτο σημεῖο: Ἡ «νέα αἰσιοδοξία». Εἴμαστε μακριὰ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ πού ὁ Hamilton, ἔστω καὶ ἔμμεσα, ἔθετε ὠφελμιστικὰ τὸ πρόβλημα τοῦ κακοῦ. Μὲ τὸ σύνθημα τῆς νέας αἰσιοδοξίας ἔχουμε ἕνα στρατευμένο, ἕναν ἀποφασισμένο νὰ δράσῃ. Ἡ στράτευσί του θρίσκειται μέσα στὸν καθημερινὸν κόσμον, μέσα στὰ ἐπίγεια καθήκοντα. Δὲν εἶναι ἡ αἰσιοδοξία μου μιὰ αἰσιοδοξία τῆς χάριτος ἀλλὰ κοσμικὴ, θά πῆ ὁ ἴδιος. Ἡ τραγωδία ἐξαλείφεται, ἡ αἰσιοδοξία εἶναι τὸ συμπέρασμα καὶ ἀποτέλεσμα μιᾶς πείρας τὴν ὁποία ὀνομάζουμε «θάνατο τοῦ Θεοῦ». Διερωτᾶται κανεὶς ἂν οἱ θέσεις τῆς τελευταίας περιόδου τοῦ Hamilton μποροῦν νὰ δώσουν στὸ χριστιανὸν κάτι πού θά τὸν ἐμπνεύσῃ, ὅπως ὁ ἴδιος ἰσχυρίζεται, ἢ ἂν δὲν τοῦ στεροῦν ὀλότελα τὴν δυνατότητα θεᾶς ὄχι μόνο τοῦ Θεοῦ ἀλλὰ κάθε κατηγορίας ἱεροῦ.

6) Ὁ Paul van Buren εἶναι ἱερεὺς τῆς ἐπισκοπελιανῆς ἐκκλησίας τῆς Ἀμερικῆς. Θὰ μπορούσε νὰ θεωρηθῆ ἄθεος καθὼς καὶ θαρραλέος «χριστιανός». Τὸ σύστημα του δὲν εἶναι ἕνα σύστημα θεολογικὸ ἀλλὰ Χριστολογικὸ. Βαθεῖα ἠπηρεασμένος ἀπὸ τὴν φιλοσοφία τῆς γλώσσας, τόσο τῆς μόδας σήμερα στὴν Ἀμερική, ξεκινᾷ ἀπὸ τὴν ἀνάλυσι τῶν θεολογικῶν ἐκφράσεων. Δὲν εἶναι δυνατόν στὴ σύντομη αὐτὴ ἐργασία νὰ μιλήσουμε γιὰ τὴ φιλοσοφία τῆς γλώσσας καὶ τὸ λεγόμενον «Structuralisme» ποὺ ἀσφαλῶς θὰ μᾶς βοηθοῦσε στὴν καλλίτερη κατανόησι τῆς σκέψεως τοῦ Van Buren. Θὰ ἀρκεσθοῦμε μόνο σὲ μιὰ σύντομη ἔκθεσι τῆς σκέψεως του. Ὁ P. van Buren μένει πιστὸς στὴν φιλοσοφικὴ παράδοσι τῆς χώρας του καὶ τὴν ἐρμηνεύει μὲ τὸν τρόπο τοῦτο καὶ μόνο. Ὁ Θεὸς δὲν εἶναι γι' αὐτὸν παρὰ ἕνας τρόπος γιὰ νὰ δεῖξη τὸ σημεῖο θέας τοῦ ἀνθρώπου πᾶν ἄνθρωπον ἐαυτοῦ καὶ πᾶν στὰ ἀντικείμενα τῆς κοσμικῆς ἐμπειρίας. Στὸ λεξιλόγιον τοῦ Van Buren οἱ κατηγορίες καὶ ἡ ὁρολογία ἐν γένει τῆς μεταφυσικῆς ἀπουσιάζουν. Ἡ λέξι «Θεός» ἀποφεύγεται γιὰ εἶναι ἀμφίβηλος καὶ «ἐξεπατά». Εἶναι μόνο ἕνα κύριο ὄνομα ποὺ θυμίζει τὴν εἰκόνα τῆς θείας ὀντότητος. Ἐπίσης ἐκφράσεις ὅπως: «ὑπερβατικόν», «εἶναι», «ἀπόλυτον» δὲν κάνουν τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὸ νὰ αὐξάνουν τὴ σύγχυσι καὶ τὴ δυσκολία κατανόησεως μερικῶν ἀληθειῶν, ποὺ μὲ τοὺς ἀφηρημένους αὐτοὺς τρόπους ἐκφράσεως ἐπιδεινώνουν μιὰ ἀτμόσφαιρα ἤδη χαώδη καὶ συγκεχυμένη. Ἡ φράσι ὁ «Θεὸς μὲ ἀγαπᾷ» θέλει νὰ πῆ «νοιώθω ἐν βεβαιότητι, ἐπιθυμία, ἰσχὺς». Αὐτὸ σημαίνει ὅτι καὶ ἡ δεύτερη φράσι μπορεῖ νὰ «λειτουργήσῃ» ἐξ ἴσου καλὰ στὴ θέσι τῆς πρώτης. Ἡ ἐκφρασι: «νοιώθω βέβαιος» ἔχει κύρος ἐφ' ὅσον ἡ ἐκφρασι: Ὁ «Θεὸς μὲ ἀγαπᾷ» ἔγινε, κατὰ τρόπο σαφῆ, ἀκατάλληλη σὲ κάθε ἐπαλήθευσι. Ἡ ἀναφορικὴ γλῶσσα, θὰ πῆ ὁ ἴδιος, πρὸς τὸ Θεὸ δὲν εἶναι πληροφοριακὴ ἀλλὰ, ἂν μπορῆ νὰ πῆ κανεὶς, «ἀντιδραστικὴ». Μὲ ἄλλα λόγια ὁ Van Buren ἀποκλείει κάθε

ὑπερβατικότητα, κάθε δυνατότητα νὰ μιλήσῃ κανεὶς ἀναλογικὰ περὶ Θεοῦ, γιὰ αὐτὴ ἡ δυνατότης κατ' αὐτὸν δὲν ἔχει νόημα. Θεῖσμός καὶ ἀθεῖσμός ἀπορρίπτονται. Ἡ λέξι «Θεός» δὲν ἐκφράζει πᾶ τίποτε. Θὰ ἦταν ὑπερβολὴ ἂν λέγαμε ὅτι ἡ «λογικὴ» τῶν λέξεων τοῦ Van Buren φθάνει σὲ σημεῖα ἀφελείας; Ἀλλὰ μένει ἡ «Χριστολογία» του. Ἀφοῦ παράδοσι καὶ ἐκκλησία θεωροῦνται σὰν ἐπινοήσεις μὲ πλῆθος ἑτερογενῶν στοιχείων, τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ ὁ Van Buren τὸ ἀντιμετωπίζει μὲ ἕνα σεβασμὸ ποὺ παραξενεύει. Καταδικάζει ἀπόλυτα τοὺς φιλελευθέρους ποὺ ἀρνούνται τὴν ἱστορικὴ ὕπαρξι τοῦ Ἰησοῦ καὶ ποὺ μεταμορφώνουν τὸν Χριστὸ τῆς ἱστορίας σ' ἕναν ἄχρονον μῦθον. Ὁ ἴδιος θὰ πῆ: Μεταξὺ τῶν ὀνομαζομένων ἱστορικῶν τῆς Δύσεως δὲν ὑπάρχει ἀμφισβήτησι γιὰ τὸ γεγονὸς ἑνὸς ἀνθρώπου ὀνομαζομένου Ἰησοῦ, ἑνὸς Ἰουδαίου ποὺ ἔζησε, ἐδίδαξε καὶ πέθανε στὴν Παλαιστίνη κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισιοῦ τοῦ πρώτου αἰῶνα τῆς ἐποχῆς μας καὶ ὁ ὁποῖος θεωρήθηκε μετὰ σὰν κέντρο τοῦ ἐνδιαφέροντος τῆς χριστιανικῆς θρησκείας. Δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ βρῆ τὸ Θεὸ μέσα στὰ λογικὰ σχήματα τοῦτου τοῦ κόσμου μπορεῖ ὅμως νὰ βρῆ τὸ Χριστό. Ὁ Van Buren μέμφεται τὸν Bultman γιὰ τὸ θεῖσμόν του ὅπως ἐπίσης καὶ γιὰ τὴν κάποιαν ἐπιφυλάξι του(;) ὡς πρὸς τὴν ἱστορικότητα τοῦ Ἰησοῦ. Αὐτὸ ποὺ μᾶς δόθηκε ἀναμφισβήτητα, ἐδῶ συμφωνεῖ ἀπόλυτα μὲ τὸ Bultman, εἶναι ἡ πραγματικότης τοῦ Ἰησοῦ ἰδωμένου ἀπὸ τὴν ἰδιάζουσα μαρτυρία του, τὸ μήνυμά του. Γι' αὐτὸ γιὰ τὸν Van Buren τὸ Πάσχα ἀποτελεῖ σταθμὸ στὸ χρόνο τῆς παρουσίας τοῦ Ἰησοῦ. Ἄν μπορεῖ νὰ εἶναι κανεὶς χριστιανὸς χωρὶς ἀναφορὰ στὸ Θεὸ δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι χωρὶς ἀναφορὰ στὸ Πάσχα. Δυὸ πράγματα κυρίως τονίζει ἡ Χριστολογία τοῦ Van Buren: α) Ὁ Ἰησοῦς ἔζησε καὶ πέθανε σὰν ἄνθρωπος ἐλεύθερος καὶ ἡ ἐλευθερία του ἐκφράζει τὴν οὐσίαν τοῦ μηνύματός του. Ὁ Ἰησοῦς ἦταν ἕνας ἄνθρωπος χωρὶς ἁμαρτία ὑποταγμένος σ' αὐτὸν ποὺ ὠνό-

μαζε Πατέρα του. Μέσα σέ ποιό βαθμό αὐτή ἢ ὑπακοή ἢ ἀθωότης ἀνεγνωρίσθη πρὸ τοῦ Πάσχα; Εἶναι ἓνα θέμα πρὸς ἐξέτασιν, γιατί τὰ πάντα γράφηκαν μετὰ τὸ Πάσχα καὶ βλέπουν τὸ παρελθὸν ὑπὸ τὸ φῶς αὐτοῦ τοῦ συμβάντος. Βεβαιώνοντας ἢ κλασσικὴ Χριστολογία ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἦταν ὅπως ἐμεῖς, δείχνει ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἦταν ἓνας ἄνθρωπος. Βεβαιώνοντας ὅτι ἦταν χωρὶς ἁμαρτία, δείχνει σαφῶς τὴν ἐλευθερία του. Σὲ ἄλλες στιγμὲς ὁ Van Buren καθόριζε τὸ μήνυμα τοῦ Ἰησοῦ σὰν ἓνα μήνυμα ἀγάπης γιὰ τοὺς ἄλλους, ἀγάπης ζωντανῆς, γεμάτης δύναμη. Ἀγάπη καὶ ἐλευθερία «συνιστοῦν» τὸ Χριστό. β) Τὸ Πάσχα ἀποτελεῖ ἐπισφράγιση τῆς ἀλήθειας τῆς ἐλευθερίας τοῦ Ἰησοῦ. Αὐτὴ ἢ ἐλευθερία θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε ὅτι εἶναι μιὰ πραγματικότης «μεταδοτικῆς». Ἡ Θεολογία τοῦ Van Buren τελικὰ κατέφυγε στὴν ἀνθρωπολογία. Ἡ καταφυγὴ αὐτὴ εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα τὸ κατασκεύασμα μιᾶς Χριστολογίας νέου εἴδους. Τί μένει ἀπὸ τὶς συνήθειες συλλήψεις τῆς θεολογίας;

Ὁ συγγραφέας ἐπιχειρεῖ στὸ τέλος τοῦ βιβλίου του νὰ δώσῃ ἓνα πίνακα καὶ μιὰ μετάφραση τοῦ συστήματός του. Παίρνομε μιὰ ἀπὸ τὶς κατηγορίες του, τὴν προσευχὴ. Εἶναι ἀκόμα ἔστω ἓνας διάλογος, μιὰ ἐπίκλησι; Ὁχι, ἀλλὰ καταφυγὴ σὲ μιὰ σκέψη ποὺ προετοιμάζει τὴν πράξι: τὸ ἀμοιβαῖο λιμάνι τῶν θαρῶν. Ἡ σημασία τῆς προσευχῆς, θὰ πῆ ὁ ἴδιος, εἶναι ἢ χρῆσις τῆς: ἀρχίζει μὲ τὴ σκέψη πάνω στὰ θέματα τῆς χριστιανικῆς προοπτικῆς καὶ ὁδηγεῖ σὲ μιὰ πράξι χωρὶς προσευχὴ... Γιὰ νὰ ἐκφράσομε τοῦτο τὸ γεγονός μὲ εἰκόνες: Ὁ χριστιανὸς κρατᾷ τὴν ἐφημερίδα στὸ ἓνα χέρι καὶ τὴ Βίβλο στὸ ἄλλο· δοκιμάζει νὰ διαβάσῃ τὴν πρώτη ὑπὸ τὸ φῶς τῆς δευτέρας καὶ τὸ ἀποκαλύπτει ὁ ἴδιος, ἢ δευτέρα τὸν φωτίζει σὲ νέες ἀπόψεις τῆς πρώτης⁽⁹⁾.

(9) Βλέπε: P. Van Buren, *The Secular meaning of the Gospel based on an analysis of the Gospel*, London, 1966, p. 189. Ἐπίσης τὴν μελέτη τοῦ F. Lebant, *Les théologies de la mort de Dieu*, dan *Revue des Sciences religieuses*, t. 41 (1967), No 2.

7) Ἴσως δὲν θὰ ἦταν ἀναγκαῖα τὰ σχόλια σὲ πολλὰς ἀπὸ τὶς θέσεις τῶν θεολόγων τοῦ θανάτου τοῦ Θεοῦ ἀλλὰ δὲν μπορούμε νὰ σταματήσομε χωρὶς νὰ κάνομε μερικές σύντομες διαπιστώσεις.

Στὴν ἀρχὴ οἱ θεολόγοι τοῦ «θανάτου τοῦ Θεοῦ» ξεκινοῦν, ὅπως νομίζομε, γιὰ νὰ ἐπισημάνουν τὸν κίνδυνο ἑνὸς χριστιανικοῦ ἀθεϊσμοῦ, τὸν κίνδυνο τῆς ἀδιαφορίας καὶ τῆς πλαστότητας. Στὴ διαδικασίᾳ ὁμοῦ τῆς «θεολογικῆς» τους ἀποδεικνύεται μιὰ κρίσις ποὺ δείχνει τὸ ἀφιλοσόφητο καὶ τὸ ἀθεολόγητο τῶν δοκιμίων τους. Ἡ πιὸ σωστὰ ὅλες αὐτὲς οἱ προσπάθειες εἶναι ἀποτέλεσμα μιᾶς κρίσεως, ἢ μοιραία ἀπόληξις τῆς πορείας τῆς δυτικῆς σκέψεως, ὅπως τόσο χαρακτηριστικὰ τὸ εἶδαμε στὴν προφητικὴ σκέψις τοῦ Heidegger. Τοῦτο γίνεται ἀκόμα πιὸ φανερὸ ἂν σκεφθοῦμε ὅτι οἱ τάσεις αὐτὲς ἀκμάζουν στὴν ἀτμόσφαιρα τοῦ «λογικοῦ νεοθετικισμοῦ» τῆς ἀμερικανικῆς σκέψεως. Εἶναι δηλαδὴ «προϊὸν» ἑνὸς κλίματος ποὺ θριαμβεῖεὶ ὁ λόγος (ratio) καὶ μέσῳ τοῦ ὁποῖου «ἐρμηνεύονται» τὰ πάντα.

Οἱ «νεκρολογίες» αὐτὲς δείχνουν ὁμοῦ καὶ κάτι ἀκόμα: τὴν ἐσωτερικὴ, τὴ ψυχικὴ κρίσις τῶν ἐκπροσώπων τους. Μιὰ κρίσις ποὺ ξεκινᾷ ἀπὸ τὴν ἀμφιβολία καὶ φθάνει στὴν ἄρνησι. Οἱ λογικοὶ ἀκροβατισμοί, οἱ ἀντιφάσεις, οἱ παραδοξολογίες, τὰ λεκτικὰ «παιγνίδια» (Altitzer) ἢ ἡ προσκόλλησις στὴ φιλοσοφία τῆς γλώσσας (Van Buren) καὶ τὴν ἐν γένει ἐρμηνευτικὴ ἀποκαλύπτουν ἀκόμα περισσότερο τὴν ἀβεβαιότητα καὶ τὸ κενὸ τῶν συγγραφέων τους. Ὅσο καὶ νὰ θέλομε νὰ μὴν παραγνωρίσομε σὲ πολλοὺς ἀπὸ αὐτοὺς τὴν ἀνησυχία γιὰ τὴν ἐκκοσμίκευσι τοῦ Μυστηρίου καὶ τὴν εἰδωλοποίησι τοῦ Θεοῦ, στὸ τέλος δὲν κατορθώνομε παρά νὰ διαπιστώσομε ὅτι ἢ προσπάθειά τους ὁδηγεῖ σὲ μιὰ σύγχυσι ἀκόμα μεγαλύτερη. Δὲν βοηθεῖ στὴ «λύσι» τῶν προβλημάτων, ἀλλὰ κάνει μιὰν ἐκλογίκευσι δικῆς τῆς μάλιστα ἐφευρέσεως ἀκροβατικῆς. Καὶ ἀκριβῶς τοῦτῃ ἢ ἐκλογίκευσι εἶναι ποὺ αὐξάνει τὴ σύγχυσι, ποὺ

ἀπομακρύνει ἀπὸ τὸ Μυστήριον ἀντὶ νὰ προσεγγίζει σ' αὐτό⁽¹⁰⁾. Ἀλλὰ τὰ ἀρνητικὰ ἀποτελέσματα ὄλων αὐτῶν τῶν «θεολογιῶν» αὐξάνουν ἀκόμα περισσότερο μὲ τὸ δημοσιογραφικὸ χαρακτηρισμὸν πού πολλές φορές παίρνουν, μὲ τὸ σκανδαλώδη τρόπο πού παρουσιάζονται, μὲ τὴν ὄχι χωρὶς ἐπιτήδευσι διαφήμισί τους. Σκέπτεται κανεὶς ἂν δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ μείνουν ὅλες αὐτὲς οἱ ἀποπειρὲς ἐρμηνείας τοῦ προβλήματος τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς σύγχρονης ἀθρησκευτικότητος στὴ λήθη, ὅπως θὰ γίνῃ ἀπὸ τὴν ἱστορία. Τὸ ἐρώτημα πού τελικὰ τίθεται εἶναι ἐρώτημα ἐσωτερικῆς αὐτοκριτικῆς. Ἡ θεολογία γιὰ τὸ «θάνατο τοῦ Θεοῦ» εἶναι τὸ λιγώτερο παράλογη, ἢ βεβαιότης ὅμως γιὰ τὸ θάνατο τοῦ Θεοῦ στὶς ψυχὲς αὐτῶν τῶν «ὀργισμένων» δὲν φαίνεται πάντα ἀπίθανη. Τὸ «σχόλιο»

(10) Περισσότερα κανένας μπορεῖ νὰ δεῖ στὸ θαμᾶσιο βιβλίον τοῦ E. L. Mascall, *The Secularization of Christianity*, N. York, 1966.

τοῦ «θανάτου τοῦ Θεοῦ» ἴσως εἶναι τὸ σχόλιο ἐνὸς ψυχικοῦ θανάτου τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἡχώ τῆς ἐρήμου καὶ τοῦ μαρρασμοῦ πού προσπαθεῖ μὲ μεθόδους ἐυρηματικῆς νὰ ὑποκαταστήσῃ μιὰ ἔλλειψι. Οἱ θεολόγοι τοῦ θανάτου τοῦ Θεοῦ ἀποτελοῦν μ' ἓνα διαλεκτικὸν τρόπο ἀφορμὴ γιὰ ἐγρήγοροι. Ὅ,τι οἱ ἴδιοι δὲν κατορθώνουν μὲ τὸ «μῆνυμά» τους τὸ ἐπιτυχάνουν μὲ τὴν αἰρετικὴ παραδοξολογία τοῦ «μοντερνισμοῦ» τους.

Ὅλο αὐτὸ τὸ κίνημα τῶν «ἐπαναστατημένων θεολόγων» ἀποδεικνύει τὸ λιγώτερο τοῦτο: Τὸ μυστήριον τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι θέμα ἀνθρωπίνης, ἀμφιβόλου σοφίας, ἐρμηνείας ἢ κατανοήσεως, ὑπόθεσι θεωριῶν καὶ ἀποδεικτικῆς ἀλλὰ «γνώσι» ἐσωτερικῆς πείρας, προσωπικῆ συνάντησι καὶ «πάθος» ἀγάπης, μετοχῆ στὴ ζωὴ τῆς ἀγάπης τῆς Τριάδος.

ΣΤΑΥΡΟΣ Δ. ΠΑΝΟΥ

ΕΑΡΙΝΟΣ ΚΙΝΔΥΝΟΣ

Ἄστέρι, ἄστέρι
κατεβαίνει ἢ ἀνοιξη, τὴν κλίμακα τῶν οὐρανῶν!
Καὶ τ' ἀργυρὸ φεγγάρι σιγολέει τὸ παραμῦθ!
Μικρά, ὠραία ἀνθὲ ἀνοίγουν τίς νύχτιες ὄρες,
γεμίζουν φῶς τοῦ φεγγαριοῦ
νὰ εἶναι ἔτοιμα στὰ πρωῖνά βήματα!
γέρνουν τὰ παιδικὰ βλέμματα
κι' οἱ μέλισσες μεθυσμένες ἀποροῦν!
γαλάζια κύματα ἀπὸ φῶς, καὶ ἄνεμο!
Μαντήλια τοῦ χοροῦ
ἄσπρα μαντήλια καλαματιανά!...
Ὁ Γέροντας κάθεται μόνος στὸν αὐλόγυρο τοῦ μοναστηριοῦ
Μὲς στὸ ρεμβῶδη ἔρθρο τῶν σπουργιτιῶν
ἢ σκέψη τοῦ ὄλο καὶ πιὸ θαθειά
καὶ πιὸ θαθειά τραβάει!
Μικρὸ λουλούδι στὴν ἀγὼνη σχισμῇ τοῦ βράχου,
ποιὸς σὲ κρατοῦσε ὀλόρθο τὰ μεσάνυχτα
πού ὁ βορριάς περνοῦσε στ' ἄλογά του!
Ἄστέρι, ἄστέρι
κατεβαίνει ἢ ἀνοιξη τὴν κλίμακα τῶν οὐρανῶν!
Μονάχα πρόσεξε νὰ μὴ δοθῆς στῆς ὥρας τούτης τὴν εὐαίσθησι!
Κατ' ἀπ' τὴν πέτρα ἀργοξυπνάει κι' ἡ ὀχιά τὴν ἴδια ὥρα,
κι' ὡς θὰ σὲ βρῆ παραδομένον εἰς τὰ χρώματα,
στὸ χαῦνο τροπικὸ ἀγέρι
ἀνέτοιμος ἐσὺ γιὰ ν' ἀμυνθῆς
κι' ὑπουλο ὅπως πάντοτε τὸ φεῖδι
Ἡ ἀνοιξη θὰ γίνῃ ὁ τάφος σου γιὰ πάντα.

ΝΙΚΟΛ. Β. ΚΑΜΒΥΣΗΣ

ΑΚΤΙΝΕΣ ΙΟΥΛ. — ΑΥΓ. — ΣΕΠΤ. 1969

ΕΝΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

1

Ἡ σύζευξη ὁμορφιάς καὶ ἀλήθειας ἢ, ἀλλιῶς, πίστεως καὶ τέχνης, ἰδοὺ τὸ βασικὸ πρόβλημα πὸν ἀντιμετωπίζει κάθε Χριστιανὸς λογοτέχνης.

2

Γιὰ τοὺς ἄλλους, τοὺς «θύραθεν», τὰ πράγματα εἶναι εὐκόλα. Μόλις τοὺς ἔρθῃ ἡ ἔμπνευση, κάθονται καὶ γράφουν (ἢ ζωγραφίζουν ἢ συνθέτουν κ.λπ.). Ἐὰν καί, ἐδῶ πὸν τὰ λέμε, καὶ πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς εἶναι «στρατευμένοι» σὲ ἰδεολογίες πὸν εἴτε τοὺς ἐπιβάλλονται ἔξωθεν, εἴτε τὶς πιστεύουν. Οἱ ἄλλοι πάντως, οἱ χωρὶς καμμιά ἰδεολογία, ἢ μᾶλλον ἐκείνοι πὸν ἔχουν τὴν ἰδεολογία... τῆς στιγμῆς, καταφέρνουν νὰ μιλοῦν γιὰ ὅλα μὲ τὴν ἴδια ζέση, τὸν ἴδιο ἐνθουσιασμό. Καὶ ἡ συνέπεια; θὰ εἰπῆτε. Ἄπλουστάτα τὴν ἔχουν διαγράψει ἀπὸ τὸ λεξιλόγιό τους. Καὶ λένε ὅτι συλλαμβάνουν κάθε φορὰ τὸν σφυγμὸ τῆς ἐποχῆς τους, ἐνῶ στὴν πραγματικότητα εἶναι ἀνεμοδείχτες. Τέτοιες περιπτώσεις ὁ Παλαμᾶς καὶ ὁ Καζαντζάκης. Ὁ πρῶτος ἦταν ἄλλοτε πατριδολάτρης κι' ἄλλοτε Ἐὐφρονας, τώρα Χριστιανός, ὕστερα εἰδωλολάτρης ἢ ἄθεος. Ὁ δεῦτερος παράδερνε (ἢ περιφερόταν)—τόχε ὁμολογήσει δά—ἀπὸ τὸν Χριστὸ στὸν Νίτσε κι' ἀπὸ τὸν Βούδα ὡς τὸν Μάρξ... Ἐτσι λοιπὸν οἱ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς «θύραθεν» στὸ ἐρώτημα:

—Τί προσφέρετε, κύριε, ὡς λογοτέχνης; ἀπαντοῦν καμαρώνοντας:

—Τέχνη! Οἱ λοιποὶ, ἀπὸ τοὺς «θύραθεν» πάντα, θέλουν νὰ προσφέρουν τὴν ὅποια ἰδεολογία τους. Καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ κοινὸ πὸν ἔχουν μὲ τοὺς Χριστιανούς, πὸν ἐπίσης θέλουν νὰ κηρύξουν τὸ «πιστεύω» τους.

Ὁ Χριστιανὸς λογοτέχνης—γιὰ νὰ ἔρθουμε πιά σ' αὐτόν—ξέρει πὸς αὐτὴ ἡ ζωὴ εἶναι ὁ σύντομος, μὲ ἀποφασιστικὸς πρόλογος γιὰ τὴν ἄλλη. Ξέρει πὸς καὶ γιὰ τούτῃ τὴν ἐπίγεια ζωὴ—κι' ἐδῶ θυμᾶται τὸν Αὐγουστῖνο—ἐνα γραμμένο χαρτὶ μπορεῖ

ν' ἀποτελέσῃ τὴν ἀφορμὴ τῆς σωτηρίας. Κι' ἀλλοίμονο ἂν ἐκεῖνος πὸν μποροῦσε κι' ἔπρεπε νὰ τὸ γράψῃ, τὸ ἄφησε ἄγραφο. Ἐτσι ὁ λογοτέχνης μας δὲν ἔχει καιρὸ γιὰ χάσιμο.

3

Καὶ τώρα τί θὰ κάνῃ; Διὸ συμπληγάδες τὸν ἀπειλοῦν: Ἡ μιὰ ν' ἀρχίσῃ τὸ κήρυγμα ἄμεσα κι' ἀποκάλυπτα. Ἡ δεῦτερη: Νὰ καλλιεργήσῃ τὴν τέχνην του ἀφήνοντας νὰ μιλήσῃ στὶς ψυχὰς τῶν ἀναγνωστῶν του «τὸ ὠραῖον». Κι' ἂς φτάσουν μόνοι τους αὐτοὶ ἀπὸ «τὸ ὠραῖον» εἰς «τὸ ὠραῖον».

Μὲ τὸ κήρυγμα ἀφήνει ὀριστικὰ τὴν τέχνην καὶ παίρνει τὴ θέση τοῦ ἱεροκήρυκα. Θέση πὸν μπορεῖ νὰ εἶναι ἡ ἀνώτερη ἀπ' ὅλες, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἡ θέση τοῦ λογοτέχνη.

Μὲ τὴν ὠραιολογία, χυ! Καλὰ θὰ ἦταν νὰ μποροῦσαν οἱ ἄνθρωποι νὰ φτάνουν ἀπὸ τὴν ὁμορφίαν τῆς τέχνης στὴν ὁμορφίαν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ μποροῦν; Ἡ καθαρὴ ἀπάντησις εἶναι πὸς, οἱ πλείστοι τοῦλάχιστον, δὲν μποροῦν.

Ἄρα; Ἄρα ὁ Χριστιανὸς λογοτέχνης θὰ ἐπιχειρήσῃ ἢ, ἀκριβέστερα, θὰ ἀποπειραθῇ νὰ κάνῃ τὸν συνδυασμὸ, τὴ σύζευξη, πὸν εἶναι ἡ πρώτη λέξις σ' αὐτὸ τὸ δοκίμιο. Νὰ συνδυάσῃ δηλαδὴ τὸ ὁμορφο καὶ τὸ ἀληθινὸ.

Καὶ λέω «θὰ ἀποπειραθῇ» γιὰ τὴν ἀπάντησιν πὸν εἶναι διόλου εὐκόλα.

Ἐνα παράδειγμα, κορυφαῖο γιὰ τὴν νεότερη Ἑλλάδα, εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Σολωμός. Στὸν «Ἔμνο» του «στὴν ἐλευθερία» «πέφτει» ποιητικὰ στὶς τελευταῖες στροφές, ἐκεῖ δηλαδὴ ὅπου κάνει «διδασχίαν», συνιστῶντας στὰ παλληκάρια τοῦ 21 τὴν ὁμόνοια.

Ἐξ ἄλλου ὁ μαθητὴς καὶ θαυμαστὴς τοῦ Πολυλάς γιὰ τὸ θρησκευτικώτατο καὶ, θὰ ἔλεγα, ὀρθοδοξώτατο ποίημα «εἰς Μοναχὴν» σημειώνει στὰ περίφημα «Προλεγόμενα» τὰ ἐξῆς περιεκτικὰ (κεφ. ΙΧ): «Ὅταν ἡ τέχνη τολμᾷ νὰ ἐκφράσῃ θρησκευτικὸς στοχασμούς, κινδυνεύει πολὺ νὰ χάσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν της καὶ νὰ φανῇ

μικρὰ σιμὰ εἰς τὸ βάθος τῆς ἀποκαλυμμένης ἀλήθειας». Καὶ προσθέτει: «Ὁ Σολωμὸς ἐβγήκε ἀξιόλογα ἀπὸ τῆ δύσκολη θέση». «Ἀξιόλογα!» Μόνο αὐτὸ πέτυχε εἰς τὸ «Εἰς μοναχὴν» ὁ Σολωμὸς!

4

Μετὰ ἀπὸ αὐτὰ ἔρχεται τὸ ἐρώτημα: Μήπως εἶναι καλλίτερα νὰ λύση κανεὶς τὸ θέμα διὰ τῆς σπάθης καὶ νὰ κἀνὴ μιά καὶ καλὴ τὸν ἱεροκήρυκα; (Μιλᾶμε πάντα γιὰ τὸν συνειδητὸ Χριστιανὸ λογοτέχνη). Ἡ ἀπάντησις κ' ἔδω εἶναι δύσκολη.

Ὅπως καὶ νὰ κάνουμε ἢ λογοτεχνία καὶ γενικώτερα ἢ τέχνη εἶναι ἓνα ταλέντο ἢ, γιὰ νὰ θυμηθοῦμε τὴν εὐαγγελικὴ παραβολή, ἓνα τάλαντο δοσμένο ἀπὸ τὸν Θεὸ—ἢ μήπως ὄχι; Ἄν αὐτὸ ἀληθεύῃ, μπορεῖ κανεὶς νὰ ἀγνοήσῃ αὐτὸ τὸ τάλαντο μὲ τὴν σκέψιν πὼς ἢ λογοτεχνία εἶναι, ἄς πῶ, σαλατικόν, ἐνῶ τὸ κήρυγμα ὁ ἄρτος;

Μήπως αὐτὸ εἶναι περιφρόνησις τοῦ Θεοῦ ἀπ' αὐτὸν ποῦ πῆρε τὸ τάλαντο; Μήπως ὁμοίως δὲν εἶναι περιφρόνησις, ἀλλὰ λατρεία;

Πρὶν ἀπαντήσουμε σ' αὐτὰ τὰ ἐρωτήματα πρέπει νὰ λύσουμε τὸ ζήτημα ποῦ θέσαμε στὶς προηγούμενες γραμμές: Ἡ λογοτεχνία, σὰν πνευματικὴ τροφή τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι σαλατικὸ ἢ ἄρτος; Ἡ ἀπάντησις βρίσκεται στὴ λέξις: ἔξαρτάται. Ἄπὸ ποιόν; μὰ ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν λογοτέχνη, ἀπὸ τὸν κάθε ἓνα λογοτέχνη προσωπικά. Καὶ γιὰ νὰ ἐξηγηθῶ περισσότερο:

Ὅσο πὺλὸν πολὺ ἓνας Χριστιανὸς λογοτέχνης «κατακαλύπτει» τὰ κείμενά του μὲ λογοτεχνικὴ ὁμορφιά (σχήματα, παρομοιώσεις, μεταφορὲς κ.λ.π.) καὶ ἐνταφιάζει μέσα σ' αὐτὰ τὴν χριστιανικὴ ἀλήθεια, τόσο πὺλὸν πολὺ κάνει τὴν τέχνην του «σαλατικό». Ὅσο λιγώτερο πάλι στολίζεται καὶ ἀφήνει τὴν οὐσία νὰ διαφαίνεται, γίνεται ἢ προσφορά τοῦ «ἄρτος».

Ἔτσι μποροῦμε, νομίζω, νὰ φράσουμε στὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ Χριστιανὸς λογοτέχνης θὰ δώσῃ τὴν τέχνην του μὲ τὴν πεποίθησιν πὼς βρίσκεται κ' αὐτὸς μέσα στὸ σχέδιον τοῦ Θεοῦ, εἶναι κ' αὐτὸς ἓνα μέλος, σημαντικὸ ἢ ἀσήμαντο ἀδιάφορο, τοῦ μεγάλου Σώματος.

Ἐπομένως—γιὰ ν' ἀπαντήσουμε στὸ προ-

ηγούμενο ἐρώτημα—δὲν πρέπει νὰ ἀφήσῃ τὴν τέχνην του γιὰ νὰ πάρῃ τὴν θέσιν τοῦ ἱεροκήρυκα, ποῦ, στὸ τέλος-τέλος, δὲν τοῦ ἀνήκει!

5

Ἀπομένει νὰ ἐξετάσουμε ἓνα ἄλλο θέμα ποῦ μοιάζει ἐπανάληψις τῶν προηγούμενων, ἀλλὰ δὲν εἶναι. Πρόκειται γιὰ τὸ ἐξῆς:

Πολὲς φορὲς ὁ λογοτέχνης μας νοιώθει μέσα του καυτερὴ τὴν φωνὴν τῆς πίστης καὶ ποθεῖ νὰ μιλήσῃ ἀπλᾶ, γυμνά, ἀφτιασίδωτα, νὰ μιλήσῃ «χῦμα», ἀφήνοντας στὴν ἄκρην τὴν τέχνην, τὸ περιτέχνη. Γιὰ νὰ τὸ πῶ ἄλλιως: Νοιώθει τὴν ἀνάγκην νὰ εἶναι ὁ λόγος τοῦ γεμᾶτος οὐσίας, περιεχόμενον καὶ χωρὶς καμμιᾶ ὁμορφιάς στὴ μορφὴ, ἄμορφος. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἔρχονται στιγμὲς ποῦ ὁ ἀνθρώπος μας αἰσθάνεται νὰ τὸν πιέξῃ ὁ πειρασμὸς τῆς ὠραιολογίας, τοῦ περιτέχνητος ὕφους, ὅπου ὁμοίως θὰ «καταθωθῆ» ἢ Οὐσία.

Τί θὰ κἀνῃ;

Τὴν ἀπάντησιν θὰ δώσουμε πρῶτα μὲ δυὸ παραδείγματα—δυὸ κορυφαῖα παραδείγματα—ἀπὸ τὴν λογοτεχνία μας τὴν νεοελληνικὴν: Πρόκειται φυσικὰ γιὰ τὸν Σολωμὸν καὶ τὸν Παπαδιαμάντη. Ὅσο κ' ἂν φανῆ παράδοξο, ἐκεῖνος ποῦ μίλησε δίνοντας, περισσότερο ἀπὸ τὸν ἄλλον, βάρος στὴν οὐσία, κἀνοντας δηλαδὴ «κῆρυγμα», δὲν εἶναι ὁ Σκιαθίτης. Γιὰ νὰ γίνω συγκεκριμένος. Ἀναφερθῆκαμε προηγουμένως στὶς τελευταῖες στροφές τοῦ «Ἔμνου εἰς τὴν Ἐλευθερίαν». Ἄς ἀκούσουμε τὰ ἔθλια τὰ λόγια τοῦ ἐθνικοῦ μας ποιητῆ (στροφές 144-145):

Ἡ διχόνην ποῦ βαστάει
ἓνα σκῆπτρο ἢ δολερὴν
καθενὸς χαμογελάει
πάρ' το, λέγοντας, καὶ σύ.

Κεῖδὸ τὸ σκῆπτρον ποῦ σᾶς δείχνει
ἔχει ἀλήθεια ὠραία θεωρία·
μὴν τὸ πιάστε, γιὰτὶ ρίχνει
εἰςὲ δάκρυα θλιβερά.

Πρόκειται γιὰ μιὰ ἄμεση παραίεση, ἰδίως εἰς τό: Μὴν τὸ πιάστε κ.λ.π.

Ὅμοια διδακτικὸ ὕφος ἂν καὶ ὄχι τόσο

ἄμεσο, ἔχουν κι' ἄλλα σημεῖα τοῦ Ὑμνου, ὅπως ἐκεῖνο τῆς συναντήσεως Θρησκείας-Ἐλευθερίας στο Μεσολόγγι (Αὐτὸς λέγει... ἀφογρασθῆτε: Ἐγὼ εἶμ' Ἄλφα, Ὁμέγα ἐγώ, στρ. 98) κ.λ.π.

Ἐπίσης ἡ Κόλαση στὸν «Λάμπρο», ὁ Παράδεισος στοὺς «Ἐλεύθερους πολιορκημένους» («Γλυκὸ ἔναι τῆς Παράδεισος νὰ μελετᾷς τὰ κάλλη») κ.λ.π.

Ὁ Παπαδιαμάντης, ἀντίθετα, δὲν διδάσκει ἄμεσα. Βέβαια ἀσχολεῖται πολὺ μὲ τοὺς χωρικοὺς κατὰ τὶς μεγάλες θρησκευτικὲς ἑορτές, ἀλλὰ τὰ ὅσα γράφει εἶναι περισσότερο ὠραῖα καὶ λιγώτερο διδακτικά. Ἄλλο ζήτημα πὼς, σὰ νὰ ἤθελε ν' ἀναπληρώσει αὐτὴ τὴν ἔλλειψη, ἔγραφε καὶ κείμενα καθαρῶς θρησκευτικά, ὅπως τὰ ἄρθρα: «Ἡ ἔννοια τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ Ὑλισμός», «Ἡ δίκη τοῦ Δαυὶδ», «Μεγάλη Ἐβδόμας» κ.λ.π.

Θὰ μπορούσαμε μετὰ ἀπ' αὐτὰ νὰ ἐξεβελίσωμε κανέναν ἀπὸ τοὺς δυὸ αὐτοὺς Χριστιανοὺς λογοτέχνες; Μᾶλλον θὰ ἦταν ἄδικο. Καὶ μάλιστα γιὰ τὸν λόγο πὺν θὰ ποῦμε στὴ συνέχεια.

6

Χρειάζεται ὁμως νὰ προσθέσουμε καὶ

τοῦτο ἀκόμη: Ὅταν ὁ Χριστιανὸς λογοτέχνης θέλει νὰ μιλήσῃ ἀπλᾶ καὶ ἀφτιασίδωτα, ἄς μιλήσῃ. Γιατί καὶ τὸ ὕψος αὐτό, τῆς ἀφτιασίδωτης εἰλικρίνειας, εἶναι λογοτεχνία, καὶ μάλιστα μοντέρνα, ὅταν ἔχη νὰ πῆ κάτι στὸ σημερινὸ ἄνθρωπο.

Καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, ὅταν νοιώθῃ τὴν ὁμορφίαν τῆς μορφῆς νὰ κατακυκλᾷ αὐθόρμητα μέσα του, ἄς τὴν ἐξωτερικεύῃ. Ἄρχει νὰ μὴ ναρκισσεύεται.

Γιατί ἐπὶ τέλους, ὅπως τὸ λέει ὁ Οὐγκώ, «τ' ὁμορφο χρειάζεται ὅσο καὶ τὸ χρήσιμο» ἢ, καλλίτερα, χρειάζονται καὶ ἡ Ἀλήθεια καὶ ἡ Ὁμορφιά! Ἄν καί, πάντως, γιὰ νὰ ποῦμε τὴν... ἀλήθεια, χρειάζεται περισσότερο ἡ Ἀλήθεια.

7

Ἔτσι στὸ πρόβλημά μας παίρνομε σὺν ἀπάντησι τὸ γνωστὸ ἐκεῖνο: *Amā et fac quod vis*· ἀγάπα καὶ κάνε ὅ,τι θέλεις. Ἀγάπα τὸ Θεὸ καὶ τοὺς ἀδελφούς σου, ξέχνα ὅσο μπορείς τὸν ἑαυτόν σου καὶ ἄφηνε τὴν καρδιά σου νὰ μιλήσῃ αὐθόρμητα καὶ γνήσια. Μόνη τῆς τότε ἡ γραφίδα σου θὰ παίρνῃ τὸ σωστὸ δρόμο!

ΙΩΑΝ. ΜΕΝΟΥΝΟΣ

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΕΣ ΑΞΙΕΣ

Ἡ σπουδαία ἐρώτησις γύρω ἀπὸ τὴν τεχνολογία ἀποβλέπει σὲ μία συνεννόησι καὶ μία ἐνημέρωσι γύρω ἀπὸ τὰ προβλήματα τῆς τεχνολογικῆς προόδου τὰ ὁποῖα παρουσιάζονται στὸ κέντρο τῆς ἀνθρωπίνης παλαιστρας.

Ἄς ἀρχίσωμε προσδιορίζοντας δύο ἀπ' αὐτά: Τὸ πρῶτο εἶναι: **Μ π ο ρ ε ἶ ν ἄ σ τ α μ α τ ῆ σ η ἢ τ ε χ ν ο λ ο γ ῖ α;**

Αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ γίνη ἀκόμη καὶ ἐάν ἡμεῖς τὸ ἐπιθυμήσουμε.

Τὸν περασμένο χρόνο ἐπισκεπτόμενος τὸ Κέντρο τοῦ Robert Hutchin γιὰ τὴν μελέτη τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν στὴν Α. Βαρβάρᾳ ὁ Paul Eisler ὁ τελευταῖος Τσεχοσλοβάκος οἰκονομολόγος παριέγραψε τοὺς φόβους τῆς κυκλοφορίας εἰς τὴν Πράγα.

Ὁ Hutchin μὲ τὴν συνηθισμένη του εὐθύτητα εἶπε: «Ἐχετε μιά ἐλεγχόμενη οἰκονομία. Ἐάν τὰ αὐτοκίνητα σᾶς δίδουν τέτοια προβλήματα γιατί δὲν σταματᾶτε τὴν παραγωγή τους;» Ὁ Eisler ἀπήντησε: «Δὲν ὑπάρχει κυβέρνησις σήμερα ἢ ὁποῖα θὰ μπορούσε νὰ σταθῆ, ἐάν ἤρνητο στοὺς ἀνθρώπους τῆς τὰ αὐτοκίνητα πού προμηθεύει γιὰ αὐτούς».

Ἡ τεχνολογία δὲν πρόκειται νὰ σταματήσῃ ἢ ἀκόμη, στὸ προσεχὲς μέλλον, νὰ σβῆσῃ ἀργά.

Συνθήματα ὅπως «σπᾶστε τίς μηχανές» εἶναι οὐτοπιστικά.

Ἡ ἄλλη ἐρώτησις πού μπορεῖ νὰ μᾶς κἀν νὰ σκεφθοῦμε εἶναι: **Ε ἵ ν α ἢ σ τ α θ ε ρ ῆ ἄ ν ἄ π τ υ ξ ῖ σ τ ῆ ς τ ε χ ν ο λ ο γ ῖ α ς μ ἰ ἄ ὑ π ὄ σ χ ε σ ῖ ς ἢ μ ἰ ἄ ἄ π ε ἰ λ ῆ;** Πρέπει νὰ ἐμπνέη αἰσιοδοξία ἢ ἀπαισιοδοξία;

Οἱ μελετητὰι μποροῦν εὐκολὰ νὰ χωρισθοῦν σὲ αὐτοὺς πού φοβοῦνται τὴν τεχνολογία, καὶ σὲ αὐτοὺς πού εἶναι

φίλοι μὲ τὴν τεχνολογία, μὲ τὴν τεχνολογικὴ κοινωνία τοῦ Jacques Ellul σὰν πεδίο δράσεως.

Σ' αὐτὴν τὴν ἔκβασι τῆς αἰσιοδοξίας-ἀπαισιοδοξίας θὰ ἀφιερῶσω τὴν ἐπομένη παράγραφον μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ μπορέσωμε ἀπὸ τώρα καὶ στὸ ἔξῃς νὰ τὴν ξεπεράσωμε.

Εἶναι φυσικὸ γνῶρισμα τοῦ ἀνθρώπου νὰ τρέμη τὴν μιά στιγμὴ καὶ νὰ πανηγυρίζῃ τὴν ἄλλη. Ἀπὸ τὴν μιά πλευρὰ μᾶς λείει ὅτι ἔχουμε τὸ δικαίωμα νὰ πάρουμε τὸ μέλλον τοῦ ἀνθρώπου σὰν προκαθωρισμένο. Ἀλλὰ ἡ λογικὴ ἢ ἱδία μᾶς ὑπενθυμίζει ὅτι ἔχουμε προχωρήσει μακριὰ εὐχαριστώντας τὴν δύναμι τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ καὶ ἡ ἀνθρωπίνη ὁσμη ἀκόμη δὲν ἄρесе στὰ σαρκοβόρα, γιὰ νὰ κατορθώσωμε νὰ διανύσωμε χιλιετίες, ἐνῶ θὰ μπορούσαν νὰ μᾶς εἴχαν καταβροχθίσει. Μιά ἔνδειξις ἐπιβιώσεως πού εἶναι σπουδαία, ἀλλὰ ἀνεπαρκὴς νὰ ἐγγυηθῆ ἕνα μέλλον. Ἐπάνω σ' αὐτὸν τὸν στίβον προτείνω ἡμεῖς ἀτομικὰ νὰ γίνουμε αἰσιόδοξοι ἢ ἀπαισιόδοξοι ὅπως θέλουμε ἢ καλύτερα οὔτε τὸ ἕνα οὔτε τὸ ἄλλο.

Ἐν τούτοις ἡ αἰσιοδοξία καὶ ἡ ἀπαισιοδοξία παρουσιάζονται σὰν ἀντίθετα μὲ ἐλπίδα διαδοχῆς καὶ ἔχουν τόσα κοινὰ σημεῖα ὅσα καὶ ἀντίθετα. Τὸ κοινὸ τους σημεῖο εἶναι ἡ μείωσις τῆς ἀξίας τοῦ παρόντος. Ἡ ἀπαισιοδοξία ὑποτιμᾷ ἐκεῖνο τὸ σημεῖο τοῦ παρόντος πού μπορεῖ νὰ ἐπηρεάσῃ τὸ μέλλον. Ἡ αἰσιοδοξία ἐκεῖνο τὸ σημεῖο πού θὰ ἔπρεπε ἀκριβῶς νὰ διορθωθῆ.

Ἴσως τὸ μόνον ἀναμφισβήτητο διδάγμα τῆς τεχνολογίας εἶναι ἡ διφορούμενη ἀξία τῆς ἀνθρωπίνης δυνάμεως πού ἀυξάνεται μὲ τὴν τεχνικὴν.

Τὸ μέλλον τῆς τεχνολογίας μας μπορεῖ νὰ προχωρῆ καλὰ, ἄσχημα ἢ μέτρια. Ἡ αἰσιοδοξία, ἢ ἀπαισιοδοξία εἶ-

ναι άσχετα. "Ας τὰ αφήσουμε πίσω και άς προχωρήσουμε.

Έάν αυτές οι δύο έρωτήσεις: Θ ά συνεχιισθη ή τεχνολογία; Και θά φέρη αυτη ή συνεχιισις ευημερία ή συμφορά; δέν είναι χρήσιμες, τότε τί έρωτήσεις είναι χρήσιμες;

Στά κεφάλαια που άκολουθοϋν θέτω ως θάσιν, ότι ή τεχνολογία είναι άποτέλεσμα τριών μεγάλων πεδίων τής άνθρωπίνης ζωής: του πολιτικού, του κοινωνικού και τής έννοίας τής πραγματικότητας.

Τεχνολογία και Κοινωνία.

Συνήθως παρακολουθοϋμε από μακρυνά την τεχνολογία και την πολιτική. Το θέμα είναι τόσο ένδιαφέρον που έάν το παραμελήσωμε σημαίνει, ότι τó άποφευγομε από άπληρή συνήθεια. Άλλά τó αντίθετο λάθος θά είναι νά αφήσωμε αυτό νά έπισκιαση άλλη περιοχή τής ζωής, όπου ή τεχνολογία παρακολουθείται με μεγαλύτερη αλλαγή.

Τό νά λέμε ότι ό άνθρωπος είναι ένα πολιτικόν ζών είναι σαν νά τόν προσδιορίζωμε μόνο σε μία άποψι.

Τό περισσότερο μέρος τής ζωής του προχωρεί άσχετα από τις πολιτικές περιπέτειες. Η ιδιωτική του ζωή συνεχίζεται με γοργό ρυθμό.

Έτσι γυρνοϋμε τώρα στο δεύτερο θέμα μας' ή βασική αλλαγή τής τεχνολογίας συντελείται στην κοινωνία. Μέχρι τής άνατολής τής τεχνολογίας τó περιβάλλον του ανθρώπου ήτο «φυσικόν»: κυνηγοϋσε, ψάρευε, και καλλιεργοϋσε την γη. Τό έργο του, εκτιμώντας αυτό τó περιβάλλον τής φύσεως, ήταν νά τó διατάξη, νά τó ρυθμίση, νά τó θάλη σε κάποιον έλεγχο.

Και αυτό έκανε. Καθάρισε τó πυκνό δάσος, κατέρριψε τά δάση, μελέτησε την γεωργία, τις συνθήκες τής άποδόσεως τών τροφίμων. Η τεχνολογία είχε φέρη αλλαγές. Οι μηχανές απήλλαξαν τόν άνθρωπο από την γη και πήγε στις πόλεις, τά χωριά, τά προάστια, στις μεγαλοπόλεις.

Μετακινήθηκε από τó αρχικό του περιβάλλον στην κοινωνία. Τό καθήκον στο νέο περιβάλλον είναι πολύ διαφορετικό για τόν άνθρωπο. Και έδω παρουσιάστηκε ή ανάγκη νά τακτοποιηθη και νά διατάξη ό άνθρωπος την καινούργια φύσι: την κοινωνία. Τό πρόβλημα του ανθρώπου που σέβεται την κοινωνία, είναι νά την καταστήση προσωπική. Αυτό τó καθήκον δέν είναι λιγώτερο ένδιαφέρον οϋτε λιγώτερο δύσκολο από ό,τι ήταν ή έξημέρωσις τής φύσεως. Άλλά τó καινούργιο μας καθήκον δέν έχει γίνει ακόμη σαφές.

Όταν ό άνθρωπος κτίζη την κοινωνία αυτή, μοιάζει σαν ένα σπίτι που τó δίδει άσυλον από τά άγρίμια. Άλλά έχει γίνει τόσο στενόχωρη που αισθάνεται ότι είναι παγίδα. Αισθάνεται νά θρίσκειται σε μίαν έντασι αλλά δέν ξέρει γιατί.

Και καθώς σκέπτεται την κοινωνία σαν τó σπίτι του, τρέχει γύρω ξεσκονίζοντας έδω, έπιδιορθώνοντας εκεί, άπορώντας γιατί με όλη την φροντίδα, που άφειδώς δίνει, δέν αισθάνεται φιλόξενα.

Έν τω μεταξύ εκείνο που χρειάζεται είναι νά έχη κάποιον νά τού φωνάζη. «Αυτό δέν είναι τó σπίτι σου, αυτό είναι παγίδα, δέν θέλεις νά τó έπιδιορθώσης, θέλεις νά φύγης».

Και βεβαίως με τó νά φύγης δέν έννοω ότι ό άνθρωπος θά άπεσύρετο από την κοινωνία ή ότι θά διαλυθη σε μία πολιτεία τής φύσεως — που δέν θά έκανε περισσότερα από τó νά τά έπιστρέψη στην αρχική του κατάσταση. Ό κύκλος θά άρχιζε πάλι από την αρχή. Δέν έννοω αυτό, λέγοντας ότι ή κοινωνία έχει σταματήσει νά είναι σπίτι για την ανθρωπίνη ψυχή.

Σε εκείνους λοιπόν που έπιμένουν νά θεωροϋν την κοινωνία «σαν τó σπίτι τους» ή άπάντησις πρέπει νά είναι: Άντικρύζεις λανθασμένη κατεύθυνσι. Η αίτια θέβαια είναι ότι ή κοινωνία έχει γίνει ένας άπρόσωπος μηχανισμός και με τις περιλόκες έπεκτάσεις γίνεται πιό άπρόσωπος καθημερινώς.

Η ζωή μας καταναλίσκεται όλο και περισσότερο σε ρόλους συμπεριφοράς

στην όποία ό κύριος παράγων είναι τί
ἐ χ ε ι γ ί ν ε ι καί ὄχι π ο ι ὀ ς
κ ά ν ε ι α ὕ τ ο . Ἐποῦ μποροῦν νά
ἀλλάξουν «οἱ ρόλοι» τῶν ἀνθρώπων —
κάθε ἀριθμός προσώπων μπορεῖ νά συμ-
πληρώσει τοὺς ρόλους τοῦ ὁδηγοῦ ἢ τοῦ
ταμῆα τῆς τραπέζης χωρὶς ὁ χαρακτήρ
τοῦ ἀνθρώπου νά συγκινηταί ἀπὸ τοὺς
ρόλους των. Τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς
ζωῆς μας εἶναι μὲ ὄρους πού καθορί-
ζουν «οἱ ρόλοι μας».

Ἡδὴ ἐάν πάντοτε φθάνουμε στό ση-
μεῖον νά ζοῦμε μόνο τοὺς ρόλους μας
δὲν θά ἔχομε καθόλου ἀτομικότητα.

Ὁ Don Marquis ὑπογραμμίζει, ὅτι
κανένας ἀριθμός σὲ πενταετῆ σχέδια
δὲν ἐπιηρεάζει τὴν χιλιετηρίδα.

Ἐμεῖς μποροῦμε νά παραφράσουμε
αὐτὸ καὶ νά ποῦμε ὅτι δὲν ἐπιηρεάζει
κανένας ἀριθμός «ρόλων» ἕνα ὀλοκλη-
ρωμένο ἄνθρωπο, ἕνα ἄνθρωπο-διάνοια.

Ὅταν ὁ Quentin στό βιβλίον τοῦ
Arthur Miller «Μ ε τ ἄ τ ἦ ν π τ ὠ -
σ ι» ἀναγγέλλει «δ ἔ ν μ π ο ρ ὠ
ν ἄ θ ρ ὠ τ ὀ ν ἔ α υ τ ὀ μ ο υ»
δὲν εἶναι ἀπορία. Ὅπως τόσοι πολλοὶ
στόν καιρὸ μας καὶ αὐτὸς δὲν μποροῦ-
σε νά τὸν θρῆ.

Ἐπάρχει μία αἴσθησις στὴν ὁποία ἡ
ζωὴ στό παρελθόν — σ' ὅλη τὴν παρά-
δοσι — προσανατόλιζε κοινωνίες, ἐπει-
δὴ ἡ ζωὴ καθωρίζετο μὲ περιόδους τῶν
ρόλων πού ἡ κοινωνία ἐπέβαλε. Ἄλλὰ
ὑπάρχει μία διαφορά. Διότι ἐάν καὶ στὴ
παράδοσι προσανατόλιζε κοινωνίες ἀν-
δρῶν ὀρίζοντας τὴν ζωὴ των σὲ ρόλους
διαγραφόμενους γιὰ αὐτοὺς, ἐζοῦσαν ἐν
τούτοις αὐτοὺς τοὺς ρόλους σὲ ἀρχι-
κὲς ὁμάδες, ὅπου οἱ ρόλοι ἔπαιρναν ἕνα
βαθμὸ ἀτομικότητας, διότι ἐκεῖνοι πού
τοὺς ἐκπληροῦσαν, ἀνεγνωρίζοντο ταυ-
τοχρόνως σάν ἄνθρωποι.

Ἐτσι κάθε πόλις εἶχε τὸν γιατρό πού
τὸν χαιρετοῦσαν σάν ἄνθρωπο, ἐγῶ τὸν
χαιρετοῦσαν σάν «καθηγητῆ», μιά κατά-
στασις πού συνεχίζεται στίς μικρὲς πό-
λεις ὅπου ἡ λέξις γιατρός ἦταν καὶ τί-
τλος καὶ ὄνομα.

Ὁ μέσος ὄρος τῶν Ἀμερικανῶν κι-
νεῖται τώρα κάθε 5 χρόνια καὶ ἀλλά-
ζει σταδιοδρομία 3 φορές. Αὐτὸ τὸ γε-

γονὸς μετατρέπει τὸ προσωπικὸ μέρος
στὴν ζωὴ του στὴν ἔκτασι, στὴν ὁποία
εἶναι κτισμένος ὁ ρόλος συμπεριφορᾶς.
Ἐτσι ἡ κενότης μας μεγαλώνει. Διότι
ἐάν καὶ ἡ κοινωνικὴ παράδοσις ἔδωσε
ἕνα βαθμὸ ἀτομικότητας στὰ μέλη τῆς
αὐτὸς ὁ βαθμὸς εἶναι μικρός.

Ἡ διαφορά ἀνάμεσα στὴν παραδοσι-
ακὴ ζωὴ καὶ στὴν τεχνολογικὴ κοινω-
νία εἶναι ὅτι ἡ πρώτη ἔδωσε στὰ μέλη
τῆς λίγη ἀτομικότητα, χωρὶς νά ἐπιτρέ-
πη σ' αὐτοὺς νά κερδίζουν πολὺ περισ-
σότερα, ἐνῶ ἡ τεχνολογικὴ κοινωνία
δὲν δίνει στὰ μέλη τῆς ἀτομικότητα καὶ
τοὺς ἐπιτρέπει νά κερδίζουν μεγαλύτερα
ποσά.

Ἄλλὰ πρέπει νά τὰ κερδίσουν. Καὶ
κερδίζοντας ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ δύο πρά-
γματα: α) νά γίνουν οἰκοδόμοι ἀνάμε-
σα σὲ μυριάδες τῶν πιθανοτήτων πού
τοὺς ἀνοίγει σήμερα ἡ ζωὴ καὶ β) νά
γίνουν οἰκοδόμοι μὲ θάσι τις εὐκαιρίες,
πού τοὺς προσφέρει σήμερα ἡ ζωὴ, σὲ
μιά σφαῖρα οἰκειότητας μέσα στὴν ὁ-
ποία μποροῦμε νά προσφέρωμε τὴν ἔν-
νοια τῆς δικῆς μας ὑπάρξεως.

Στὴν φύση τὸ σῶμα μου εἶναι ἕνας
πυρήνας τῆς ζωῆς μου: στὴν κοινωνία
αὐτὸς ὁ πυρήνας εἶναι ἡ ἀτομικὴ μου
ὑπόστασις.

Ἐτσι τὸ ἄτομό μου στό κοινωνικὸ
μου περιβάλλον εἶναι ὅ,τι τὸ ἄτομό μου
στό φυσικὸ μου περιβάλλον. Ἄλλὰ ἐνῶ
τὸ σῶμα μου εἶναι δοσμένο, τὸ ἄτομό
μου πρέπει νά κερδηθῆ.

Ἐάν ἀφήσω τὴν προσωπικὴ μου ἰδι-
ότητα νά παρεκκλίνη, ἀποκόπτω τὸν ἀν-
θρωπισμό μου ἢ διαπράττω «ἀνθρώπινη
αὐτοκτονία» ἐάν καὶ τὸ σῶμα μου πα-
ραμένει ζωντανό.

Τεχνολογία καὶ ἡ Θεωρία τῆς Πρα- γματικότητας.

Ἐχομε ἀνακαλύψει τὸν καινούργιο
κόσμο στόν ὁποῖο ὁ ἄνθρωπος ζῆ σάν
ἕνα ὁ ὁποῖος ἀφίνει κάτι παλαιότερο
καὶ μπαίνει σὲ κάτι καινούργιο.

Αὐτὸς ὁ κόσμος παράγεται ἀπὸ τὴν
τεχνολογία. Ἄλλὰ ἐταν δημιουργηταί
ἕνας νέος κόσμος μὲ τὸ δεξί του χέρι,

μέ το άριστερό του ή τεχνολογία (καί ή προγονική του έπιστήμη) έχει δημιουργήσει μιιά θεωρία καινούργιου κόσμου. Με μεγάλη θεβαιότητα αυτή ή θεωρία του κόσμου περιγράφει μιιά φύσι που είναι μεγαλοπρεπής πέραν από τις δοξασίες

Άλλά ή σπουδαιότης του για τον άνθρωπο είναι σκοτεινή.

Καθώς ή άποψις του έπιστημονικού κόσμου κερδίζει σε διαύγεια και έρχεται να διατάξη σταθερά πίστι, εν τούτοις στην ψυχή του ανθρώπου, Θεός και ανθρώπινη έλευθερία δεν αναφέρονται σαν θέματα που πρέπει να πάρουν άπάντησι και ή αξία φαίνεται να μη έχη θέσι στο σκοπό της ύψηλίου καθόλου.

Έάν ή επανάστασις του Κοπερνίκου έκτοπίζη τη Γη από το κέντρο της ύψηλίου, ή επανάστασις του Γαλιλαίου και του Νεύτωνος έθεωρήθηκε στον καινούργιο κόσμο, ότι σημαίνει άνατροπή των αξιών από το σκοπό του κόσμου καθ' όλοκληρίαν.

Αυτό φαίνεται να έλαττώνη την γνώσι της πραγματικότητος στη διάστασι του μηχανικού σκοπού.

Στο έργο του E. D. Burt, που περιγράφει τί ή έπιστημονική επανάστασις του 17ου αιώνος φαίνεται να δείχνη, αναφέρεται, ότι «ο πραγματικός σπουδαίος έξωτερικός κόσμος ήτο ένας κόσμος δύσκολος, κρύος, άχρωμος, σιωπηλός και πρεθαιμένος».

Ο Descartes ήτο ο πρώτος που είδε το συμπέρασμα: «ή φύσις ήτο μιιά μηχανή και τίποτε άλλο».

Οί σκοποί και ή πνευματική σημασία είχαν όμοίως έξορισθη. Ο κόσμος άπέναντι στο θαύμα της γονιμοποιήσεως, σε μιιά καινούργια τεχνοκρατική κοινωνία άντέταξε τά άντισυλληπτικά.

Δέν λέγω ότι ή ανθρώπινη ψυχή δεν μπορεί να έπιζήση σε ένα τέτοιο φαινόμενο. Το σημείο που έγώ θέλω να τονίσω έδω, είναι ότι ο άνθρωπος δεν

χρειάζεται να συνεχίση αυτό, εκτός εάν το επιθυμή.

Δέν υπάρχει κανένα προνόμιο γύρω από αυτή την μηχανομορφική άποψι της πραγματικότητος. Στην έπιστημονολογία οι θεωρίες συνήθως παράγονται από τους σκοπούς.

Η μηχανομορφική θεωρία της πραγματικότητος παράγεται από ένα ειδικό σκοπό — την προσπάθεια της έπιστήμης, να καταλάβη πράγματα συγγέοντα αιτίες, αρχή και τέλος για να ήμπορη να έλέγχη τάχα όλη την πραγματικότητα.

Η άποψις της μηχανομορφίας ταιριάζει τέλεια σ' αυτή την θεώρησι.

Άλλά εάν αφήσωμε το μυαλό μας να όδηγηθη καθαρά από την λογική, έμεις μπορούμε να δούμε ότι αυτή ή άποψις είναι τόσο άτελής, που το να ζής κατ' αυτήν θα είναι σαν να ζής μόνο μέσα στην σκαλωσιά ενός σπιτιού. Διότι, επαναλαμβάνω, καθώς ή άντίληψις της έπιστημονικής μας μεθόδου βελτιώνεται θλόπουμε άκόμη πιό καθαρά το μέγεθος στο όποιο οι άπαντήσεις της έπιστήμης είναι άπαντήσεις στις έρωτήσεις που θέτει.

Καθώς ο Norbert Wiener συνήθιζε να λέη, τά μηχανήματα από την ύψηλιο έρχονται συστημένα. Και ό έλεγχος σ' αυτά πρέπει να γίνεται όχι μόνο ως προς το από που και από ποιόν προέρχονται, αλλά και σε ποιόν άπευθύνονται.

Οί έπιστήμονες, σαν έπιστήμονες, δεν ρωτούν εάν ή ζωή έχη ένδιαφέρον ή εάν οι αξίες είναι βασισμένες κάπου. Γι' αυτό δεν είναι έκπληκτικό ότι οι αξίες και το νόημα της ζωής δεν παρουσιάζονται στην άπάντησι του θιθλίου που ό κόσμος έπιστρέφει σ' αυτούς.

Αξίες και νόημα της ζωής διαφεύγουν την μέθοδο της έπιστήμης καθώς ή θάλασσα διαφεύγει τά δίκτυα των ψαράδων.

Συμπέρασμα.

Κοιτάξαμε την τεχνολογία και την πολιτική, την τε-

χνολογία και την κοινωνία, την τεχνολογία και την πραγματικότητα. Σε κάθε περιοχή προσπαθήσαμε να αναγνωρίσουμε το βασικό πρόβλημα που ή ανάπτυξής της τεχνολογίας έχει προξενήσει.

Να συμπεράνουμε ότι το δίδαγμα είναι λιγώτερη τεχνολογία, θά παρεξηγήσωμε την κατάσταση.

Το δίδαγμα δεν είναι λιγώτερη τεχνολογία αλλά περισσότερα μερικά άλλα πράγματα.

Περισσότερος έλεγχος στην συγκέντρωσι τής δυνάμεως, περισσότερη προσοχή στις προσωπικές διαστάσεις τής ζωής στην κοινωνία, περισσότερη έμπιστοσύνη στην πραγματικότητα υποστηριζομένη από σκοπούς, που δεν ήμπορεί να τούς συλλάβη ή έπιστήμη.

Ό τελικός σκοπός τής τεχνολογίας είναι καλός αλλά μερικός. Είναι μερικός για δύο αιτίες.

Κατ' αρχάς απόλυτος έλεγχος είναι αδύνατος. Κάθε προαγωγή στον έλεγχο φέρνει συνακόλουθα προβλήματα τα όποια στο τέλος υπερβαίνουν τον έλεγχο.

Ό έλεγχος του διαχωρισμού του πυρήνος φέρνει την πυρηνική θόμβα, ό έλεγχος φέρνει την έκρηξι του πληθυσμού.

Δεύτερο, ακόμη και εάν ό έλεγχος μπορούσε να είναι όλος πραγματικότητα αυτό δεν θά γινόταν.

Υπάρχουν διαστάσεις τής καλωσύνης μας όπου ό έλεγχος δεν είναι μόνον αδύνατος, είναι άπρεπής.

Να εισχωρήσης σε μιὰ φιλία ή ένα γάμο με σκοπό να έλέγξης είναι σαν να τον μολύνης.

Η ζωή έχει ανάγκη εκείνων των ευεργετημάτων που αυξανόμενα από τον έλεγχο πρέπει να βρίσκονται σε ίσορροπία με τα ευεργετήματα εν είλικρινεία και πειθαρχία. Άλλοιωτικά ή κατάληξις είναι ό κυνισμός και ό μηδενισμός. Γι' αυτό όλοι σήμερα πάνω από τον έλεγχο τής τεχνολογίας αναζητούμε μιὰ ιδιωτική ζωή πιό πολύ ανθρώπινη.

Προφητική πίστι με την αίσθησι τής αγιότητος του «π ρ έ π ε ι» έχει ως επακόλουθο την όντολογική πίστι με την αίσθησι τής αγιότητος του «ε ί ν α ι».

Τ ό ν ά ζ η ς ε ί ν α ι ε ν α π ρ ᾶ γ μ α π ο υ κ ᾶ ν ε ι ς τ ῶ ρ α ή ποτέ. Ποιό από τα δύο κάνεις;

Περισσότερο καθαρά από την γενεά των γονιων, ή σημερινή νεολαία βλέπει ότι ό έλεγχος πρέπει να ίσορροπή με παράδοσι, δημόσια ζωή με ιδιωτική ζωή και ένεργητικότητα για ένα καλύτερο μέλλον με έκτίμησι για τό άδηλο παρόν, τό έδω και τό τώρα.

Ό Θεός να είναι μαζι τους!

HUSTON SMITH

ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΡΕΙΤΟΥ ΜΝΗΜΗ

τιμή τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἀναβλύζει «ἐξ ἀκενώτου πηγῆς», σάν θεῖο χάρισμα.

«Τῇ ἰδ' τοῦ αὐτοῦ μηνὸς μνήμη τοῦ ὁσίου καὶ Θεοφύρου Πατρὸς ἡμῶν Νικοδήμου τοῦ Ἁγιορείτου, τοῦ σοφωτάτου διδασκάλου».

Μὲ τόση δύναμι καὶ ἀπλότητα ἡ ἁγία Ἐκκλησία στίς 14 Ἰουλίου κάθε χρόνο ἀπὸ τὸ σωτήριο ἔτος 1955 πού ἔγινε ἡ ἐπίσημη συνοδικὴ ἀναγνώρισι τοῦ ὁσίου Νικοδήμου τιμᾶ καὶ γεραίρει τὴ μνήμη Του.

«Ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς εἰς τὸν αἰῶνα τὸν ἅπαντα Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης ὁ Νάξιος συναριθμεῖται τοῖς ὁσίοις καὶ ἁγίοις τῆς Ἐκκλησίας ἀνδράσιν ἐτησίαις ἱεροτελεστίαις καὶ ἁγιαστείαις τιμώμενος καὶ ἕμνους ἐγκωμίων γεραιρούμενος» (Συνοδ. Πρᾶξι).

Βέβαια ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ ὁ εὐσεβῆς καὶ φιλόθεος δὲν περιμενε τὴν συνοδικὴν πράξι τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου—ἀπαραίτητη ὅμως κι' αὐτή—γιὰ νὰ καθιερώσῃ τὴν τιμὴ καὶ μνήμη τοῦ μεγάλου αὐτοῦ πατέρα καὶ διδασκάλου. Γιατί εἶναι γνωστὸ ὅτι στὴν Ὁρθόδοξη Ἀνατολή σ' ἀντίθεσι μ' ὅτι ἀπὸ αἰῶνες ἔχει ἐπικρατήσει στὴν Ρωμαϊκὴ Δύσι, ἡ ἐπίσημη ἀνακήρυξι ἑνὸς ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ σὲ Ἅγιο ἢ Ὁσιο, δὲν προέρχεται ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω, ἀλλ' ἀντίστροφα. Δὲν ἐπιβάλλεται ἡ

Στίς συνοδικές ἀναγνωριστικὲς πράξεις τῆς «Μεγάλῃς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας», δὲν ὑπάρχει τὸ «δικανικό», τὸ «νομικό» πνεῦμα. Δὲν συγκαλοῦνται tribunale δικαστήρια, ἢ sacracongregatia, δὲν ζητοῦνται συνήγοροι ὑπερασπίσεως καὶ μάρτυρες κατηγορίας advocatus diaboli, ἀλλ' ἀφίεται ἐλεύθερα νὰ ἐκφρασθῇ ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ, σύμφωνα μὲ τὸ πνεῦμα καὶ τὸ γράμμα τοῦ Συνοδικοῦ τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου. «Ἐν λόγοις, ἐν συγγραφαῖς, ἐν νοήμασιν, ἐν θυσίαις, ἐν Ναοῖς, ἐν εἰκονίσμασι» καὶ πού αὐτὸς ἀκριβῶς ὁ λαὸς ἀποτελεῖ τὸ πλήρωμα, τὴν δύναμι, τὴν συνείδησι καὶ τὸ ἀλάθητο κριτήριο τῆς Ἐκκλησίας. Φύλαξ τῆς Ὁρθοδοξίας ὁ λαὸς «οὗτός ἐστιν». Μαζὶ μὲ τὴν (doctrina Orthodoxa), Ὁρθόδοξη διδασκαλία τὴν (sanctitas vitae) ἁγία ζωή, εἶναι ἐκ τῶν «ὧν οὐκ ἄνευ» νὰ διαθέτῃ, καὶ εἶναι ἀπαραίτητο στοιχεῖο αὐτό, τὴν λαϊκὴ ἐπιδοκιμασία, τὴν καλὴ μαρτυρία καὶ ἀναγνώρισι τῆς ἐκκλησιαστικῆς συνειδήσεως, τὴν (approbatio Ecclesiae). Γι' αὐτὸ καὶ ἡ Σύνοδος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου «προσηκόντως ἐξετίμησε πάγκοινον ἁγιορειτικὴν διμολογίαν περὶ τῆς ἔργῳ μεμαρτυρημένης καὶ ἐκ τῶν συγγραφῶν αὐτοῦ βεβαιουμένης βαθείας πίστεως, πλήρους ταπεινώσεως καὶ ἀξιομμητόν βιοτήης».

Τιμούσανε λοιπὸν τὸν Ὁσιο Νικόδημο οἱ πιστοί, τόσο στὸν Ἄθωνα τὸν ἐξαίσιο, ὅσο καὶ στὴν Νάξο καὶ πρὶν τὴν ἐπίσημη ἀνακήρυξι Του. Ἐκατὸν ἐξήντα ὀλόκληρα χρόνια ἀπὸ τοῦ θανάτου Του καὶ διακόσια εἴκοσι ἀπὸ τὴν γέννησί Του καὶ δὲν ἠμπόρεσε ἡ λησμοσύνη τοῦ χρόνου νὰ σβήσει, νὰ ξεθωριάσῃ τὴν σεπτὴ μορφή Του καὶ τὴν θαλερὴ μνήμη Του.

Ἄλλὰ καιρὸς νὰ συναναστραφοῦμε τὴν

ἀποστολική ζωή Του, τὴν δοκιμασμένη, νὰ ἐντραφῆσουμε σ' αὐτή, ὅπου κατὰ τὸν μακάριο Παῦλο «ἀναθεωροῦντες τὴν ἔκβασι τῆς ἀναστροφῆς, μιμεῖσθε τὴν πίστι» τῶν ἀγίων. Ἐξ ἄλλου αὐτὸ τὸ πολυσήμαντο νόημα ἔχει κατὰ τὸν ἱερὸ Χρυσόστομο ἡ τιμὴ καὶ μνήμη τοῦ καθενὸς ἀγίου, τὴν μίμησίν Του. «Μνήμη ἀγίου, μίμησι ἀγίου».

«Ὁ Ὅσιος πατὴρ ἡμῶν Νικόδημος», κατὰ κόσμον Νικόλαος Καλλιβούρτσης, γεννήθηκε στὸ μυροβόλο τῆς Νάξου νησί στὰ 1749, ἀπὸ εὐλαβεῖς γονεῖς, τὸν Ἀντώνιο καὶ τὴν Ἀναστασία, ἡ ὁποία μὲ τὸ ὄνομα Ἀγάθη ἀργότερα ἐμόνασε στὴν μονὴ τοῦ Ἁγίου Χρυσόστομου τῆς Χώρας Νάξου. Ἡ ἀνατροφή τοῦ νεαροῦ Νικόλαου ἦταν Εὐαγγελικὴ, ἐν «παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ Κυρίου» καὶ τοῦτο γιατί ἀσχίσαν οἱ ἐνάρετοι γεννήτορές του νὰ τὸν ἀναθρέψουν μὲ τὸ Ὁρθόδοξο γάλα τῆς πίστεως καὶ τῆς βιοτῆς. «Ἡ οἰκογένειά του ἦταν ἐκ τῶν εὐπορωτέρων τῆς νήσου, πολλὰ δὲ μέλη ταύτης διεκρίθησαν εἰς τὴν διοίκησιν τῶν κοινῶν, εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ εἰς τὰ γράμματα. Οὗτος ὁ πατὴρ τοῦ Ἀντωνίου Καλλιβούρτσης ἀπαντᾷ συχνότατα ὡς συνδρομητῆς βιβλίων, ὁ Πέτρος Καλλιβούρτσης ὁμοίως, βραδύτερον δὲ κατὰ τὸ β' ἡμῖσι τοῦ Ι' αἰῶνος, ὁ ἀνεπιμὸς τοῦ Πέτρος διακρίνεται διὰ τὰς ἀρχαιολογικὰς του ἐρεῦνας καὶ τὰς ἱστορικὰς του μελέτας καὶ τὰ ποιητικὰ του συνέματα», σύμφωνα μὲ τὶς πληροφορίες πού μᾶς δίνει στὸ μεστὸ ἄρθρο του τῆς μεγάλης Θρησκευτικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας ὁ ἐρευνητῆς Βασ. Σφυρόερας.

Στὸ σχολεῖο ἄρχισε νὰ πηγαίνει καὶ νὰ παρακολουθῆ τὰ μαθήματα μ' ἓνα τρόπο πολὺ ἀσυνήθιστο: Πήγαινε στὸ παράθυρο τοῦ σχολείου καὶ ἀκροαζότανε μὲ δῖνα μεγάλη ὅλα τὰ μαθήματα πού ὁ παπᾶς-δάσκαλος δίδασκε σ' ἓνα κύκλο μαθητῶν, γιατί δὲν ὑπῆρχε ἀκόμη ὀργανωμένη σχολὴ στὸ νησί. Δώδεκα χρόνων ὁ μικρὸς-σοφὸς Νικόλαος Καλλιβούρτσης μπαίνει στὴν ξακουστὴ σχολὴ τῆς Νάξου, ὅπου εὐτύχησε νὰ ἔχῃ πνευματικὸ δάσκαλο καὶ ὀδηγητὴ τὸν σοφὸ Ἀρχιμανδριτὴ Χρῦσανθο Ἐξωχωριτῆ, ἀδελφὸ τοῦ ἰσαποστόλου μάρτυρα Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ.

Σὰν ἔγινε 15 χρόνων στὰ 1765 πῆγε

στὴν Σμύρνη μὲ τὸν πατέρα του, ὅπου μὲ συστατικὰς ἐπιστολὰς τοῦ Ἐπισκόπου Παροναξίας μπῆκε στὴν περιώνυμη «Εὐαγγελικὴ Σχολὴ» καὶ μαθήτευσε «παρὰ τοὺς πόδας» τοῦ λογίου δασκάλου Ἱεροθέου Βουλιαμᾶ τοῦ Ἱθακησίου πενταετία δόκκληρη. Στὴν περίοδο τῆς μαθητείας του ὁ νεαρὸς Νικόλαος ἔδειξε ὅλα τὰ πνευματικὰ καὶ τὰ ἠθικὰ του χαρίσματα. Ἡ ἐπιμελεία του ἦταν σπάνια, ἡ κρίσις του καὶ ἡ μνήμη του καταπληκτικὴ. Ἔτσι μᾶς τὸν διασώζει μὲ τὴν γλαφυρὴ πέννα του ἓνας συμμαθητῆς του πού θεωροῦσε τὸν ἅγιον ὡς «ἔξαισιον θαῦμα τῆς ἐποχῆς». Γιὰ τοῦτο γράφει τὰ ἐξῆς σὲ μίαν τὸν ἐπιστολή, δυνατὸ ντοκουμέντο γιὰ μᾶς. «Ἐγνώριζε ἀπ' ἔξω ὅσα ἐδιάβαζεν, ὄχι μόνον τὰς φιλοσοφικὰς, οικονομικὰς, ἰατρικὰς, ἀστρονομικὰς καὶ στρατιωτικὰς εἰσέτι πραγματείας, ἀλλὰ καὶ ὅλους τοὺς ποιητὰς, ἱστορικὸς παλαιὸς καὶ νέος Ἕλληνας, τοὺς Λατίνους, καθὼς ἐπίσης τὰς Γραφὰς καὶ τὰ συγγράμματα τῶν Ἁγίων Πατέρων, τῶ ἤρκει νὰ διαβάσῃ μίαν μόνον φορὰν οἰοδῆποτε βιβλίον καὶ εἰς ὅλην του τὴν ζωὴν νὰ τὸ ἐνθυμῆται».

Ἔμαθε ἀκόμη ἄπταιστα στὴν Εὐαγγελικὴ Σχολὴ τὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ, τὴν ἰταλικὴ, λατινικὴ καὶ τὴν γαλλικὴ γλῶσσα. Ἡ φιλολογικὴ του κατάρτισις ἦταν σπάνια, ἂν καὶ «ἡ συμβολὴ του εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ νεοελληνικοῦ λόγου δὲν ἔχει εἰσέτι ἐρευνηθῆ» (Β. Σφυρόερας).

Στὰ 1770 οἱ Τοῦρκοι ἐξαγωγῶνται στὴν Σμύρνη καὶ ζητᾶνε αἶμα, σφαγὰς καὶ λεηλασίες, πράγματα συνηθισμένα γιὰ τὸ δικό τους ἦθος, ἐνεκα τῆς τυροπολήσεως τοῦ Τουρκικοῦ στόλου στὸ Τσεσμέ. Ἔτσι φεύγει διωκόμενος ἀπὸ τὴ Σμύρνη ὁ Ὅσιος καὶ ξανἀρχεται στὴ Νάξο, ὅπου παραμένει γιὰ 5 χρόνια γραμματικὸς τοῦ Ἐπισκόπου Παροναξίας Ἀνθίμου Βαρδῆ. Ἀπὸ τὴ θεοὶ αὐτῆ ἔρχεται σ' ἐπαφὴ γιὰ πρώτη φορὰ μὲ τὸ πνευματικὸ κίνημα τῶν «Κολλυβάδων» (πού τὸ ἀντιπροσωπεύανε στὴ Νάξο οἱ Ἁγιορεῖτες πατέρες Γρηγόριος, Νήφωνας καὶ γέροντ' Ἀρσένιος). Κολλυβάδες ἦσαν μοναχοὶ Ἁγιορεῖτες τοῦ ΙΗ' αἰῶνος, Ὁρθόδοξοι βέβαια στὰ φρονήματά τους, πρόσκολλημένοι στὴν τυπικὴ παράδοσι τῆς Ἐκκλησίας.

Ἄπ' αὐτοὺς λοιπὸν ὁ Ὅσιος μνήθηκε στὴν μουσικὴ τέχνη τῆς νοερῆς καὶ ἀδιάλειπτης προσευχῆς πού ἀρχίζει καὶ τελειώνει μὲ τὸ «Κύριε ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστέ ἐλέησόν με». Στὴ γενέθλια γῆ του παρέμεινε ἐργαζόμενος τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ θέλημά του, πενταετία δόλοκληρη καὶ συνεχῆ. Μετὰ τὴν πάροδο αὐτοῦ τοῦ χρονικοῦ διαστήματος παίρνει συστατικά γράμματα ἀπὸ τὸν περιβόητο γιὰ τὴν ἀρετὴ του καὶ τὴν ἀγιωσύνη του Σίλβεστρο τὸν Καισαρέα, γιὰ νὰ μονάσῃ στὸ Ἅγιον Ὅρος, ἀφοῦ καμμιὰ δύναμι δὲν ἤμποροῦσε πιά νὰ τὸν μετακινήσῃ μακρὰ ἀπὸ τοὺς φιλέρημους προσανατολισμούς του.

Ἔτσι βλέπουμε τὸν Ὅσιο νὰ συνεννοῆται μὲ τὸν κατετάσιο τοῦ καραβιοῦ πού θὰ μπαράκῃ σὲ λίγο γιὰ τὸ Ἅγιον Ὅρος. Ἀλλὰ νὰ πού τὸ καΐκι ἦταν πολὺ βιαστικὸ καθὼς φαίνεται καὶ δὲν περιέμενε, ἄγνωστο γιατί, παρὰ τὴν συμφωνία του, καὶ ξεκίνησε χωρὶς τὸν θεήλατο ἐπιβάτη του.

Ὁ Ὅσιος πικραμένος στὴν παραλία βλέπει τὸ κακὸ πού τὸν βόηκε, βάζει τίς φωνές, ἀλλὰ μάταια, γιατί τὸ πλεούμενο ἄρχισε νὰ ἀπομακρύνεται. Χωρὶς νὰ χάσῃ καὶ ἐκεῖνος τὸ θάρρος πού τοῦ χάριζε ἡ πίστι του πέφτει ὅπως ἦταν στὴ θάλασσα γιὰ νὰ φθάσῃ τὸ καράβι! Ἀλήθεια τί πόθος, τί θεῖος ἔρωσ καὶ λαχτάρα γιὰ ἄσκησι; «Τοῖς ἐρημικοῖς ζωὴ μακαρία ἐστὶ, θεϊκῷ ἔρωτι πτερουμένοις».

Τὸν βλέπουν κατετάσιος καὶ πλήρωμα, συγμινοῦνται ἀπὸ τὸ πρωτόφανο αὐτὸ θέαμα, σταματᾶνε καὶ τὸν δέχονται μαζί τους γιὰ τὸ Ὅρος. Ἐδῶ στὴν περιλαμπρῆ μονὴ τοῦ Διονυσίου κείρεται μοναχός, παίρνει τὸ μοναχικὸ σχῆμα καὶ μετονομάζεται σὲ Νικόδημο, ὅπως κάθε σωστὸς μοναχός, γιὰ νὰ δείξῃ τὴν ὀλοκληρωτικὴ ἀπάρνησι τοῦ κοσμικοῦ πνεύματος, πού φθάνει μέγχοι καὶ τῆς ἀλλαγῆς τοῦ βαπτιστικοῦ ὄνοματος. Ἡ ψυχὴ του ὅμως διφυοῦσε «μείζονα τελειότητα», διὰ τοῦτο φεύγει ἀπὸ τὴ «μετάνοιά του», τὴ μονὴ τοῦ Διονυσίου, ἡ ὁποία δὲν ἄργησε νὰ διακρίνῃ τὸν «ἐνάρετο καὶ φιλόσοφο βίο του». Τὸν ἔκαναν γι' αὐτὸ ἀναγνώστη καὶ γραμματέα ὀλοκληροῦ τῆς ἀδελφότητος καὶ ἔρχεται στὸ «κελλίον» τῶν Σκουρταίων (πιθανὸν συμπατριωτῶν του ἀπὸ τὴν Νάξο), πού βρίζεται σχε-

δὸν μέσα στὶς Καρυές. Ἐκεῖ ἀπασχολήθηκε συστηματικὰ μὲ θεολογικὲς διατριβές καὶ φιλοσοφία. Ἀντέγραψε ἀκόμη πολλοὺς κώδικες γιὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸν ἐπιούσιο ἄρτο τῆς πτωχῆς ζωῆς του. Μετὰ δύο χρόνια προσκαλεῖ τὸν Κορίνθου Μακάριο τὸν Νοταρὰ σὰν προσκυνητὴ γιὰ νὰ συνεργασθῇ μαζί του στὶς μνημειώδεις ἐκδόσεις «τῆς Φιλοκαλίας» καὶ τοῦ «Εὐεργετινοῦ». Ἀπὸ τὸ ὕψος τῆς ἀγγελικῆς πολιτείας ὅπου ζοῦσε κ' αὐτὸ εἶναι πού τὸν κάνει θαυμαστό, διατηροῦσε ἐπαφὴ μὲ τὸν κόσμον, καθὼς καὶ μὲ πολλοὺς φημισμένους ἄνδρες τῆς ἐποχῆς του, ὅπως τὸν Ἀθανάσιο τὸν Πάριο καὶ τὸν Γρηγόριο τὸν Ε'.

Μετὰ ἀπὸ δεκαετίες ἀγῶνες καὶ ἐξαντλητικὴ ἄσκησι, ξεκίνησε νὰ φθάσῃ στὴ Ρουμανία καὶ στὴν ὁποία οὐδέποτε ἔφθασε, γιατί ἐπιθυμοῦσε νὰ πάῃ γιὰ νὰ θητεύσῃ τελειότερα στὴ νοερὴ προσευχῆ, κοντὰ στὸν ἐνάρετο Παῖσιο τὸν Κοινοβιάρχη, πού εἶχε ἐκεῖνα τὰ χρόνια κάτω ἀπὸ τὴν πνευματικὴ του πατρότητα χιλιάδες μοναχικὲς ψυχές πού ποθοῦσαν τὴν τελείωσι.

Μετὰ τὴν ἀποτυχημένη ἀπόπειρά του νὰ ταξιδεύσῃ στὴ Ρουμανία, ἐπιστρέφει καὶ πάλι στὸν Ἄθωνα, ὅπου μένει γιὰ λίγο χρονικὸ διάστημα καὶ ξαναφεύγει γιὰ τὴν ξερὴ καὶ ἄγονη Σκυροπούλα. Πνευματικὸς καρπὸς αὐτῆς του τῆς ἀσκήσεως καὶ τῆς μονώσεως εἶναι τὸ «Ἐγχειρίδιον» πού φανερώνει τὸν πλοῦτο καὶ τὴν δαφιλῆ γνώσι του, τῆς κλαστικῆς γραμματείας καὶ τῆς Πατερικῆς σκέψεως. Τὸ ἔργο αὐτὸ γράφτηκε μὲ παράκλησι τοῦ ἐξαδέλφου του Ἱεροθεοῦ Ἐπισκόπου Εὐρόπου, χωρὶς νὰ χρησιμοποιήσῃ κανένα βιβλιογραφικὸ βοήθημα. Ὅλα ἀπὸ μνήμης.

Ἀφ' ὅτου γύρισε ἀπὸ τὴ Σκυροπούλα καὶ ἐγκατεστάθη ὀριστικὰ πιά στὸ Ἅγιον Ὅρος, γίνεται μεγαλόσχημος μοναχός καὶ πιάνει ὀριστικὰ πιά τὴν καλύβα τοῦ Θεοῦ καὶ αὐτοῦ Ναξίου ἴσως, κατὰ τίς μαρτυρίες τῶν Ἁγιορειτῶν πατέρων. Ἡ ζωὴ του ἀφοῦ κύλησε καρποφόρα καὶ χαριτωμένη πλησιάζει τώρα στὸ τέλος της, στὸ τελευταῖο αὐτὸ στάδιο ὁ Ὅσιος περνᾶει σὲ μιὰ βαθειὰ θεολογικὴ ὥριμασι. Τυλίγεται μέσα στὴ σεμνότητα τῆς πίστεως καὶ στὸ «λειτουργικὸ βίωμα». Ἀλλὰ καὶ τὰ πλήθη τῶν πιστῶν πού διαισθάνονται τὴν ἀγιότητά

του, ἔρχονται σὰν σὲ «στάρετος», γιὰ νὰ καταθέσουν στὰ πόδια του τὸ βάρος καὶ τὸ ζυγὸ τῶν ἁμαρτιῶν τους μὲ συντριβὴ καὶ μετάνοια, γιὰ νὰ πάρουν ἔτσι τὴν πνευματικὴ ἐμπειρία καὶ νὰ ἀναπαυθοῦν.

Αὐτὴ τὴν περίοδο ἐτοιμάζει τὴν ἔκδοσι τῶν συγγραμμάτων τοῦ μυστικοῦ θεολόγου Ἀγίου Συμεὼν τοῦ νέου θεολόγου, καθὼς καὶ τὰ ἔργα του «Ἐξομολογητᾶριον», «Θεοτοκᾶριον», «Ἀόρατος Πόλεμος», πὺ ἀριθμεῖ μέγα πλῆθος ἐκδόσεων, τὸ «Νέον Μαρτυρολόγιον», τὰ «Πνευματικὰ Γυμνάσματα», πὺ ἀποπνέουν τὸ ἄρωμα τῆς Ὁρθοδόξου βιοθεωρίας. Ἐτοίμασε ἀκόμη νὰ ἐκδόσῃ τὰ «Ἄπαντα Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ» ὑπομνηματισμένα μὲ σημειώσεις, σχόλια καὶ παραπομπές, πὺ τοῦ τὰ ἔχασαν ὅμως στὴ Βιέννη. Ἡ θλίψις του καὶ ὁ σπαργαμὸς του γιὰ τὸν ἀφανισμὸ τῶν συγγραμμάτων του ἦταν μεγάλα, «κλαίων καὶ ὀδυρόμενος, μόλις τὸ ἔμαθε, δὲν ἠθέλησε νὰ σταθῇ οὔτε μίαν ὥραν εἰς τὴν καλύβη του».

Ἄλλὰ οἱ θλίψεις του δὲν τελειώσαν ἔως ἐδῶ, γιὰ νὰ πραγματοποιηθῇ καὶ σ' αὐτὸν ὁ Παύλειος λόγος: «ἡ γὰρ δύναμις μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται». Αἰτία τῆς πικρίας του αὐτῆς ἦταν ὅτι ἔστειλε στὴ Βενετία τὸ «Πηδάλιό» του γιὰ νὰ ἐκδοθῇ. Στὴν τυπογραφίᾳ ὅμως ἀλλοίωσαν 18 σπουδαία σημεῖα τῶν σχολίων του «εἰς ὑποστήριξιν πελανημένων δοξασιῶν». Τόσο πληγώθηκε, ὥστε «τὸ εἶχε κάλλιον πολλάκις νὰ τὸν ἐκτύπη (ὁ παραποιήσας) εἰς τὴν καρδίαν μὲ μάχαιραν, παρὰ νὰ προσθήσῃ ἢ νὰ ἀφαιρέσῃ τι εἰς τὸ βιβλίον του», ἐπιλέγει ὁ παλαιὸς βιογράφος του.

Ἄλλὰ ἡ ἀκοίμητη κανδήλα δὲν ἔσβησε. Συνέχισε νὰ σκορπᾷ τὸ ἱλαρὸ φῶς καὶ ἀκολουθοῦν ἔτσι οἱ «Ἐρμηνεῖες στίς 14 ἐπιτολὰς τοῦ ἀποστόλου Παύλου», στίς «Ἐπτὰ Καθολικὲς», ὁ «Συναξαριστὴς» καὶ τὸ γεμᾶτο θεολογία καὶ ποίησι «Ἐορτοδρόμιό» του.

Ἐτοίμει καὶ τὰ συγγράμματά του «στῦλος γέγονεν τῆς Ἐκκλησίας» καὶ πὺ χωρὶς αὐτὰ καὶ χωρὶς τοὺς παραλλήλους ἀγῶνες καὶ τὴν ὀλοκαύτωση τοῦ Πατροκοσμά τοῦ Αἰτωλοῦ, θὰ εἶχε κινδυνεύσει ἢ ἐπιβίωσι τῆς Ὁρθοδοξίας τῶν ὑποδοῦλων ραγιᾶδων καὶ ἢ ὑπόστασι τοῦ ἰδίου τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους. Ἐξοθνεωμένος ἀπὸ τίς πολλὰς ἀ-

σκήσεις, τίς ἔξαντλητικὰς, καταπονημένους ἀπὸ τὸ βάρος τοῦ χρόνου, μὲ ἓνα σῶμα ἡμιπληγιασμένο, μὲ πνεῦμα ὅμως ἀκμαῖο, περνοῦσε μὲ ψυχικὴ εἰρήνη καὶ καλλιέργεια τίς τελευταῖες ἡμέρες τῆς ζωῆς του στὴν «κέλλα» τῶν φίλων του Σκουρταίων.

Τὸ τέλος του προαισθανόμενος, ὅτι ἡ ἡμέρα «τῆς ἀναλύσεώς του» πλησίαζε, ἄρχισε νὰ προετοιμάζεται γιὰ τὴν μεγάλη ἀποδημία του. Προσκάλεσε κοντὰ του τὸν πνευματικὸ του, ἐξομολογήθηκε μὲ συντριβὴ, μυρόθηκε μὲ εὐχέλαιο καὶ ἐγεύθη «ἀθανάτου βρώσεως».

Ἐτοίμει ἡ 14ῃ Ἰουλίου τοῦ σωτηρίου ἔτους 1809 τὸν βόηκε πανέτοιμο νὰ ἔξη ἀγωνισθῇ τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸ, νὰ ἔξη τηρήσει τὴν πίστι τὴν ἀληθινὴν, νὰ ἔξη τελειώσει τὸν ἐπίγειο δρόμο του. Δὲν ἀπέμενε τίποτε ἄλλο παρὰ ὁ «τῆς δικαιοσύνης στέφανος», ὁ ὁποῖος τοῦ ἀπεδόθη «παρὰ Θεῶ καὶ ἀνθρώπων».

Ἡ Ἐκκλησία ἐτίμησε καὶ τιμᾷ τὴν μνήμη του στὸ Ἅγιον Ὄρος, ὅπου ἰδιαίτερα τὸν εὐλαβοῦνται οἱ Ἀθωνῖτες πατέρες. Καὶ στὴν Νάξο τὸ γενέθλιο νησί του μὲ τὴν φροντίδα τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας. Τιμᾶται ἀκόμη στὸν περικαλλῆ Ναὸ τῆς Ἁγίας Βαρβάρας Πατησίων, πὺ ἔχει μεταβληθῇ σὲ πανκνυκλαδικὸ θρησκευτικὸ κέντρο μὲ ξεχωριστὴ βυζαντινὴ λαμπρότητα. Ἄλλὰ καὶ ἡ ἐπιστήμη δὲν ὀλιγόρησε στὸ νὰ μελετήσῃ, νὰ διερευνήσῃ καὶ νὰ διαφωτίσῃ μὲ ἄπλετο φῶς τὴν ἱστορία τῆς ζωῆς του, τὰ συγγράμματά του, ἰδιαίτερος ὅμως τὴν φωτισμένην ἐπίδρασι τῆς παιδείας του διδασκαλίας ἐπάνω στὸ ὑπόδουλο γένος τὸ ἀφώτιστο. Ἐκτιμήθηκε ἕστερα ἀπὸ τὸ θάνατό του, τὸ ἔργο τοῦ κορυφαίου ἱεραποστόλου καὶ θεολόγου τοῦ νέου Ἑλληνισμοῦ.

Ἄλλὰ τὴν πῶ βαρύτιμη γιὰ τὴν φωτισμένην καὶ πολυεδρικήν τοῦ ἁγίου Νικοδήμου προσωπικότητα, τὴν παίνομε ἀπὸ τὰ ἔτερόδοξα χεῖλη τοῦ ἀειμνήστου Ρωμαιοκαθολικοῦ Ἀρχιεπισκόπου Louis Petit διαπρεποῦς ἀγιολόγου καὶ βυζαντινολόγου, ὁ ὁποῖος εἶπε: «Ὁ Ὅσιος Νικοδήμος ὁ Ἀγιορείτης ὁ Νάξιος ἐδόξασε τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν διὰ πολλοὺς αἰῶνας».

Γ. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

Η ΖΥΜΗ

Συμπληρώθηκε ένας χρόνος από τον θάνατο του άειμνήστου Καθηγητού τῆς Θεολ. Σχολῆς Χάλκης Ἰωάν. Παναγιωτίδου. Ὅπως καὶ ἄλλοτε ὑπεγράμμισαν αἱ «Ἀκτίνες», ποὺ ἦσαν συνεργάτες τους, ὑπῆρξε μὴ σεμνὴ θεολογικὴ φυσιογνωμία, ἕνας ὠλοκληρωμένος ἄνθρωπος, μὴ παρούσα Θεοῦ στὴν ἐποχὴ μας. Γιὰ νὰ τὸν ξαναθυμηθοῦμε παρουσιάζουμε ἕνα κείμενό του ἀπὸ τὰ κατάλοιπά του.

Ὁ τελευταῖος μεγάλος πόλεμος (1939-1944) ἐξάπλωσεν ἐναντίον τοῦ κόσμου τὸ πνεῦμα τοῦ Ἀντιχρίστου. Τὸ πονηρὸν αὐτὸ πνεῦμα διαφημίζεται παντοῦ καὶ μετέρχεται τὰ πάντα, γιὰ νὰ συντρίψει τὴν χριστιανικὴ δύναμη.

Οἱ σύγχρονοι ἀντίπαλοι τοῦ Χριστοῦ παίζουν εὐκόλο παιγνίδι σ' ἕνα κόσμο ἀσθενικὸ καὶ κουρασμένο, προσιτὸ σ' ὅλες τὶς ἀγυρτίες καὶ πολὺ διατεθειμένους νὰ θεωρήσει τὸν Θεὸν ὑπεύθυνο γιὰ τὶς συνέπειες τῶν ἰδικῶν του ἀνομιμάτων.

Τὸ πνεῦμα τοῦ Ἀντιχρίστου ζητεῖ νὰ κυριαρχήσει στὸν κατάκοπο καὶ φθισιῶντα ὄργανισμό τοῦ αἰῶνος μας, ὅπως ἕνας κακοῆθης πυρετὸς καταβάλλει ἕναν εὐπαθεῖ καὶ εὐπρόσβλητο ὄργανισμό, ποῦ ἔγινεν εὐάλωτος, γιὰτὶ ἔχει συνθίσει καὶ προτιμᾷ νὰ βαδίζει τὸν δρόμο τῆς «ἐλάσσονος ἀντιστάσεως».

Ἡ προσπάθεια τοῦ Ἀντιχρίστου εὐνοεῖται ἀπὸ τὴν παραγνώριση τῶν πνευματικῶν ἀξιών. Γι' αὐτὸ κατὰ τὴν πολεμικὴ περίοδον εἶδαμε ν' αὐξάνη ἀπὸ μέρους ἡ κυριαρχία τοῦ ἀντιθεοῦ πνεύματος.

Ὁ κόσμος ὀλόκληρος κατέχεται σήμερον ἀπὸ τὸν φόβο. Ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει πρᾶγμα πιὸ καταθλιπτικὸ ἀπὸ τὸν φόβο, δὲν πρέπει ν' ἀποροῦμε γιὰ τὴν πρόοδο τῶν σατανικῶν δυνάμεων. Οἱ λαοὶ ἔφθασαν σ' ἐκεῖνο τὸν βαθμὸ τῆς ἀδυναμίας καὶ τῆς ἀγωνίας, ὅπου εἶναι κανεὶς ὄριμος νὰ παραδοθεῖ στὴν κάθε μορφῆ δυναμιζμοῦ ποῦ παρουσιάζεται. Ὅλα φαίνονται πὼς εἶναι προτιμότερα ἀπὸ μὴ καταθλιπτικὴ καὶ ἀτελειώτη στασιμότητα. Οἱ ἐργατικὲς μάζες, πεινασμένες ἀπὸ τὴν ἀνεργία, ἔχουν θαρρεθεῖ πλέον νὰ βαυκαλίζωνται ἀπὸ τοὺς «χριστιανούς» πολιτικούς, ποῦ ἔχουν τὴν ἐπιδειξίότητα νὰ προστατεύουν τὰ ἐγωϊστικὰ ἰδιωτικά τους συμφέροντα πρὸς θλάθην ἐκείνων ποῦ τοὺς ἀκοῦνε. Πόσες φορές τοὺς ἔχουν δώ-

σει ὠραίες καὶ παχυλὲς ὑποσχέσεις, ποῦ ἔμειναν πάντοτε ἀπραγματοποιήτες! Δὲν εἶναι τώρα προτιμότερον νὰ δεχθεῖ κανεὶς τὸν κίνδυνον τοῦ ν' ἀνατραπεῖ, ἔστω καὶ μὲ τρόπο κτηνώδη, ἢ κρατοῦσα τάξη μᾶλλον παρά ν' ἀφήσει τὰ πράγματα στὴν τύχη τους ἢ νὰ προσπαθεῖ ματαίως ν' ἀνοικοδομήσῃ τὸν κόσμον ἐπάνω στὶς παλιὰς βάσεις του; Καὶ μᾶς λέγουν:

Φαίνεται πὼς ὁ Θεός — ἂν ὑπάρχει, βέβαια — ἔχει λησμονήσει τὸν κόσμον. Καὶ τότε γιὰτὶ νὰ μὴ βασισθεῖ κανεὶς στὸν ἄνθρωπο καὶ στὴν δημιουργικὴ του δύναμη;

Μέσα στὸ σύγχρονον χάος, ὅπου καὶ αὐτοὶ οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες, οἱ ὄδηγοὶ τῶν ἐθνῶν, δὲν εὐρίσκουν τὸν δρόμο τους, ἡ καθένας ἡμπορεῖ νὰ διερωτηθεῖ ἂν καὶ ὁ δικὸς μας πολιτισμὸς δὲν θὰ προστεθεῖ μετ' ὀλίγον στοὺς προγενέστερους ἐκείνους πολιτισμούς, ποῦ ἔχουν δύσει καὶ ἐξαφανισθεῖ καὶ ἀνήκουν πλέον στὴν προϊστορία. Πάντως, τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ἡ κοινωνία μας δὲν θὰ δυνηθεῖ νὰ διατηρηθεῖ ἐπὶ πολὺ στὴν παρούσα κατάσταση, μὲ τὶς ζυμώσεις τοῦ φόβου, μὲ τὰ ἐμφύλια μίση καὶ μὲ τὸν εἰδωλολατρικὸν ὕλισμό, ποῦ ἐμπερικλείει στὰ σπλάγγνα της.

Δὲν ἔχουν ἀδικον ὅσοι ἀνησυχοῦν γιὰ τὴν τύχη τῆς κοινωνίας μας, ἂν λάβει κανεὶς ὑπ' ὄψη τὶς ἀκαταστασίες καὶ τοὺς ἐξωφρενισμούς, ποῦ τὴν χαρακτηρίζουν: τὴν ἀποθέωση τοῦ σώματος καὶ τῆς ὕλης, τὴν δίψα τῶν ἀνωφελῶν καὶ ἡλιθίων «ρεκόρ», τὴν λατρεία τῶν «ἡρώων» τοῦ κινηματογράφου, τοῦ ποδοσφαίρου κλπ. τὴν μανία τῶν παντὸς εἶδους «μεγαλειῶν», τὴν πυρετώδη καὶ μυθωδῶς πολυδάπανη προετοιμασία νέου πολέμου καὶ τὴν ταυτόχρονη αἰσχροὶ ἐκμετάλλευση τῆς ἰδέας τῆς εἰρήνης.

Τὴν ἐπομένη τοῦ τελευταίου παγκοσμίου πολέμου καὶ καθ' ὃν χρόνον διεξήγοντο ἀκόμη οἱ συνδιασκέψεις τῆς εἰρήνης, ὠμιλοῦσαν γιὰ νέον πόλεμον!

Ὁ πολιτισμένος κόσμος εἶναι ἀπ' ἄκρου σὲ ἄκρον ἓνα τεράστιον ὄπλοστάσιο. Πρὸς ἐμπαιγμὸ, λοιπόν, τῶν λαῶν συγκαλοῦν συνδιασκέψεις εἰρήνης καὶ ὑπογράφουν σύμφωνα, πού ἀποβλέπουν δῆθεν στὴν εἰρηνικὴ τῆς ἀνθρωπότητος διαβίωση, ἀφοῦ πρὸ παντός ὑπολογίζουν στὴν δύναμη τῶν ὄπλων. Στὴν πραγματικότητα τὸ φάσμα νέου πολέμου θὰ ἐπικρέμαται στὸ κεφάλι τῆς μεταπολεμικῆς κοινωνίας, τῆς πολυθασανισμένης καὶ καθημαγμένης, σάν «δαμόκλειος σπάθη»!

Καὶ ὅμως τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον εἶναι στὴν διάθεσή μας καὶ μᾶς προσφέρει ὅ,τι μᾶς χρειάζεται γιὰ τὴν ἀδιάσπαστη, συνεχῆ καὶ ἀδιατάρακτη συμφιλίωση, συνεργασία καὶ διαβίωση τῶν ἀτόμων καὶ τῶν λαῶν, εἰς τρόπον ὥστε νὰ σχηματίσουν ἐπὶ τῆς γῆς τὴν μεγάλην οἰκογένεια τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ.

Δὲν εἶναι, ἴσως, ἀθάσιμος ὁ φόβος πολλῶν, ὅτι καὶ ἡ ὀργάνωση τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν θὰ ναυαγήσει καθὼς ἑναυάγισεν ἡ Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν, ἐφόσον δὲν θὰ στραφεῖ πρὸς τὶς πνευματικὲς ἀξίες καὶ ἐφόσον εἰλικρινὰ δὲν θὰ ἐπικαλεσθεῖ τὴν ἐπέμβαση τοῦ Θεοῦ. Μὲ τὴν ἐπιζήτηση τῆς εὐδοκίας καὶ τῆς εὐλογίας τοῦ Θεοῦ καὶ μὲ τὴν καθοδήγηση τοῦ ἁγ. Πνεύματος θὰ ἐπιτύχει ἡ ἀνθρωπότης στὸ νὰ ἔχει τὴν λύση τῶν μεγάλων ἐκείνων προβλημάτων, πού ζητεῖ νὰ ἐπιτύχει μόνη της.

Στὶς εἰρηνικὲς συζητήσεις πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ εἰσαχθεῖ ὁ Θεός. Ματαιοπονεῖ ὁ κόσμος, ἐφόσον προσπαθεῖ νὰ ἀγνοῆσει τὸ θεῖον θέλημα. Ἡ λύση τῶν δυσκολιῶν τῆς παρούσης ἰστιγμῆς εὐρίσκεται μόνον στὸ Εὐαγγέλιον, φθάνει μόνον ὁ κόσμος νὰ τὸ δεχθεῖ εἰλικρινὰ καὶ νὰ τὸ ἐφαρμόσει. Εἶναι ματαιοπονία τὸ νὰ ζητεῖται ἡ θεραπεία ὁπουδήποτε ἀλλαγῆς. Κάθε ἄλλη μέθοδος εἶναι καταδικασμένη ν' ἀποτύχει, καθὼς ἔχει ἀποτύχει καὶ μέχρι τώρα.

Κάθε ἰδεολόγος χριστιανός, κάθε εἰρηνόφιλος χριστιανός ἀπὸ τὰ θάθη τῆς καρδιάς του εὐχεται ὅπως ὡς ἐκπρόσωποι τῶν ἔθνων, οἱ συγκεντρωνόμενοι στὶς Ἑνωμ.

Πολιτεῖες τῆς Ἀμερικῆς, ἐμπνευσθοῦν ἀπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ, ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς ἀκτινοβόλου χριστιανικῆς ἀγάπης, ἡ ὁποία «ἔξω θάλει τὸν φόβον» (Α' Ἰωάν. 4, 18). Οἱ ἀληθινοὶ χριστιανοὶ δραματίζονται ἓνα νέο κόσμο, στὸν ὁποῖον μονάχα ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς θὰ ἐξησφάλιζε μιὰ πάγια εἰρήνη, μιὰ εἰλικρινῆ καὶ ἀδελφικὴ εἰρήνη, τὴν εἰρήνη «τὴν πάντα νοῦν ὑπερέχουσαν» (Φιλιπ. 4, 7), μιὰν εἰρήνην, πού θὰ ἐπέτρεπε στὶς μητέρες μὲ γαλήνην ψυχικὴ νὰ σκέπτονται γιὰ τὸ μέλλον τῶν παιδιῶν τους. Οἱ ἀληθινοὶ χριστιανοὶ δραματίζονται ἐστὶς οἰκογενειακῆς, θεμελιωμένες, σάν σὲ ἀκλόνητο θρόνο, ἐπάνω στὴν ἀδιάσειστη πίστη, ὅτι τὴν στερεότητα τοῦ κόσμου μας τὴν ἐγγυᾶται αὐτὸς ὁ Θεός.

Τότε οἱ μεγάλες διάνοιες, πού τώρα καταπατοῦνται μὲ τὴν ἐφεύρεση καταστρεπτικῶν μηχανῶν, θὰ ἐλευθερωθοῦν ἀπὸ τὸ ἄχαρο ἔργο τους καὶ θὰ ἐπιδοθοῦν σὲ γόνιμες καὶ κοινωφελεῖς ἐρευνες. Τότε δὲ καὶ ὁ γεωργὸς θ' ἀπολαύσει στοὺς ἀγρούς του μεγαλύτερη ἀσφάλεια ἀπὸ ἐκείνη, τὴν ὁποῖαν ἐκαυχᾶτο πὼς ἀπελάμβανε ὁ σιδηρόφρακτος ἱππότης τοῦ Μεσαίωvus μὲσα στὸν πύργο του.

Ὅλα αὐτὰ ἐπὶ τοῦ παρόντος εἶναι, βέβαια, ἀπλοῦς μῦθος, ὄνειρον θερινῆς νυκτός. Ὅλες ὅμως οἱ μεγάλες ἀναμορφώσεις καὶ ἀνακαινίσεις μὴπως δὲν εἶχον σάν ἀφετηρία καὶ ἀπαρχὴ κάποιο ὠραῖον ὄνειρο ἢ κάποια φαντασία δημιουργικῆ;

Τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ἰ. Χριστοῦ εἶναι ζύμη δημιουργικὴ καὶ ὅταν ἡ ἀνθρωπότης τὴν δεχθεῖ εἰλικρινὰ μὲσα στὸ φύραμα τῶν σκέψεων, τῶν πόθων καὶ τῶν ἐπιδιώξεων της, τότε διὰ μέσου τῆς ἀπαραιτήτης μεταμόρφωσης τῶν ἀτόμων θὰ φθάσει στὴν ἀληθινὴ καὶ ἱκανοποιητικὴ λύση ὅλων τῶν προβλημάτων, πού σχετίζονται μὲ τὴν ἰδιωτικὴν, τὴν κοινωνικὴν καὶ τὴν πολιτικὴν ζωὴ τῶν ἀνθρώπων.

ΙΩΑΝΝΗΣ Γ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΔΗΣ

ΤΑ ΚΑΚΕΚΤΥΠΑ

«ἡμεῖς οἶδαμεν ὅτι Μωϋσεὶ λελάληκεν ὁ Θεός...» (Ἰωάν. θ' 29)

Ὁ ἄνθρωπος μὲ τὰ σθησμένα μάτια ἄρπαξε βίαια τὴ ρομφαία τῆς ζωῆς καὶ διαπέρασε μὲ ἐγκάρσια τομὴ τὸ πυκνὸ σκοτάδι!

Τὸ φῶς πλημμύρισε τὸ εἶναι του καὶ ξέσκισε τὴν καταδίκη, ποὺ εἶχε γράφει γι' αὐτὸν ἢ ἐκ γενετῆς τύφλωσή του. Οἱ ἰσόβιες ἀλυσίδες σπάσανε. Τὰ δεσμὰ τοῦ ἀδιαπέραστου σκοταδιοῦ διαλύθηκαν. Τὸ ἄγνωστο χάθηκε. Ἡ διαίσθηση τῶν ὄντων γίνηκε γεύση ζωῆς. Τὸ ἀκαθόριστο σχηματοποιήθηκε. Τὸ ἀβέβαιο γίνηκε πραγματικό. Ὁ χρόνος πῆρε διαστάσεις. Τὸ πυκνὸ σκοτάδι δὲν μπόρεσε ν' ἀντισταθῆ ἄλλο στὴ θέληση γιὰ ζωὴ!

Ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος μὲ τὰ σβυσμένα μάτια διέσχισε τοὺς δρόμους τῆς μικρῆς πολιτείας, κρατώντας ἀμετάθετα τὴ ρομφαία τῆς ζωῆς...

★

Ἡ ἀναπάντεχη ἐκλαμψη τοῦ φωτός, σάσιεσε τοὺς κατοίκους τῆς μικρῆς πολιτείας, κι' ἐκλείσαν ἐρμητικὰ τοὺς φεγγίτες, νὰ προστατέψουν τὴν ὄρασή τους. Ἐδῶ, οἱ ἄνθρωποι, δὲν εἶναι συνηθισμένοι σὲ βίαιες ἐκλάμψεις. Τὸ ὀπτικό τους νεῦρο δὲν ἀντέχει σὲ τέτοιους ἐρεθισμούς. Βλέπουν τὰ πράγματα, τὰ γεγονότα, τὴ ζωὴ ὀλόκληρη μὲ τὴν ἡρεμία ποὺ τοὺς δίνει ἢ ἐπίγεια αὐτοπεποίθηση, ἢ ἐπίγεια σοφία καὶ κρίση τους.

Δὲν ἀμφιβάλλουν γιὰ τὴν ὄρασή τους! Κι' οὔτε νομίζουν πῶς δὲν βλέπουν καθαρά. Ἰσα-ἴσα, μάλιστα, ἢ ἔλλειψη ἀμφιβολίας στίς πνευματικές τους δυνάμεις, αὐτὴ ἢ αὐτοπεποίθηση στὸν ἑαυτὸ τους καὶ στίς γνώσεις τους, ἦταν ἡ κυριώτερη αἰτία ποὺ τοὺς ἀνάγκασε νὰ κλείσουν τοὺς φεγγίτες. Τοῦτο τὸ φῶς ἦταν πρωτοφανέρωτο κι' ἄγνωστο γι' αὐτούς. Δὲν μποροῦσαν νὰ τὸ δεχτοῦν ἀναντίρρητα. Βέβαια, οἱ εἰδικοί, λένε,

πῶς ἢ βίαιη ἐκλαμψη τοῦ φωτός ἔφερε σύγχυση στὸ λογισμὸ καὶ στὴν ψυχὴ τους, γι' αὐτὸ κλείσανε τοὺς φεγγίτες.

Τοῦτοι οἱ ἄνθρωποι, καρφωμένοι ἀμετάθετα στὴν αὐτοπεποίθησή τους, ἐνωμένοι ἀδιάσπαστα μὲ τὴν ἐγκόσμια σοφία, νομίζουν τὸν ἑαυτὸ τους σπουδαῖο, μεγάλο, ποὺ κατέχει ὀλάκερη τὴν ἀλήθεια. Μάλιστα, ὑποστηρίζουν πῶς εἶναι οἱ μόνοι «γνώσται» τοῦ θεϊκοῦ λόγου! Γνήσιοι ἀπόγονοι τοῦ Μωϋσῆ ποὺ ἔφερε τὸ λόγο τοῦ Θεοῦ, στοὺς κατοίκους τῆς γῆς, γραμμένον σὲ πύρινη πέτρα, πιστεύουν πῶς κρατοῦν ἀμετάθετα τοῦτο τὸ Λόγο! Ἔτσι, δὲν θέλουν νὰ πιστέψουν σὲ τούτη τὴ νέα, τὴ βίαιη κάθοδο τοῦ φωτός. Δὲν θέλουν νὰ παραδεχτοῦν τὸ μυστήριον! Δὲν θέλουν νὰ βλέπουν τὸ θαῦμα. Γι' αὐτὸ θεωροῦν ἀπόβλητο ἀπὸ τὴ μικρὴ τους πολιτεία τὸν ἄνθρωπο μὲ τὰ σθησμένα μάτια, ποὺ ἄρπαξε τὴ ρομφαία τῆς ζωῆς καὶ πέρασε τὸ ὄριακὸ σημεῖο τοῦ φωτός.

Αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι μὲ τὴν ἐπίγεια αὐτοπεποίθηση, περνᾶνε τὸν ἑαυτὸ τους γιὰ σοφὸ κι' ἔπαψαν ἀπὸ καιρὸ τὴν ἀναζήτηση. Μῆτε ἀμφιβάλλουν, μῆτε προσπαθοῦν νὰ μάθουν τί θρῖσκεται πίσω ἀπ' τὸ ὄριακὸ σημεῖο, ποὺ συλλαμβάνει ἢ ὄρασή τους. Στὸ θάθος, πάσχουν ἀπὸ πνευματικὴ ἀνωριμότητα, γιατί σοφὸς εἶναι ὅποιος ἔχει ἰκανότητα γιὰ κρίση καὶ νοιώθει ἐσωτερικὰ λεύτερος. Ἐκεῖνος ποὺ καταφέρει ν' αὐξήσῃ τὸ ὀπτικό του πεδίο, νὰ διαπεράσῃ τὸν πέπλο τοῦ ὑλικοῦ κόσμου, καὶ νὰ ἰδῆ πίσω ἀπὸ τὰ ὑλικά φαινόμενα, τὴ νέα δημιουργία, τὴν πνευματικὴ πραγματικότητα.

Τί παράλογη ἀντίθεση, στ' ἀλήθεια! Αὐτοὶ ποὺ θάπρεπε νὰ δεχτοῦν πρῶτον τὸ Ὑπερούσιο Φῶς, αὐτοὶ ἀρνοῦνται τὸ φῶς, γιὰ νὰ τὸ δεχθῆ ὁ ἄνθρωπος μὲ τὰ σθησμένα μάτια! Φαίνεται πῶς χρειάζεται κάποια ἐσωτερικὴ προετοιμασία

για να μπορέσει ο άνθρωπος να δεχθεί τις έξωγήνινες πραγματικότητες· εκείνες που δεν μπορούν να έλεγουν οι αισθήσεις του. Χρειάζεται να προηγηθῆ κάποια περίοδος σιωπῆς, για ν' ἀκούση τὸν ἀντίλαλο τῆς αἰωνιότητος!

Μόνο ὅποιος ὀδηγηθεῖ στὴν ἐσωτερικὴ ἔρημο—καθὼς ὀδήγησε τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ τοὺς Προφῆτες καὶ τοὺς Ἁγίους στὴ φυσικὴ ἔρημιά, ὄχι για νὰ ἀναπαυτοῦν, ἀλλὰ για ἐνδοσκοπήση, για ἐσωτερικὴ καλλιέργεια—αὐτὸς μόνο μπορεῖ νὰ δεχτῆ τὸ φῶς. Ὁ ἄνθρωπος που κυφορεῖ μέσα του τὸ σπέρμα τῆς ἀγάπης, τῆς ἀγάπης «ἐν δυνάμει», που εἶναι καὶ ὁ πιὸ γνήσιος καρπὸς τοῦ προβληματισμοῦ, αὐτὸς μπορεῖ νὰ προβληματίζεται—μὲ τὴν ἔννοια τοῦ διχασμοῦ στὴ σκέψη του· ἐκείνου τοῦ διχασμοῦ που ὀδηγεῖ σὲ αἰμάτινη πορεία, σὲ προσωπικὴ βιωματικὴ πορεία πάνω σὲ μιὰ ἀπὸ τις ράγες τοῦ τραίνου, που ἀγωνίζεται νὰ κρατήση τὴν ἰσορροπία της, για νὰ περάση, ἔτσι, ἀπ' τὸν προσωπικὸ Γολγοθᾶ καὶ νὰ φτάση στὴν προσωπικὴ Ἀνάσταση. Οἱ ἄλλοι εἶναι θέβαιοι για τὴν ὄρασή τους!...

Μόνο που ἡ ὄραση δὲν εἶναι μιὰ ἐνέργεια αὐθυπόστατη, ἀπαλλαγμένη ἀπὸ ἄλλες ψυχικὲς καὶ νοησιαρχικὲς λειτουργίες. Τὸ μάτι ποτὲ δὲν βλέπει τὴν ἀληθινὴ ὄψη τῶν ὄντων. «Πίσω ἀπὸ τὸ μάτι—ὑποστηρίζει ἕνας σύγχρονος διανοητής— στέκεται ἡ βούληση για ζωὴ καὶ κάθε ματιὰ περιέχει μέσα της μιὰ προκαταρκτικὴ ἀπόφαση». "Ἄν ἡ διάθεσή μας εἶναι ἐχθρικὴ για ἕναν ἄνθρωπο, βλέπουμε μόνο τὰ ἐλαττώματά του. "Ἄν ἡ φιλοσοφικὴ μας ὑποδομὴ εἶναι τοποθετημένη στὴ μιὰ ἢ στὴν ἄλλη Σχολή, βλέπουμε τὰ ἱστορικὰ γεγονότα μέσα ἀπὸ τὸ πρίσμα τοῦ προσωπικοῦ μας πιστεύω. "Ἔτσι, τὰ ἀντικείμενα παίρνουν τὸ χρῶμα τῶν γυαλιῶν που φοροῦμε. Μόνο ὅποιος εἶναι φωτισμένος μὲ τὸ θεῖ-

κὸ φῶς μπορεῖ νὰ βλέπη καθαρά. "Ὅποιος μπορεῖ νὰ ὑψωθῆ πάνω ἀπ' τὴν ἀνθρώπινη λογικὴ καὶ κρίση, νὰ φτάση τὸ ὑπέρλογο, μπορεῖ νὰ σκέφτεται σωστά.

★

Κι' ὅμως, οἱ κάτοικοι τῆς μικρῆς πολιτείας δὲν εἶχαν ποτὲ ἀρνηθεῖ ὑποταγῆ στὸ Θεό! Τὸ λάθος τους ἦταν ὅτι ζοῦσαν σὲ μιὰ ἀπεριόριστη πεποίθηση για τὴν προσωπικὴ τους πορεία. Πίστευαν πὼς βίωναν τὸ ἀληθινὸ πνεῦμα! Καὶ τέτοιου εἶδους μυστήρια, σὰν τὴ θίαη κάθοδο τοῦ φωτός, τὰ θρίσκανε ἔξω ἀπ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα...

Δὲν εἶχαν προσέξει ποτὲ ἐκεῖνα που ὑποστηρίζουν οἱ φιλόσοφοι. "Ὅτι, δηλαδή: «Αὐτὸς που νομίζει πὼς ὅλα τὰ βλέπει καθαρά, ἔπαψε νὰ φιλοσοφῆ... Αὐτὸς που ἔπαψε νὰ ἀπορῆ, ἔπαψε νὰ ἐρωτᾶ... Αὐτὸς που ἔπαψε νὰ παραδέχεται τὸ μυστήριο, ἔπαψε νὰ ἀναζητῆ...».

"Ἄλλὰ κι' ἂν τὰ εἶχαν προσέξει δὲν τὰ εἶχαν θιώσει μεταφυσικά. Ἄλλοιῶς θὰ ξέρανε πῶς: Αὐτὸς που νομίζει ὅτι τὰ βλέπει ὅλα καθαρά, ἀπώλεσε τὴν ἐλπίδα για μετάνοια! Αὐτὸς που ἔπαψε νὰ ἀπορῆ, ἔχασε τὴ δυνατὸτητα νὰ θρῆ τὴν ἀλήθεια! Αὐτὸς που ἔπαψε νὰ παραδέχεται τὸ μυστήριο, ἀπώλεσε τὴ μεταφυσικὴ θεβαιότητα! "Ἔτσι, ἀπώλεσε τὸν Παράδεισο...

Καὶ οἱ ἄνθρωποι που δὲν ἀμφιβάλλουν για τὴν ὄρασή τους, περιφέρονται στοὺς δρόμους τῆς γῆς, περιφέροντας καὶ τὴ σκληρότητά τους για κείνους που ἀποροῦν. Μόνο που τοῦτοι δὲν εἶναι μήτε οἱ ἐκ γενετῆς τυφλοὶ, μήτε οἱ Φαρισαῖοι τοῦ Εὐαγγελίου.

Εἶναι τὰ κακέχτυπα τῶν υἰῶν τοῦ Φωτός!...

ΝΙΚΟΣ ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ

ΜΕ ΤΟΥΣ ΝΕΟΥΣ

«ΕΝΑ ΖΕΥΓΑΡΙ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΜΕΝΑ ΙΔΑΝΙΚΑ»

Θυμάμαι τὸ «Ρόσμερσκολμ» τοῦ Ἰψεν. Ἐκεῖ ὁ Ρόσμερ ἀπευθύνεται πρὸς τὸν ἐξουθενωμένο Βρέντελ:

—Μήπως θὰ μποροῦσα νὰ σὲ βοηθήσω;

Ἄποκρίνεται ὁ Βρέντελ:

—Ἄν μποροῦσες νὰ μοῦ διαθέσης ἓνα ἰδανικὸ ἢ ἓνα ζευγάρι μεταχειρισμένα ἰδανικά, θὰ ἔκανες καλὴ πρᾶξι. Εἶμαι πέρα γιὰ πέρα στεγνός!

«Ἡ ἀπόκρισι ἀναδίνει τραγικούς τόνους, σχολιάζει ἓνας σύγχρονος διανοητής. Ὁ Βρέντελ εἶναι ἓνας ἄνθρωπος ἐξωφλημένος. Σπατάλησε ἀστόχαστα τὴ ζωὴ του. Ἄλλὰ δὲν ἔχει καταντήσει στὴν ταπεινὴ ὀλιγάρεα τῶν ἀνθρώπων πού ἐκλιπαροῦν λίγη ἄνεσι, γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ ὑπάρξουν. Διατηρεῖ ἀκόμα, ἀνάμεσα στὰ χαλάσματα τοῦ ἐσωτερικοῦ του κόσμου, τὴν ἔφ ε σ ι τ ο ῦ κ α λ ὕ τ ε ρ ο υ, μιὰ συνείδησι ὕψους... Ὁ Ρόσμερ προσφέρει κοινωνικὴ προστασία, μερικὰ χρήματα, ἓνα καταφύγιο στὸν ταλαιπωρημένο Βρέντελ. Δὲν μιλοῦν τὴν ἴδια γλῶσσα. Ἡ πεῖνα καὶ ἡ δίψα τοῦ Βρέντελ εἶναι διαφορετικῆς ὕφης».

Πόσοι Βρέντελ κινοῦνται κι' ἀνάμεσα μᾶς! Εἶναι οἱ νέοι πὸν ἀναζητοῦν «γραμμὴ πλεύσεως», πὸν χρειάζονται ἀκόμα κι' «ἓνα ζευγάρι μεταχειρισμένα ἰδανικά». Δὲν χρειάζονται αὐτοὶ κοινωνικὴ προστασία, λίγα ἢ περισσότερα χρήματα, κάποιον ἰσχυρὸ νὰ τοὺς δώσῃ θέσεις καὶ ἀξιώματα. Ἡ πεῖνα καὶ ἡ δίψα τοὺς εἶναι διαφορετικῆς ὕφης: πηγάζει ἀπὸ τὸν ἐσωτερικὸν τοὺς κόσμον. Ἄπὸ ἓνα κόσμον πὸν μέσα στὸν πυρετὸ τῆς ὑλιστικῆς μᾶς ἐποχῆς, τῆς συγ-

χρόνου εὐζωΐας, τῶν ποικίλων ἀνέσεων καὶ τῆς ἀχαλινώτου ἐλευθερίας διατηρεῖ τὸν πόθον ἑνὸς ἰδανικοῦ. Ἀποζητᾷ κάτι τὸ πνευματικόν, πὸν νὰ ἀνεβάξῃ τὸ νέο πάνω ἀπὸ τὴν καθημερινὴν ρουτίνα...

Ἡ ἐποχὴ μᾶς πέτυχε ν' ἀπογυμνώσῃ πολλοὺς νέους ἀπὸ τὸν πόθον γιὰ ἀνώτερα ἰδανικά. Κρούσαν τὰ νιάτα. Ἀγκομαχῆσαν καταφρονημένα καὶ καταγέλαστα. Τότε βιάστηκαν νὰ τοὺς κολλήσουν νέα φτερά. Τοὺς παρουσίασαν γιὰ ἰδανικὸν τὸν πανσεξουαλισμὸν, τὸν ὠφελιμισμὸν, τὴν δύναμι, τὴν τεχνολογία. Ἡ τοὺς ἔδωσαν γιὰ ἰδανικὸν τὸν κινήματογραφον, τὰ νάϊτ-κλάμπς, τὸν ἱππόδρομον!

Μὰ ἦταν ψεύτικα ὄλ' αὐτά. Γι' αὐτὸ δὲν γέμισαν τίς ψυχές σας. Δὲν πλήρωσαν τοὺς ἐσωτερικοὺς σας πόθους, πὸν, κάπου-κάπου, ἀναδεύουν στὰ ἔγκατά σας. Καὶ ζητοῦν κυριαρχικά δικαιώματα στὴ ζωὴ. Γράφει ἓνας σπουδαστής: «Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ προσωπικά μου ζητήματα, μὲ ἀπασχολοῦν καὶ ἄλλα θέματα: οἱ χριστιανικὲς ἀξίες: ἡ πίστις, ἡ ἐλπίδα, τὰ ἀνώτερα ἰδανικά: ἡ ἀγάπη, ἡ προσφορὰ, ἡ αὐτοθυσία, ἡ ὑπερνίκησις τῆς ὑλιστικῆς νοοτροπίας, πὸν στηρίζουν τὴ ζωὴ μᾶς καὶ μᾶς κάνουν χρήσιμους ἀνθρώπους. Νοιώθω πόσον τὰ ἔχω ἀνάγκη!»

Τὴν ἐποχὴ μᾶς μασιτίζουν πολλὲς ἀγωνίες. Καὶ ἡ ἀγωνία τῆς νεανικῆς ψυχῆς πὸν ἀναζητᾷ διέξοδον ἀπὸ τὸν ὑλιστικὸν κλοιὸν τοῦ καιροῦ μᾶς σὲ εὐγενῆ, ἀνώτερα ἰδανικά, δὲν εἶναι ἡ μικρότερη!

I. Γ. Α.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

ΣΥΜΜΑΡΤΥΡΙΑ

Ἀγαπητὲ κ. Διευθυντά,

Τὰ ὅσα ἐγράφησαν εἰς τὸ τρέχον τεύχος τῶν «Ἀκτίνων», διὰ τὸν ἀείμνηστον ἱατρὸν Δημ. Χαροκόπον, ἐξ ἀφορμῆς συμπληρώσεως ἔτους ἀπὸ τῆς ἐκδημίας του, μού ὑπενθύμισαν τὴν πρώτην μου γνωριμίαν, εἰς τὴν Ἁγίαν Παρασκευήν, μετὰ τὸν διακεκριμένον ἐπιστήμονα καὶ ἐξαιρετὸν ἀνθρώπον.

Τὸν ἐγνώρισα τὸ 1943, ὅταν παρηκολούθει, μαζὴ μετὰ ἄλλους ἱατρούς, εἰδικὰ μαθήματα εἰσαγωγῆς εἰς τὴν Ὀρθόδοξον πίστιν, πού ἔδιδεν εἰς τὴν ομάδα ἐκείνην ὁ ἀείμνητος ἀρχιμ. π. Σεραφεῖμ Παπακώστας, προϊστάμενος τῆς Ἀδελφότητος τῆς «Ζωῆς». Ἦτο ἡ ἐποχὴ, πού ὅπως ἐγράφη, «ὁ ἱατρὸς Δημ. Χαροκόπος ἔκαμε τὴν γνωριμίαν του μετὰ τὴν χριστιανικὴν προσπάθεια τῆς ἐποχῆς μας». Καὶ πράγματι εἰς ὀλόκληρον τὴν ζωὴν του ἐνεπνέετο ἀπὸ τὰ μηνύματα τοῦ Οὐρανοῦ. Ἐξοῦσε τὸ παρὸν ἔντονα, ἀλλὰ ἦτο στενά συνδεδεμένος μετὰ τὸ Αἰώνιον.

Ὁ Δημήτριος Χαροκόπος ἠνάλωσε τὴν ζωὴν του εἰς τὴν ὕπηρεσίαν τοῦ πάσχοντος ἀνθρώπου, μετὰ τὴν ἐπιστήμην του, μετὰ τὴν ἰδιαιτέραν τέχνην τῆς ἐπικοινωνίας του, μετὰ τὸν μεγάλον ψυχικόν του πλοῦτον, μετὰ τὴν ἀρτίαν καὶ ὀλοκληρωμένην προσωπικότητά του. Ἀναζητοῦνται σήμερον πνευματικοὶ ἡγέται, ἀνθρώποι πραγματικοὶ καὶ χριστιανοὶ πιστοί. Νομίζω ὅτι ὁ Δ. Χαροκόπος ἦτο ἕνας ἀπὸ αὐτούς. Ἐχει τὴν μαρτυρίαν τοῦ κοινωικοῦ συνόλου. Τὴν μαρτυρίαν τοῦ πληρώματος τοῦ Ἔθνους.

Μετ' ἐξαιρέτου τιμῆς
ΔΗΜ. ΚΩΤΣΑΚΗΣ

**

ΤΟ ΣΥΜΠΟΣΙΟ ΜΕΤΑΜΟΣΧΕΥΣΕΩΝ

Ἀγαπητές μου «Ἀκτίνες»,

Εἶχα τὴν εὐκαιρίαν νὰ παρακαθῆσω στὸ «Συμπόσιο μεταμοσχεύσεων» πού πρόσφερε, περὶ τὰ μέσα Μαΐου στὸ Ξενοδοχεῖον Χίλτον, τὸ Ἑλληνικὸ τμήμα τοῦ Διεθνoῦς Κολλεγίου τῶν Χειρουργῶν.

Ὁμολογῶ — καὶ σ' αὐτὸ βρέθηκα σύμφωνοι ὅλοι οἱ συνάδελφοι πού τὸ κουβεντιάσαμε — ὅτι ὅσοι εἰμασταν ἐκεῖ χορτάσαμε μετὰ τὸ τόσο καλοπαρουσιασμένα καὶ γευστικὰ πνευματικὰ ἐδέσματα. Ἦταν ὅλα ὀρεκτικά· ἄλλως μερικά — βέβαια προ-

σωπικὴ μου ἐντύπωση — φάνηκαν κάπως δύσκολα στὴ... χώνευση.

Τεράστιο τὸ ἐνδιαφέρον γύρω ἀπὸ τὸ θέμα τῶν μεταμοσχεύσεων καὶ πολλὰ προβλήματα φέρνει μπροστά μας. Μᾶς μιλάει γιὰ «ζωοδότῃ θάνατο», μᾶς δίνει ἐλπίδα μακροζωίας, μᾶς ἀλλάζει τὴ σκέψη στὴ θεώρηση τοῦ θανάτου καὶ τῆς ζωῆς.

Δικαιολογημένος λοιπὸν ὁ ὑπέρμετρος ἐνθουσιασμός τοῦ γιατροῦ καθὼς καὶ ἡ ἀνησυχία του. Μέσα σὲ μιὰ τέτοια θέση πού ὁ γιατρός πάει νὰ παίξῃ «ρόλο Θεοῦ», ζητάει μετὰ ἀγωνία τὴ συμπαράσταση τῆς θρησκείας καὶ τῆς νομικῆς. Θέλει κάλυψη καὶ κατανόηση ἀπὸ αὐτὲς καὶ θιαστικά νὰ προχωρήσῃ στὴν κατάστασιν αὐτῆς τῆς ἱατρικῆς ἐπιτυχίας (ἡ ὁποία στὸ ἐπιστημονικὸ πεδίο ἴσως εἶναι μεγαλύτερη κ' ἀπὸ τὶς διαστημικὲς πτήσεις) ἔστω κ' ἂν ἀκόμη καὶ διεθνῶς εἶναι παραδεκτὸ πὼς οἱ μεταμοσχεύσεις, καὶ μάλιστα καρδιάς, βρίσκονται ἀναμφισβήτητα σὲ πλαίσια πειραματισμοῦ.

Οἱ ἔφημερίδες μας τὴν ἄλλη μέρα γέμισαν κ' αὐτὲς ἀπὸ τὴν ἱατρικὴν πανδυσία. Τὸ κοινὸ σὲ μεγάλο ποσοστὸ μένει μετὰ τὴν ἐντύπωση πὼς ἔφτασαν κιάλας οἱ δυνατότητες στὸν τόπο μας.

Ἄς ἀφήσουμε βέβαια ὅτι τὸ ζήτημά μας ἔχει πέρα πολλὰ ἀπρόσβλητες πλευρές (ἐλπίζω νὰ ἔχω τὴ φιλοξενία σου σὲ κοντινὸ μέλλον γιὰ γενικώτερη ἐπισκόπηση τοῦ θέματος) ὅμως ἡ προσωπικὴ μου ἀντίληψη ἀπὸ τὸ Συμπόσιο εἶναι ὅτι ὄλο κ' ὄλο ὁ γιατρός θέλει νὰ καλυφθῇ ἠθικοθρησκευτικὰ καὶ νομικὰ θέλοντας νὰ... φροντίσῃ γιὰ τὴ ζωὴ ἐνὸς συνανθρώπου του (λήπτου) χωρὶς ἀπόλυτα νὰ ἐνδιαφέρεται γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ ἄλλου συνανθρώπου του (δότου).

Στὴν προσπάθεια αὐτὴ ἡ νομικὴ προσφορά, ἀκόμη καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ, ἂν καὶ δοσμένες πολὺ θετικὰ σὲ γενικότητες, γιὰ ὀρισμένα σημεῖα ἦταν στεγνές. Δὲν κάλυψαν τὸ ὀλοκληρωτικὸ δικαίωμα τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἄφησαν ἔτσι μερικὰ κενὰ πού διευκολύνουν τὸ γιὰ τὸ...

Τὸ νὰ σταματήσουμε τὴ λειτουργία τῆς καρδιάς καὶ τῶν πνευμόνων, πού ἔστω τεχνητὰ κρατάμε σὲ ἕνα ἀνεγκέφαλο σῶμα — ζωντανὸ πνεῦμα — καὶ τὸ ὅποιο «σίγουρα» (;) δὲν θὰ εἶναι μετὰ κάμποσο χρόνο διανοητικῶς ἐπιβιώσιμο καὶ «μὴ δυνάμενο, συνεπῶς, νὰ ἔλθῃ εἰς μετάνοιαν» εἶναι ὀρθὸν ἠθικὰ, ἱατρικὰ, νομικὰ; Ἡ προσπάθεια νὰ κρατήσουμε μιὰ τέτοια περίπτωση στὴ «φυτικὴ ζωὴ» ἔστω, μπορεῖ νὰ μὴ φάνηκε ὠφέλιμη γιὰ τὸν ἴδιο τὸν

πάσχοντα, ἀποδείχθηκε ὅμως πολὺ ἀναγκαία γιὰ νὰ ἀποκτήσῃ ἡ οἰκογένειά του μιὰ σύνταξη, γιὰ νὰ τακτοποιηθῇ μιὰ κληρονομικὴ ὑπόθεση, νὰ ρυθμισθῇ κάποιο ἄλλο ζήτημα φύσεως ἀστικοῦ δικαίου κλπ.

Ποιὸς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀγνοήσῃ τὰ ποικίλα προβλήματα ποὺ ἔχει ἡ ἀνθρώπινη ὑπαρξὴ ἀπὸ τὸ δεσμὸ τῆς σύνολον-ἀτομοῦ; Μπορεῖ ὁ γιατρὸς νὰ ξεχάσῃ τὴ σχέση αὐτὴ στὴ θεραπευτικὴ του προσπάθεια καὶ ἐνῶ τὴν παραδέχεται γενικῶς, νὰ τὴν παραμερίζῃ στὸ θέμα αὐτό;

Ἐρωτήματα ὑπάρχουν πάρα πολλά... Μὰ ἀφοῦ καὶ ἱατρικὰ ἀκόμη δὲν λύθηκε τὸ ζήτημά μας (καὶ ἡ συνείδηση κάθε γιατροῦ μπορεῖ αὐτὸ νὰ τὸ μαρτυρήσῃ) τότε γιὰτὶ τάχα τὸ μεταθέτουμε μόνο σὲ θρησκευτικὰ ἢ νομικὰ ἐμπόδια;

Μὲ ἐξαιρετικὴ τιμὴ
Μ. Θ. ΜΗΛΙΓΚΟΣ
Ἰατρὸς καρδιολόγος

**

Ο ΜΕΓΑΣ ΦΩΤΙΟΣ

Κύριε Διευθυντά,

Ἐμελέτησα καὶ πραγματικὰ γάρηκα τὸ βιβλίον τοῦ π. Ἰ. Ἀλεξίου «Ὁ Μέγας Φώτιος». Εἶναι γραμμένον εἰς μίαν στρωτὴν ἀφήγησιν, πειστικὴν, ἀληθινὴν καὶ τόσο γοητευτικὴν, ὥστε, ὅταν τὸ πάρῃς εἰς τὰ χέρια σου, δὲν τὸ ἀφίνεις, ἀν δὲν τὸ τελειώσῃς. Παρ' ὅλον ὅτι τὸ βιβλίον τοῦ π. Ἰ. Ἀλεξίου εἶναι γραμμένον εἰς ἀπλὴν γλῶσσαν, κατὰλληλον καὶ εὐχάριστον διὰ τοὺς πολλούς, ἐν τούτοις δὲν θυσιάζει οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν τὴν οὐσίαν καὶ τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν καὶ τὴν σκοπιμότητά· στηρίζεται ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους εἰς γραπτὰ μνημεῖα: ἐπιστολάς Φωτίου, αὐτοκράτορος, παπῶν κλπ.

Τὸ βιβλίον αὐτό — τὸ ἀντιλαμβάνεσαι ἀπὸ τὴν πρώτην στιγμὴν — δὲν ἀποτελεῖ ἱστορικὴν ἐπιστημονικὴν διατριβήν· εἶναι μία ἐκλαϊκευμένη ἔκδοσις ἀναφερομένη εἰς τὴν μεγαλειώδη ὄντως καὶ πολυτάραχον ζωὴν τοῦ Πατριάρχου Φωτίου. Καὶ ὅμως ὑπάρχει μιὰ τάξις καὶ πιστεύω ὁλόκληρη ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια εἰς τὸ βιβλίον αὐτό. Σκοπιμότητες ἡ ἱστορία δὲν σηκώνει. Ἐάν σήμερον, κατὰ τὴν γνώμην μερικῶν πιστῶν ἢ καὶ ταγῶν τῆς Ἐκκλησίας, χάριν τῆς προσεγγίσεως Καθολικισμοῦ καὶ Ὁρθοδοξίας, θὰ πρέπη νὰ λησμονήσωμεν τὴν ἀγωνιστικὴν ἱστορίαν μας ἢ θὰ πρέπη χάριν τῆς σημερινῆς ἐκκλησιαστικῆς «πολιτικῆς» σκοπιμότητος νὰ χρωματισώμεν κατααλλήλως τὰ δεδομένα τοῦ παρελθόντος, τοῦτο ἀποτελεῖ,

κατὰ τὴν γνώμην μου, αὐταπάτην χωρὶς κανένα ἀποτέλεσμα.

Πρὸς τούτους — καὶ ἐξ ἀφορμῆς ἐπιστολῆς δημοσιευθεῖσης εἰς τὰς «Ἀκτῖνας» Μαΐου 1969 — θὰ ἤθελα νὰ εἶπω ὅτι γενικῶς ὁμιλοῦντες καὶ κρίνοντας ἀντικειμενικῶς, θὰ πρέπη νὰ δεχθώμεν ὅτι ὁ χρόνος εἶναι ὁ ἀμειλίκτος κριτὴς ποῦ ἀξιολογεῖ πράξεις καὶ μάλιστα ἐνεργείας με τοιοῦτον καὶ τοσοῦτον βάρος, ὡς ἡ προσπάθεια προσεγγίσεως Καθολικῆς καὶ Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας. Χωρὶς νὰ τὸ θέλωμεν, ὅταν κρίνωμεν ζῶντας ἀνθρώπους, καὶ μάλιστα ἀνθρώπους με τοὺς ὁποίους συνδεόμεθα μὲ φιλίαν, ὑπεισέρχεται εἰς τὰς κρίσεις μας πάντοτε τὸ ὑποκειμενικὸν στοιχείον· ἐπὶ τοῦ κατὰ πῶσον ὀρθῶς ἐνεργεῖ σήμερον εἰς τὸ θέμα τῶν σχέσεων τῶν δύο Ἐκκλησιῶν ὁ διάδοχος τοῦ ἱ. Φωτίου, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ προλαμβάνωμεν τὴν ἐτυμηγορίαν τῆς ἀδεκάστου καὶ ἀπροσώπου ἱστορίας. Καὶ ἐάν διὰ τὰς ἐνεργείας τοῦ ἱ. Φωτίου, ποῦ ἐπέρασαν πλέον εἰς τὸ ἀμειλίκτως ἀντικειμενικὸν χωνευτήριον τοῦ χρόνου, δίστανται ἀκόμη μέχρι σήμερον αἱ γνώμαι, κατ' ἀναλογίαν καὶ φυσικώτερον εἶναι νὰ μὴ ὑπάρχη κρίσις ἀντικειμενικὴ διὰ τὰς ἐνεργείας ζώντων. Ὡς ἐκ τούτου γράφω ὁ ἐπιστολογράφος σας: «Ὁ σημερινὸς διάδοχος τοῦ ἱ. Φωτίου δὲν εὗρε σχέσεις καλυτέρας. Ὁ ἴδιος τὰς ἐβελτίωσε. Ὡς «ἀνὴρ ἐπιθυμῶν» ἔσπασε πάγους, τείχη καὶ φραγμούς αἰώνων», νομίζω ὅτι παραγνωρίζει καὶ τόπον καὶ χρόνον καὶ περιστάσεις· δὲν χρειάζεται πολλὴ συζήτησις καὶ ἐπιχειρηματολογία διὰ νὰ δειχθῇ ἡ διαφορὰ ἀντιλήψεων, ἀπόψεων καὶ ἀντικειμενικῶν δεδομένων τῶν δύο ἐποχῶν. Ἐάν μὲ τὰς σημερινὰς ἀντιλήψεις καὶ τὰ σημερινὰ δεδομένα κρίνωμεν ἱστορικὰ πρόσωπα χωρὶς ἀναγωγὴν εἰς τόπον καὶ χρόνον, πολὺ φοβούμεθα ὅτι ἀρκετὰς ἀνακατατάξεις θὰ ἔχωμεν καὶ εἰς τὴν παγκόσμιον καὶ εἰς τὴν ἔθνικην μετὰ ἱστορίαν.

Περαιῶν θὰ ἤθελα νὰ ἀναφέρω λόγους τοῦ Φωτίου λεχθέντας ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὴν σύνοδον τοῦ 879, παρουσίᾳ καὶ τῶν λεγμάτων τοῦ Πάπα, λόγους ποῦ πρέπει νὰ μελετήσωμεν ὄλοι ἐπισταμένως καὶ ἰδιαιτέρως ὅσοι, ὑπὸ τὴν πίεσιν τοῦ ἐπιφανειακοῦ κλίματος τοῦ οἰκουμενισμοῦ διατελοῦντες, ἀντιμετωπίζουσι ὑπὸ τὸ αὐτὸ πρῖσμα καὶ τὴν ἔνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν:

«Ἡμεῖς τηροῦμεν τὴν θείαν διδασκαλίαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἀποστόλων αὐτοῦ, ἔτι δὲ τὰ θεοπίσματα πῶν ἐπτὰ Οἰκουμενικῶν Συνόδων ὁμολογοῦντες μὲν πάνθ' ὅσα αὐταὶ παρεδέξαντο, ἀπορρίπτοντες δὲ τὰ παρ' αὐτῶν μὴ παραδεχθέντα. Διὸ ἀσπαζόμεθα τὸν ὄρον τῆς πίστεως, ὃν ἐλάβομεν πατροπαραδότως, μὴδὲν ἀφαιροῦντες, μὴδὲν προστιθέμενοι ἢ ὁμοσδήποτε παραλλάττοντες, ἵνα μὴ τοὺς Πα-

τέρας ἡμῶν ἀρνηθῶμεν, καὶ ὕβριν μὲν ἀδικαιολόγητον αὐτοῖς προσάψωμεν, θλάσθην δὲ προξενήσωμεν τοῖς ἀπογόνους».

Εὐχαριστῶν

Μετὰ πλειστής τιμῆς
ΘΕΟΔΩΡΟΣ Π. ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ

**

ΔΙΑ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΗΣ ΜΠΙΑΦΡΑ

Ἐκ τῆς ἀπό τοῦ πληθους τῶν ἐπιστολῶν, τὰς ὁποίας ἐλάθομεν, εἰς ἀπάντησιν τῆς ἐκκλήσεως τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων» διὰ τὰ παιδιά τῆς Μπιάφρα, σταχυολογήσαμεν μερικές ἀντιπροσωπευτικές, τὰς ὁποίας καὶ δημοσιεύομεν κατωτέρω:

Ἄγαπητοί μου,

Σὰς ἐσωκλείω τὰ «ξενόκουμπα», τὰ ὁποία εἶναι δῶρο τῆς χειροτονίας μου. Τὸ ἀντίτιμον νὰ τὸ χρησιμοποιήσετε διὰ τὰ παιδιά τῆς Μπιάφρα.

Σὰς εὐχαριστῶ
ΙΕΡΕΥΣ ΤΟΥ ΥΨΙΣΤΟΥ

**

Stuttgart 19.5.69

Σεβαστή μου Χ.Ε.Ε.,

Μὲ πολλή χαρὰ ἐδιάβασα στὸ τεύχος Μαΐου τῶν «Ἀκτίνων» τὰς προσπάθειάς σου καταβάλῃτε νὰ κινήσῃτε τὴν προσοχὴ πολλῶν προσωπικοτήτων τόσον, ὅσον καὶ τῶν ἀπλῶν τὴν διαφώτισιν διὰ τὸ μεγάλο πρόβλημα τῆς Μπιάφρας. Καὶ ἐγὼ πού σὰς γράφω εἶμαι ἕνας ἐργάτης στὴν Γερμανία καὶ πονᾷ εἰλικρινῶς ἡ καρδιά μου ὅταν γυρίζοντας τὸ θράδου σπίτι μου νὰ ξεκουρασθῶ λιγάκι καὶ ἀνοίγοντας τὴν τηλεόρασί μου (μέσον ψυχαγωγίας τοῦ ἐργάτη), βλέπω τὸ δρᾶμα πού παίζεται μπροστὰ στὰ μάτια τῶσων δυνατῶν τῆς γῆς. Τί πόλεμος; τί καταστροφές; τί σκοτωμοί; Καὶ περισσότερον ἀπὸ ὅλα τί σκελετωμένα κορμὰ μικρῶν υπάρξεων καὶ ὑπερηλίκων; Καὶ σκέπτομαι: Γιά ὅλα αὐτὰ ποιὸς φταίει; Ποιὸς θὰ μπορέσῃ νὰ δώσῃ τέλος σ' αὐτὸ τὸ δρᾶμα;

Κάνω τὸ σταυρὸ μου. Ὁ Θεὸς ἄς βοηθήσῃ, ἄς φωτίσῃ τὶς σκέψεις τῶν πολλῶν καὶ τῶν μεγάλων ἰδίως πρὸς λύσιν καὶ τέλος. Καὶ ἐγὼ σὰν τιποτένιο δὴν ζητῶ ἀπὸ σὰς νὰ μοῦ πῆτε σὲ τί μπορῶ νὰ φανῶ χρήσιμος; Μπορῶ νὰ πᾶρω ἕνα μικρὸ παιδάκι καὶ νὰ τὸ συντηρήσω γιὰ πολὺ καιρὸ ἢ καὶ χρόνια, ἀναλαμβάνοντας κάθε ἔξοδο συντηρήσεως;

Γράφετέ μου σχετικῶς. Καὶ ἐγὼ καὶ ἢ

280

οἰκογένειά μου ἔχομε αὐτὴν τὴν διάθεσιν.

«Ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων ἐμοὶ ἐποιήσατε».

Διατελῶ μεθ' ὑπολήψεως
PHOTIOS MEGAPANOS

**

Πρὸς
τὴν Χ.Ε.Ε.
Ἀθήνας

Εἰς ἀπάντησιν τῆς ἐκκλήσεως διὰ τὰ παιδιά τῆς Μπιάφρα τῆς δημοσιευθείσης εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 302 τεύχος τῶν «Ἀκτίνων», δηλῶ πρὸς Ὑμᾶς ὅτι εὐθὺς ἅμα τῇ ἀφίξει τῶν 50 παιδιῶν τῆς Μπιάφρα πρὸς φιλοξενίαν παρ' ὑμῶν, θὰ θέσω εἰς τὴν διάθεσιν ὑμῶν τὸ ποσὸν τῶν 25.000 δραχμῶν, ὅτε καὶ ὅπου καὶ ὅπως μοὶ θέλετε ὑποδείξει.

Μετὰ τιμῆς
ΙΩΑΝΝΗΣ ΑΝΤ. ΛΕΚΚΑΣ
Δικηγόρος

**

Ἡ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΤΡΟΦΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΝΕΟΛΑΙΑΣ

Ἄγαπητές μου «Ἀκτίνες»,

Ἐνόμιζαν μερικοὶ πὼς τὰ παιδιά μας χάλασαν ἀπὸ τὴν ρίζα τους. Πὼς δὲν τὰ ἀπασχολεῖ ἡ θρησκευτικὴ ζωὴ, πὼς ἐξέχασαν τὸν Θεό, πὼς δὲν ἔχουν ἐνδιαφέρον γιὰ θρησκευτικὴ ζωὴ. Ὅτι τάχα ὅλα αὐτὰ τὰ θεωρεῖ ἡ σημερινὴ νεολαία ξεπερασμένα.

Ὅμως ἡ φετεινὴ χρονιά ἔχει νὰ μᾶς δώσῃ κάπως διαφορετικὰς ἐμπειρίας ἀπ' ὅ,τι μᾶς εἶπαν οἱ προηγούμενες ἀπαισιόδοξες σκέψεις μερικῶν.

Δυὸ γεγονότα ἀναφέρω ἀπὸ τὴν Μητροπολιτικὴν περιφέρειαν Θεσσαλονίκης.

Τὸ ἕνα εἶναι οἱ ἑβδομαδιαῖες θείες λειτουργίες διὰ τοὺς μαθητὰς τῶν Σχολείων. Παρὰ τὶς ἀντιρρήσεις, πού μπορεῖ νὰ ἔχουν μερικοὶ, ἢ καὶ τὶς θελτιώσεις πού θὰ πρέπει νὰ γίνουσι, γεγονὸς εἶναι ὅτι οἱ μαθηταὶ ἐκκλησιάζονται μὲ τάξιν, μὲ σεβασμὸν καὶ μὲ προσοχήν, θὰ ἔλεγα ὑποδειγματικῶν. Καὶ αὐτὸ δὲν εἶναι μικρὸ.

Τὸ δεύτερο εἶναι τὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα.

Αὐτὸς ὁ Θεσμός, μαζὴ μὲ τόσα ἄλλα, εἶχε σχεδὸν ξεθωριάσει τοὺς τελευταίους καιρούς. Ὁ Μητροπολίτης κ. Λεωνίδας ἀνέλαθε προσωπικὰ τὸ θέμα καὶ ἔδωκε ὁ ἴδιος τὸ «παρὼν». Ἐβαλε τοὺς πιὸ εἰδικούς γιὰ νὰ ὀργανώσουν τὸν τομέα αὐ-

ΑΚΤΙΝΕΣ ΙΟΥΛ. — ΑΥΓ. — ΣΕΠΤ. 1969

τόν. Παρηκολούθησε από κοντά. Δεν έφείσθη έξόδων. Και τὸ ἀποτέλεσμα δὲν ἄργησε νὰ φανῇ. Τὰ παιδιά ἔτρεξαν μὲ ἐνδιαφέρον στοὺς ναοὺς καὶ στίς αἰθούσες γιὰ νὰ ἀκούσουν τὸ κατηχητικὸ μάθημα. Γιὰ νὰ θροῦν μιὰ καλύτερη συντροφιά, μιὰ ἄμορφη ψυχαγωγία. "Ἐτσι καθ' ὄλον τὸ ἔτος, ἡ θελιώσις τοῦ χρόνου συγκεντρώσεως, ὁ ζῆλος τῶν Κατηχητῶν, τὸ ἐνδιαφέρον τῶν γονέων καὶ διδασκάλων κοντὰ στὸν Μητροπολίτη τους, ὅλα αὐτὰ ἔκαναν, ὥστε ὅλα τὰ Κατηχητικά νὰ λειτουργήσουν μὲ μεγάλο ἀριθμὸ μαθητῶν.

Κατὰ δὲ τὴν πανηγυρικὴν συγκέντρωσιν, ἡ ὁποία ἔγινε στὸ «Παλαί ντὲ σπὸρ» καὶ τὴν ὁποίαν παρηκολούθησαν πολλοὶ ἐκ τῶν ἐπισήμων τῆς πόλεως Θεσ)νίκης, ὁ ἐνθουσιασμὸς καὶ ἡ χαρὰ ὄλων ἦταν κάτι τὸ πολὺ μεγάλο.

Καὶ τὰ δύο αὐτὰ γεγονότα μᾶς λένε κάτι: "Ἄν οἱ Μητροπολίτες καὶ οἱ συνεργάτες τους πιστέψουν ἀληθινὰ στὴν δύναμι τοῦ Εὐαγγελίου, ἂν ἡ ψυχὴ τους ἀγαπήσῃ τὴν νέα γενεὰ εἰλικρινά, ἂν θελήσουν νὰ σταθοῦν ἡγέται μῆσα στὴν κοινωνία, τότε ἡ Ἐκκλησία καὶ τὸ Ἔθνος θὰ πρωτοπορήσουν καὶ πάλιν στὸν σύγχρονο κόσμῳ. Ἡ νέα γενεὰ θέλει ὁδηγούς.

Εὐχαριστῶ διὰ τὴν φιλοξενίαν

ΛΟΥΚΑΣ ΚΟΚΟΛΙΟΣ

Θεσσαλονίκη

ΒΡΑΔΥΝΟ ΑΦΙΕΡΩΜΕΝΟ

ΕΙΣ ΤΟ ΘΕΙΟΝ ΠΑΘΟΣ

Ἦταν ἓνα ξεπάσια καὶ συγχρόνως ξαλάφρωμα τῆς νεανικῆς ψυχῆς τὸ βραδυνὸ πού πραγματοποιήθηκε τὴν πρώτη ἑβδομάδα τοῦ μηνὸς Ἀπριλίου — εἰς τὴν αἴθουσα τοῦ «Πνευματικῷ «Φάρου», Μπότσαρη 63, ὅπου στεγάζονται καὶ τὰ γραφεῖα τῆς ἐνώσεώς μας — ἀφιερωμένο εἰς τὸ θέμα: «Ζῆσε τὸν Σταυρόν, ὅπως τὸν ἔζησαν οἱ αἰῶνες».

Τὸ νηοὶ τῆς ἀποκαλύψεως μὲ προβολὲς ζωντάνεψε διὰ μέσου τοῦ ἀγαπημένου μαθητοῦ τὸ θεῖον πάθος στίς ψυχές μας.

Ὁ πάντα νεανικὸς καὶ ἀπαράμιλλος, π. Νικόλαος, Μητροπολίτης Ἐνόπλων Δυνάμεων, ὁ δυναμικὸς κατὰ πάντα καὶ ἀκόρρατος ἀγωνιστῆς τοῦ καλοῦ, ἀνεπτέρωσε παλιές καὶ νεόφυτες ἐλπίδες. Νοιώσαμε τὴν δύναμι ἀπὸ ἀκούραστο ἄνθρωπο καὶ ξαναζήσαμε στιγμές, καθὼς φαίνεται καὶ καθὼς μαθαίνομε ἀπὸ πολλοὺς, πράγματι ἡρωϊκές. Τὸ παράπονό του, ὁ πόνος του, ὁ πόθος του θὰ γίνῃ πόνος καὶ παλμὸς δικὸς μας, θὰ γίνῃ ἕνασμα γιὰ τὴν καινούργια φωτιά πού ἀνάβει σὲ μᾶς τοὺς νέους.

Αὐτὸ θὰ εἶναι τὸ εὐχαριστήριό μας γιὰ

τίς καινούργιες κλήσεις πού μᾶς κάλεσε ὁ ἀνίκητος μαχητῆς.

Ἡ παρουσία τοῦ προέδρου τοῦ Μαθηματικῷ τμήματος καὶ τῶν συναδέλφων του, τῆς Φιλοσοφικῆς, καθὼς καὶ τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας, μᾶς ἔφεραν στὸν νοῦ τίς εὐθύνες μας, γιὰτὶ καὶ αὐτοὶ δίπλα σὲ μᾶς πού πάσχουμε γιὰ ἓνα χριστιανικὸ κόσμῳ, ὡμολόγησαν τὸν Χριστὸ, ὡμολόγησαν Ἐκεῖνον τὸν πλάνο πού εἶναι μωρία ὁ σταυρὸς Του γιὰ τοὺς σοφοὺς κατὰ κόσμον καὶ δύναμις γιὰ τοὺς πιστοὺς καὶ σοφοὺς κατὰ Θεόν.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΦΟΙΤΗΤΙΚΗ ΕΝΩΣΙΣ
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΣΥΝΑΝΤΗΣΙΣ ΧΟΡΩΔΙΩΝ

Ἄγαπητές μου Ἀκτινες

Συνάντησις χορωδιῶν ὀνομάστηκε μιὰ εὐκαιρία, πού δημιουργήσε ἡ παιδικὴ χορωδία τοῦ «Φάρου» Θεσσαλονίκης, ἓνα τριήμερο, ἀπὸ 18-20 Ἀπριλίου 1969.

Ἐξη χορωδίες, μιὰ ἀπὸ τὴν Νίκαια τοῦ Πειραιῶς, μιὰ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα καὶ τέσσερες ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκη. Τετρακόσια περίπου παιδιά μᾶς χάρισαν μὲ τίς 5 ἐμφανίσεις τους, πού ἄρχισαν ἀπὸ τὸν «Φάρο» ὡς τὸ ἀμφιθέατρο τῆς Φυσικομαθηματικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου, τὴν Ροτόντα καὶ τὸ Κρατικὸ Θέατρο Βορείου Ἑλλάδος, μιὰ πολὺ ὑπέροχη εὐκαιρία ἀληθινῆς καὶ ἀγνῆς ψυχαγωγίας. «Πνευματικὴ πανδαισία» τὴν εἶπαν μερικοὶ. «Ἀληθινὴ ἀποκάλυψις» τὴν ἀπέκλεισαν ἄλλοι. Ποτὲ δὲν φανταζόμεθα ὅτι θὰ μπορούσαν τὰ παιδιά νὰ ἀποδώσουν τόσο ὠραία. Ἄρμονία, πειθαρχία, ρυθμὸς. Ὅλα ἦσαν καλοδουλεμένα καὶ ἄρτια. Ἐπὶ πλέον ἡ συμμετοχὴ τους κατὰ τὴν θεῖα Λειτουργία στὴν Ροτόντα, ἡ ὠραία ὕμνωδία, ἡ παρουσία τοῦ Παναγιωτάτου Μητροπολίτου κ. Λεωνίδου, οἱ χιλιάδες τοῦ λαοῦ, πού προσήλθαν διὰ νὰ παρακολουθήσουν τὴν θεῖα λατρεία, ὅλα μαζῆ δημιουργοῦσαν μιὰ κατανυκτικὴ ἀτμόσφαιρα σάν σὲ λειτουργία στὴν καρδιά τοῦ Βυζαντίου.

Ἡ εὐχὴ ὄλων ἦταν νὰ μπορούσαν νὰ πληθυνθοῦν αὐτὲς οἱ προσπάθειες. Γιατὶ ἔτσι δὲν θὰ θλέπη ὁ κόσμος μόνον ἀκούρευτους καὶ ταλαίπωρους ξενύχτηδες νέους, πού μοιάζουν μὲ τροφίμους φρενοκομείου ἢ κατοίκους τῆς ζούγκλας, ἀλλὰ θὰ θλέπη καὶ μυαλωμένους νέους, πού εὐτυχῶς ὑπάρχουν τόσοι, μὲ σοβαρότητα καὶ μὲ ἐμφάνισι ἀγγελικῆ.

Ἄξιζει θερμὸς ἔπαινος σὲ ὅλα τὰ μέλη τῶν Παιδικῶν Χορωδιῶν, σὲ ὅσους καταπιάνονται μὲ τὸ ἐπίπονο αὐτὸ ἔργο τοῦ

καταρτισμοῦ καὶ σ' ἐκείνους ποῦ εἶχαν τὴν ἔμπνευσι γιὰ μιὰ τέτοια συνάντησι μέ-
σα στὸ Πάσχα ποῦ μᾶς πέρασε.

Μετὰ τιμῆς

Λ. ΦΩΤΕΙΝΟΣ

★ ★ ★

ΠΡΟΣΩΠΕΙΟ ΚΑΙ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΣ

Κύριε Διευθυντά,

Ἐπιτρέψατέ μου λίγες προσωπικὲς σκέ-
ψεις—σκέψεις ἑνὸς συγχρόνου νέου—νά ση-
μειώσω πᾶνω στὸ ἄρθρο τοῦ π. Ἰωάννου
Γ. Ἀλεξίου: «Κίβδηλοι καὶ γνήσιοι».

«Βλέπουν οἱ νέοι πὼς κυριαρχεῖ τὸ προσ-
ωπεῖο καὶ παραμερίζεται ἡ προσωπικότης»,
παρατηρεῖ ὁ ἀρθρογράφος.

Μήπως, δυστυχῶς, δὲν εἶναι μιὰ τραγι-
κὴ ἀλήθεια; Πόσων νέων δὲν θρυσματίζον-
ται τὰ φτερά τοῦ εἶναι των μπρὸς σὲ τέ-
τοιες ἀνεπὶντέχνες περιπτώσεις; «Κυριαρ-
χεῖ τὸ προσωπεῖο, παραμερίζεται ἡ προ-
σωπικότης». Μὲ ἄλλα λόγια: Κυριαρχεῖ
τὸ ψεῦδος καὶ ἡ ὑποκρισία, παραμερίζε-
ται ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ἀξία.

Καὶ δὲν εἶναι ἐντοπισμένο αὐτὸ τὸ κα-
κό, δὲν εἶναι νὰ πῆς πὼς πρὸς μιὰ κατεῦ-
θυνσι θὰ τὸ θρῆς. Ὀλη σχεδὸν ἡ κοινω-
νία—πλὴν ἐξαιρέσεων—εἶναι δηλητηριασμέ-
νη ἀπὸ τὴν θανατηφόρο ἐπίδρασί του. Ἡ
γάγγραινα αὐτὴ ἀπειλεῖ συνεχῶς νὰ με-
ταδώσῃ τὴν μόλυσί της καὶ στοὺς ἀνθρώ-
πους ἐκείνους, ποῦ δὲν τοὺς πῆρε ἀκόμη
τὸ ὀρμητικὸ ρεῦμα. Θὰ τὸ ἐπιτύχῃ ἄρα γε;
Ἀπὸ τὸ σύνολο τῆς κοινωνίας ἐξαρτᾶται
καὶ εἰδικὰ ἀπὸ μᾶς τοὺς νέους ποῦ ἀποτε-
λοῦμε τὰ αὐριανὰ στελέχη της.

Ἐμπρὸς λοιπόν, ἐπὶ τὸ ἔργον, στὶς ἐπάλ-
ξεις τοῦ ἀγῶνος, τοῦ ἱεροῦ καὶ τιμίου ἀ-
γῶνος, ἡ νίκη θρίσκειται στὰ χέρια μας.

Μετὰ τιμῆς

ΛΑΜΠΡΟΣ Κ. ΣΤΕΡΓΙΟΥΛΗΣ

★ ★ ★

Η ΦΩΝΗ ΤΩΝ ΟΔΗΓΩΝ

Κύριε Διευθυντά,

Κοντὰ στὰ πολλὰ ἄρθρα τοῦ ἐγκρίτου
Περιοδικοῦ σας, ποῦ ἀναφέρονται στὴν νε-
ότητα, τὸ «Κίβδηλοι καὶ γνήσιοι» μὲ συνε-
κλόνησε γιὰ τὴν ὁμολογία του. Οἱ νέοι
φωνάζουν πρὸς τοὺς μεγάλους: «Ἄν δὲν
μπορῆτε νὰ εἰσθε γνήσιοι ἄνθρωποι, ἀκέ-
ραιοι καὶ συνεπεῖς στὶς ἀρχές σας, μὴ πα-
ριστάνετε τοὺς ὀδηγούς...». Αὐτὲς οἱ λέ-
ξεις μοῦ φέρανε στὸ νοῦ τὰ πρῶτα λόγια
ἑνὸς θαυμάσιου νεανικοῦ τραγουδιοῦ. «Μὲ
κρυστάλλινες ἀγνὲς φωνές προσκαλοῦμε
ψυχές». Οἱ δυὸ ἔννοιες αὐτοῦ τοῦ διστι-
χου νομίζω πὼς εἶναι χρήσιμες γιὰ τὸ
πλησίασμα τῆς νεολαίας.

282

«Μὲ κρυστάλλινες ἀγνὲς φωνές». Μιὰ
ἔννοια πολὺ βασικὴ γιὰ τοὺς μεγάλους.
Ἐμεινε μέχρι σήμερα πάντοτε ἡ φωνὴ τῶν
μεγάλων, ποῦ τραγοῦδησε αὐτὸ τὸ τρα-
γοῦδι, κρυστάλλινη καὶ ἀγνή; Ἡ φωνὴ
τῶν ὀδηγῶν πρὸς τοὺς νέους ἦταν πάν-
τοτε καθαρὴ, ἀμόλυπτη. Ἡ ὁ κρυφὸς ἐ-
γωϊσμός, ἡ καλυμμένη ἰδιοτέλεια κι' οἱ
ἀθέατες ἀδυναμίες τὴν ἔστελναν παραποι-
ημένη στ' αὐτιά τῶν νέων;

Ἡ δευτέρη ἔννοια «προσκαλοῦμε ψυ-
χές», ἀναφερομένη στὸν δεῦτερο παράγον-
τα, τοὺς νέους, ἦταν πάντοτε κανονιστικὴ
τῆς συμπεριφορᾶς; Αὐτοὶ ποῦ πρωτοτρα-
γοῦδησαν τοὺς στίχους αὐτοὺς ὀπωσδή-
ποτε ὄχι μόνο τοὺς νέους, ἀλλὰ ὅλους
τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ἀντιμετώπιζαν σὰν
ψυχές «ὑπὲρ ὧν Χριστὸς ἀπέθανεν»; Τὰ
λόγια καὶ οἱ ὑποδείξεις τῶν μεγάλων ἀ-
πευθύνονταν πάντατε πρὸς τοὺς νέους ἀν-
τιμετωπίζοντας αὐτοὺς σὰν ψυχές; Τοὺς
θλέπαν πάντοτε σὰν τίς δικές τους ψυ-
χές; Ἡ τοὺς θεωροῦσαν «προανθρώπους»,
ποῦ ποτὲ δὲν θὰ φτάνανε τοὺς ἴδιους κι'
ὅταν γίνον ἀργότερα «ἄνθρωποι»;

Οἱ νέοι ἔχουμε νομίζω τὴν ἰκανότητα νὰ
ἀντιλαμβανόμαστε τοὺς «γνήσιους» καὶ
τοὺς «κίβδηλους» ὀδηγούς μας. Τὸ ὅτι πα-
ρασυρόμαστε καὶ μέφτομε ἔξω στὴ ζωὴ
εἶναι γιὰτὶ οἱ ὀδηγοὶ μας δὲν κέρδισαν τὴν
ἐμπιστοσύνη μας.

Μετὰ τιμῆς

Γ. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗΣ

★ ★ ★

ΑΝΗΡ ΤΟΥ 1968

Ἀγαπητὲ κ. Διευθυντά,

Δυστυχῶς ὁ ἡμερήσιος Τύπος τῆς Πα-
τρίδος μας πάλιν ἠγνόησεν, οὔτε κἀν ἐ-
σχολίασεν, ἕνα σημαντικὸν γεγονός. Εὐ-
τυχῶς μερικὰ περιοδικὰ πνευματικοῦ πε-
ριεχομένου ἔγραψαν σχετικῶς.

Πρόκειται περὶ τοῦ τέως Ἀρχιεπισκό-
που τοῦ Μοντρεάλ τοῦ Καναδᾶ Λεζέ,
ὁ ὁποῖος ἔλαβε τὸν τίτλον «Ἀ ν ἡ ρ
τ ο Ὡ 1968».

Δικαίως καὶ ὀρθῶς διότι ὁ Λεζέ ἀπὸ
μηνὸς παρητήθη ἀπὸ τὴν θέσιν του καὶ
ἔσπευσε νὰ ὑπηρετήσῃ τοὺς λεπρούς καὶ
ἄλλους πάσχοντας τῆς Ἀ φ ρ ι κ ῆ ς.

Εἶναι γεγονός κάπως ἀπίστευτον διὰ
τὴν ὕλιστικὴν ἐποχὴν μας. Εἶναι ὅμως
πραγματικότης. Ἡ βασιλικὴ Τράπεζα τοῦ
Καναδᾶ τοῦ ἀπένευμε χρυσοῦν μετάλλιον
καὶ 50.000 δολλάρια εἰς ἔνδειξιν ἀναγνω-
ρίσεως τῶν ὑπηρεσιῶν του πρὸς τὴν ἀν-
θρωπότητα.

Ὁ πρόεδρος τῆς ἐπιτροπῆς ποῦ τὸν ἐξέ-
λεξεν εἰς τὸ σκεπτικόν του ἔγραψε: «Τὰ
ἐπιτεύγματά του, αἱ προσπάθειά του νὰ

ΑΚΤΙΝΕΣ ΙΟΥΛ. — ΑΥΓ. — ΣΕΠΤ. 1969

ὁ Κόσμος τῶν Γραμμάτων

Ἰ. Χ. Κωνσταντινίδου: «ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ». Ἐκδόσεις Γρηγόρη. Στὴ σειρά «Τὰ καλύτερα βιβλία τσέπης» ἐκυκλοφόρησε ἡ ώραία αὐτὴ μικρὴ ἀνθολογία μὲ ἐπεξηγηματικὰ σημειώματα τῶν κειμένων καὶ σύντομα ἐρμηνευτικὰ βοηθήματα ἀπὸ τὸν ἀνθολόγο. Πολὺ κατατοπιστικὴ εἶναι ἡ ἀνθολόγησις ἢ σχετικὴ μὲ τὴ δράσι τοῦ ἀποστ. Παύλου, ποῦ εἶναι ἐρανεμένη κατὰ χρονικὴ διαδοχὴ ἀπὸ τὶς Πράξεις καὶ τὶς Ἐπιστολές του. Ἐπίσης ἡ ἀνάλυσις γιὰ τὴν Ἀποκάλυψη τοῦ Ἰωάννη δίνει ἀρκετὰ χρήσιμα στοιχεῖα στὸν ἀναγνώστη. Ἀκολουθοῦν ἀπολογητικὰ καὶ ἱστορικὰ κυρίως κείμενα ποῦ δίνουν μίαν γενικὴν εἰκόνα ἀπὸ τὴν ἀγωνιστικὴν περιόδον τῶν τεσσάρων πρώτων αἰώνων τοῦ Χριστιανισμοῦ (ἀπὸ τὸν ἀπόστολον Πέτρον μέχρι τὸν Εὐσέβιον) καὶ τελευταῖα γίνεται παράθεσις κειμένων τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας τῶν Βυζαντινῶν χρόνων (ἀπὸ τοῦ Σωκράτους τοῦ Σχολαστικοῦ μέχρι τοῦ Νικηφόρου Ξανθοπούλου). Πρόκειται γιὰ ἓνα χρήσιμο βιβλίον—βοήθημα.

Ἑλλης Γρηγοριάδης: «ΛΟΥΛΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΠΙΣΤΗΣ» (ποιήματα), Ἀθήνα 1969. Βαθὺς ἔνθεος ἐνθουσιασμός διαπνέει τὰ ποιήματα τῆς κ. Γρηγοριάδης. Εἶναι φανερό πὼς ἔχουν γραφῆ μὲ πίστη πραγματικὴ καὶ χωρὶς περίτεχνη προσπάθεια. Ὅπως καὶ ἡ ἴδια γράφει σὲ εἰσαγωγικὸ τῆς σημειώμα, ἐκφράζεται ἀπλά, σὰν ἀπὸ βιολογικὴ ἀνάγκη γιὰ προσευχὴ. Σὰν τέτοια ἡ ποιησὴ τῆς ἔχει τὴν ἀξία τοῦ αὐθομήτου καὶ τοῦ ἀληθινοῦ. Ἐπιτυχημένα εἶναι τὰ μικροστικὰ ποιήματά της ὅπως τὰ: «πόθος ψυχῆς», «ἶδου ἔσθηκα ἐπὶ τὴν θύραν», «τὰ δάκρυα», «ἡ Μαλαματένεια», «ζηλεύω τὸν ἀσκητή», «ἡ ἀκοίμητη λαμπάδα», ποῦ ἔχουν γοργὸ ἐσωτερικὸ ρυθμὸ καὶ εἶναι κατάλ-

δημιουργίη καλὴν θέλησιν καὶ ἀγάπην μεταξὺ τῶν λαῶν καὶ τῶν θρησκειῶν καὶ ἡ αὐτοθυσία τοῦ ἐγένοντο παράδειγμα δι' ὅλους τοὺς Καναδοὺς».

Προσφάτως εἰς τὴν Ἰταλίαν «ἐγυρίσθη» κινηματογραφικὴταινία μὲ θέμα τὴν ζωὴν καὶ τὸ ἔργον τοῦ Λεζέ.

Πρέπει νὰ δοξολογοῦμεν τὸν Θεόν, διό-

ΑΚΤΙΝΕΣ ΙΟΥΛ. — ΑΥΓ. — ΣΕΠΤ. 1969

ληλα γιὰ ἀπαγγελία. Ἡ συλλογὴ αὐτὴ εἶναι ἓνα ἔργο πίστεως.

Γ. Δ. ΚΑΧΡΙΜΑΝΗΣ

ΡΑΚΙΝΑ «Ο ΒΡΕΤΤΑΝΙΚΟΣ» (Εἰσαγωγή - Μετάφρασις: Ἀρσένη Γεροντικοῦ). Ἐκδόσις «Ἑπειρωτικὴ Ἔστις».

Ὁ Ἀρσένης Γεροντικός ἀποτελεῖ οὐσιαστικὸ κεφάλαιον στὰ Γράμματά μας. Ξένος στὶς φτηνὲς φιγούρες τῶν ψευτοπνευματικῶν θορύβων, ἐργάζεται ἀθόρυθα, καὶ ἀποτελεῖ μιά σοβαρὴ θέσι «οὐσίας» στὴν πνευματικὴ μας ζωὴ. Τὸ ἔργον του προῖον γνησίας εὐαισθησίας, ρωμαλέου στοχασμοῦ καὶ ἐδραιωμένης ἀντικειμενικῆς κρίσεως, συνιστᾷ γόνιμη, θετικὴ προσφορά. Ἐξέδωκε: 1) «Κριτικὰ δοκίμια», 2) «Ἀπαντήσεις», 3) «Ἐκπαιδευτικὴ μεταρρύθμιση», 4) «Κριτικὰ», 5) «Κριτικὴ ἢ παλιὰ καὶ νέα». Β' Μετάφρασις: 1) «Ἡρῶ καὶ Λέανδρος», 2) «Ποιήματα» τοῦ Σίλλερ. Τελευταῖα κυκλοφόρησε τὴν μετάφρασι τῆς τραγωδίας τοῦ Ρακίνα: «Ὁ Βρετανικός», Ἐκδόσις «Ἑπειρωτικὴ Ἔστις». Ἰωάννινα 1968. Τυπογραφεῖον Εὐρ. Θεμελῆ, ἐπιμέλεια Χαρ. Γρατσανίτη, σελ. 90.

Ἡ ἀνωτέρω μετάφρασις εἶχε ὑποβληθῆ ἀπὸ τὸν κ. Γεροντικὸν στὸ Βασιλικὸ Θέατρο τὸ 1936, μετὰ ἀπὸ ἔγκυρη γνώμη εἰδημόνων, ὅπως τοῦ Θρ. Σταύρου. Τελευταῖα ἡ τραγωδία «Βρετανικός» ἀνεβάσθη μὲ ἐπιτυχία στὸ Φεστιβάλ τῶν Ἀθηνῶν. Τὸ γεγονός αὐτὸ παρακίνησε τὸν μεταφραστὴ δικαιολογημένα στὴν ἔκδοσι.

Τὸ θέμα τῆς τραγωδίας ἀντλήθηκε ἀπὸ τὴν Ρωμαϊκὴ Ἱστορίαν. «Στὰ χέρια τοῦ Ρακίνα, τὰ δεσμευμένα ἀπὸ τὶς ἐπιταγές τῆς ἐποχῆς του, ἔδωσε ἓνα ἔργον, ποῦ ἂν δὲν πάλλεται ἀπὸ δαιμονικὴν ὄρμη, ἂν δὲν διαπνέεται ἀπὸ μοντέρνους ἀσύστολους ἀνέμους, εἶναι ὑπόδειγμα ψυχολογικῆς ἀνά-

τι καὶ εἰς τὴν ἐποχὴν μας ὑπάρχουν φωνεῖν ἂν παρὰ δειγμάτων, τὰ ὁποῖα εἶναι δυνατὰ νὰ ἐμπνέουν καὶ νὰ ἐξασφαλίζουν ἀληθινὴν πρόδον τοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἀνθρωπότητος.

Μὲ πολλὴν ἀγάπην

ΒΑΣ. Θ. ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΣ

283

λυσης και σπάνιας έκφραστικής άκρικής», τονίζει ο μεταφραστής στον πρόλογο του.

Καλλιεργημένο ευρωπαϊκό πνεύμα ο Γεροντικός πλησιάζει την τραγωδία του Ρακίνα σ' όλη της την πνευματική άρχοντία, σαν ουσιαστικό γόνιμο σύνολο και σαν λεπτομέρεια νοηματική του επί μέρους. Με άνεσι και με τάλαντο μεταφέρει στη γλώσσα μας μιá σκηνική έπιτυχία. 'Ανάγλυφος πάντοτε ο ψυχισμός των ήρώων στην λαγαρή έκφρασι του τόπου μας. Πρόκειται για μιá πραγματική αναδημιουργία.

Κάθε έργασιά του κ. Γεροντικού άποτελεί μιá άξιοσήμαντη προσφορά με πλατεία άναγνώρισι. Περιμένουμε άκόμη πολλά από τον συγγραφέα λόγιον, γιατί κατέχει άναντίρρητα μιá σπάνια πνευματική άρμωσία.

ΙΩΑΝΝΗΣ Γ. ΘΕΟΧΑΡΗΣ

'Ηρακλή Παπαθασιλείου: «ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟΙ ΘΗΣΑΥΡΟΙ», 'Αθήναι 1969.

Γύρω άπ' τις ιερές άκολουθίες της 'Εκκλησίας μας, που είναι ο θησαυρός της 'Ορθοδοξίας, ο κ. Παπαθασιλείου μας χαρίζει ώραιές αναλύσεις και εύλαβείς σκέψεις. Στο πρώτο μέρος, άποκαλύπτει το βαθύτερο νόημα που περιέχεται στις φράσεις της Θ. Λειτουργίας, είτε πρόκειται για έκφώνηση ή αίτηση του ιερέα, είτε για ψαλμωδία του πληρώματος που το εκπροσωπούν οι ψάλτες. 'Η ανάπτυξη γίνεται με πολλή ζωντάνια. Με ποιητικό χρώμα π. χ. άναπαριστά το διάβασμα της έπιστολής του Παύλου στις λειτουργίες των κατακομβών, ύποβάλλοντας την συγκίνηση που ένοιωθαν οι πρώτοι χριστιανοί (σελ. 14). 'Επίσης με ύψηλή έκφραση παρουσιάζονται τά κρίσιμα σημεία του Θείου δράματος που ξετυλίγεται κατά την Μετουσίωση των θείων δώρων έπάνω στην 'Αγία Τράπεζα. 'Ο σ. μας μεταδίδει την ιερά συγκίνηση και τον τρόμο, που τις στιγμές αυτές πρέπει να κατέχη τον λειτουργό και τον έκκλησιαζόμενο πιστό. 'Οπως περιγράφονται τά «νοερώς δρώμενα» φέρνουν ρίγος μεγαλείου και μυστικών δέοσ.

'Υστερα ο σ. μας μεταφέρει σε πιό ειδυλλιακό χώρο, στις άκολουθίες των Χριστουγέννων και της Πρωτοχρονιάς (περιτομής). 'Η άτμόσφαιρα εδώ είναι χαρούμενη, νοσταλγική. Τα λειτουργικά κείμενα είναι άποκαλυπτικά του σωτηριολογικού σχεδίου του Θεού, που θεμελιώθηκε στο άδιανόητο για την ανθρώπινη λογική μυστήριο της θεϊκής άγάπης, την ένσάρκωση. 'Ο σ. αναλύει με πολλήν έπιτυχία τά κείμενα της 'Υμνολογίας που τονίζουν τον πανηγυρικό χαρακτήρα και το μεγαλείο των έορτών αυτών.

Στο δεύτερο μέρος, ο σ. αναλύει την ύμνολογία των άκολουθιών της Μ. 'Εβδομάδος. 'Αρχίζει από των Βαΐων και τελιώνει με την 'Ανάσταση. Μάς εισάγει στην θραειά, την θλιβερή άτμόσφαιρα του Νυμφίου, για να καταλήξη στο χαρούμενο άγγελμα της 'Αναστάσεως, στο παραλήρημα της χαράς που τόσο έπιτυχημένα αναλύεται στο τέλος του βιβλίου.

Πρόκειται για μιάν έργασία γραμμένη μ' ένθουσιασμό και πίστη. Τα λειτουργικά κείμενα, τά ζη ή ο σ. μένα στην ψυχή του. Του είναι βιώματα πνευματικά, δοσμένα αυτούσια, χωρίς σχολαστικισμούς. Προσέχει στην έσώτερη τους ουσία, στην συγκλονιστική λεπτομέρεια και έντεινει την άτμόσφαιρα που ή κάθε λειτουργική φράση μας ύποβάλλει. Το βιβλίο αυτό, είναι ένα πολύτιμο βοήθημα για τόν κάθε πιστό, που θέλει να κατανοήσει καλύτερα τις ιερές άκολουθίες. Βοήθημα τόσο έννοιολογικό όσο και αισθητικό. 'Ο σ. που κατέχει καλά το λειτουργικό και ύμνολογικό ύλικό, μας χαρίζει μιάν έργασία μεγάλης σπουδαιότητας, άξια για κάθε έπαινο.

Γ. Δ. ΚΑΧΡΙΜΑΝΗΣ

'Η πρωτοβουλία του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Τρίκκης και Σταγών κ. κ. ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ να διασώση από τον κίνδυνο της άρπαγής και του χρόνου τις καλλιτεχνικές εικόνες, με άρχαιολογική άξία, που θρίσκονταν έκτεθειμένες σε διάφορους ναούς και τά ξωκλήσια της περιοχής του έδωσε τους καρπούς της. Οι εικόνες που συγκεντρώθηκαν στην 'Ι. Μητρόπολη Τρικάλων άποτελούν τον πυρήνα για ένα μελλοντικό μουσειο. 'Ο «Κατάλογος» που κυκλοφόρησε με τίτλο «ΙΕΡΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΤΡΙΚΚΗΣ ΚΑΙ ΣΤΑΓΩΝ ΕΙΚΟΝΕΣ ΚΑΙ ΚΕΙΜΗΛΙΑ», γραμμένος άπ' την άρχαιολόγο Κα "Α ν ν α Χ α τ ζ η ν ι κ ο λ ά ο υ, μιλάει με τον πιό εύγλωττο τρόπο για το συντελούμενο έργο. 'Ο «Κατάλογος» είναι ένα καλαίσθητο βιβλίο, που περιλαμβάνει πέρα από τά στοιχεία και την περιγραφή των εικόνων και κειμηλίων, και τριάντα πίνακες.

Ευχόμεθα ή έθνική αυτή πρωτοβουλία του Σεβασμιωτάτου να βρη και τους μιμητές της. 'Αν αυτό γίνη θα σωθή ο άμύθητος θησαυρός που είναι κατασπαρμένος σε όλους τους ναούς και τά ξωκλήσια της Πατρίδος μας.

'Η πληθώρα των βιβλίων δέν είναι πάντοτε δηλωτικό της πνευματικής ευφορίας ένός λαού. Ειδικότερα, για τις ποιητικές συλλογές που κυκλοφόρησαν τά τελευταία χρόνια, έχουμε να παρατηρήσου-

με πώς, αριθμητικά θρίσκονται σὲ μεγάλο ὕψος ποιοτικά ὅμως μᾶς ἀπογοητεύουν. Οἱ πιὸ πολλές εἶναι πλέγματα ἀγχοῦς καὶ νοηματικῆς ἀσάφειας. Μόνο οἱ ποιητὲς ποὺ ἔμπορσαν νὰ ὑψωθοῦν πάνω ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ τους καὶ τὴν ἀνθρώπινη μικρότητα, νὰ φτάσουν πέρα ἀπὸ τὸ ὀριακὸ σημεῖο τοῦ παρόντος βίου καὶ νὰ δοῦν τὸ φῶς τῆς Αἰωνιότητος, κατορθώσανε νὰ ξεφύγουνε ἀπ' αὐτὸ τὸ πλέγμα.

Ἐνας ἀπ' αὐτοὺς εἶναι κι' ὁ γνωστὸς ποιητὴς Νίκος Τυπάλδος. Ἡ τελευταία του συλλογὴ «ΕΝΔΥΜΑ ΓΙΑ ΤΗ ΓΥΜΝΗ ΣΤΙΓΜΗ» (Ἀθήνα, 1969) ἀποτελεῖ σταθμὸν στὴν ποίησίν μας. Γιὰ τὴ Νεοελληνικὴ Χριστιανικὴ Ποίηση, εἶναι μιὰ ποίηση πρωτοποριακῆ. Ἡ μεταφυσικὴ τοποθέτηση τοῦ Τυπάλδου εἶναι δλοκάθαρη, με ἀπόλυτη διαύγεια καὶ εὐλικρίνεια. Τοποθετεῖται με παρησία μπροστὰ στὴν καυτὴ πραγματικότητα. Τὸ πικρὸ χιούμορ, ἡ δηκτικὴ εἰρωνεία με τὴν ὑποδειγματικὴ διακριτικότητα, ἀποτελοῦν ὀργανικὰ στοιχεῖα στὴν ποίησίν του. Ὁ λυρισμὸς του εἶναι πηγαῖος, ἀλλὰ ἐλεγμένος. Δὲν ἀφήνεται νὰ παρασυρθῆ σὲ συναισθηματικὰ ἀτοπήματα, οὔτε μιὰ φορὰ — ὅπως συμβαίνει με τὴν ποίηση! Μπροστὰ του ἔχει τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸ ὄραμα τοῦ Οὐρανοῦ. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ ἀνθρωπισμὸς του εἶναι θεμελιωμένος σὲ μεταφυσικὴ βάση καὶ ἡ πίστη εἶναι ἐνεργητικῆ. Γιὰ τὸν Τυπάλδο ἡ βίωση τῆς ἀλήθειας δὲ γίνεται με ἀδάπανες ἐνέργειες:

Εἶναι τρομερὸ νὰ ζῆς πλάϊ σὲ χίλιους
χωρὶς τὴν παραμικρὴ προσπάθεια νὰ
χωρὶς νὰ θυθῆσαι ἐνα εἰχειρίδιο στὴ
χωρὶς νὰ δοκιμάσεις νὰ πάρεις στοὺς
τὸ σταυρὸ τῆς καθημερινῆς τους ἀγ-
νίας...
Εἶναι τρομερὸ νὰ ζῆς πλάϊ σὲ χίλιους
δίχως νὰ χαρίσεις μιὰ φεγγοβολὴ συμ-
πόνιας, ἔστω,
σὲ κείνους ποὺ ἐπιστρέφουν καθημαγμέ-
νοι καὶ σιώπηλοι
ἀπὸ τὸν πόλεμο τῆς ἀτέρμονης χαμο-
ζῶης...

(Μικρὸ Ρέκβιεμ)

Μόνο με αἰμάτινη πορεία μπορούμε νὰ βιώσουμε τὴν ἀλήθεια:

Δὲν ὀφελεῖ νὰ ξεκινᾶμε γιὰ τὴν Ἰθάκη,
δὲν ἀπάνω μας δὲν ἔχει ἀποθέσει τὴ
σφραγίδα του

ὁ Πόνος!...

(Ἐγκώμιο γιὰ τὸν πόνο)

ΑΚΤΙΝΕΣ ΙΟΥΛ. — ΑΥΓ. — ΣΕΠΤ. 1969

Στὸ ποίημά του «Λόγος ὡς κύμβαλλον ἀλαλλάζον», θὰ μᾶς πεί πὼς τὸ ὑπαρξιακὸ διέξοδο δὲν θρίσκεται με τὴν θεοθεία τοῦ πολυδαίδαλου διαλογισμοῦ μας, ἀλλὰ με μιὰν ἀπλὴ λέξι' τὴ λέξι: Ἀγάπη!

Ἄδερφέ μου,

ὑπάρχω, δὲ σημαίνει νὰ ἐρευνᾶς τὴ Ζωὴ με τὸ φακασοσκόπιο καὶ τὸν πῆχυ.

Ἐπάρχω, σημαίνει θαυμασμοῦ.

Σημαίνει Ἀγάπη, Ἀγάπη!...

Ὁ Τυπάλδος φιλοσοφεῖ στὴν ποίησίν του. Ἀλλὰ φιλοσοφεῖ με τέτοιο ἀριστουργηματικὸ τρόπο, ποὺ δὲν παρασβλάπτει στὸ ἐλάχιστο τὸ λυρισμὸ. Ἀντίθετα τὸν κάνει ρωμαλέο. Ἐτσι συνταιριᾶζει, σὲ ἕνα ἄρμονικὸ ἐνιαῖο, τὸν κοινωνικὸ Χριστιανισμὸ με τὴ λυτρωτικὴ πορεία τοῦ μέσα ἀνθρώπου. Ὁ φιλοσοφικὸς στοχασμὸς καὶ ἡ ἐπιταγὴ τῆς Ἀγάπης — ὅπως μᾶς τὴ δίνει ὁ Παῦλος στὸ 13ο Κεφάλαιο στὴν Ἐπιστολὴν του στοὺς Κορινθίους — δέονται στοὺς στίχους του με τὴν προσευχὴ. Ἀλλωστε, τὸ δεύτερο μέρος τῆς συλλογῆς του «Δωδέκατη Ὥρα», εἶναι μιὰ ἐξομολογητικὴ πορεία. Μιὰ πορεία τοῦ ὅποιου ἀνθρώπου με μεταφυσικὲς ἀναζητήσεις, ποὺ πασχίζει νὰ κρατήσῃ ἀνοιχτὸ τὸ παράθυρο ποὺ βλέπει στὸν οὐρανὸ.

Ἡ ποίησίν του Τυπάλδου δημιουργεῖ προεκτάσεις καὶ πνευματικὲς ἀνησυχίες. Ἀναγκάζει τὴ σκέψη νὰ δουλεύει ἔντονα, καὶ τὴν καρδιά νὰ ἀφυπνίζεται ἀπὸ τὴν ὅποια «μακαριότητα»!

Κι' ἄλλοτε μοῦ δόθηκε ἡ ἀφορμὴ νὰ γράψω γιὰ τὴ μεγάλη δυσκολία νὰ μεταφερθῆ στὴ γλῶσσα μας ἡ ὑψηλόφωνη ἐκκλησιαστικὴ ποίηση — οἱ Κανόνες καὶ τὰ Κοντάκια, τὰ Καθίσματα καὶ τὰ Στιχηρά — καὶ μάλιστα ἡ ἀφθαστὴ σὲ μορφή καὶ οὐσία ποίηση τοῦ Ρωμανοῦ, τοῦ Ἰωάννη Δαμασκηνοῦ, τοῦ Κοσμά Μαΐουμα, τῆς Κασσιανῆς καὶ τῶσων ἄλλων γνωστῶν καὶ ἀγνωστῶν ἐκκλησιαστικῶν ποιητῶν. Αὐτὸς ποὺ θὰ ἐπιχειρήσῃ νὰ μεταφέρει στὴ γλῶσσα μας αὐτὴν τὴν ποίηση πρέπει νὰ διαθέτει καὶ ταλόντο πολὺ καὶ ψυχικοὺς κραδασμοὺς ἀνάλογους με ἐκείνους τῶν ἐκκλησιαστικῶν ποιητῶν. Διανοητικὰ ἢ θὰ ἀποστεῶσαι αὐτὴν τὴν ποίηση, ἀφαιρώντας τῆς τὸ μεγάλο ἀφθαστο ἢ θὰ τὴν κατεβάσῃ σὲ φτηνὰ στιχοπλοκήματα ποὺ καμμιά, βέβαια, σχέση δὲν ἔχουν με τὴν μεγάλη ποίηση.

Ἡ προσπάθεια τοῦ κ. Ι. Σακκαλῆ νὰ μεταφέρῃ στὴ γλῶσσα μας τὴν Ποίηση τοῦ Πάθους, ἀνθολογώντας διάφορα ἀριστουργήματα ἀπὸ τὶς Ἀκολουθίες τῆς Μ. Ἐβδομάδος καὶ δίνοντάς τα σὲ μιὰ κομψότατη ἔκδοση με τίτλο «ΣΙΓΗΣΑ-

ΤΩ», είναι συγκινητική. 'Ο κ. Σακαλής κατώρθωσε με πλήρη άκρίβεια, να αποδώσει νοηματικά και να μεταφέρει αυτήν την ποίηση στη γλώσσα μας.

'Ο Κ ύ π ρ ο ς Χ ρ υ σ ά ν θ η ς συγκέντρωσε σ' ένα ογκωδέστατο τόμο (σ. 473), με τίτλο «ΛΥΡΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ» (1968) τόν ποιητικό μόχθο του τριαντατεσσάρων χρόνων. Χαίρεται κανείς τόν χυμώδη στίχο, με τή δωρική μεγαλοπρέπεια και τή Ιωνική χάρη, και νοιώθει ψυχική αγαλλίαση καθώς τόν συνεπαίρνει ολάκερο ό λυρισμός. Σύγκαιρα θαυμάζει τόν ποιητή για τή σωστή και ακούραστη πορεία του. Μέσα άπ' τις σελίδες του «Λυρικού Λόγου» ανακαλύπτουμε τήν πορεία όχι μόνο του Κύπρου Χρυσάνθη, αλλά ολόκληρου του κυπριακού πνεύματος και τής Νεοελληνικής Γραμματείας. Τό πολυεδρικό ταλέντο του κ. Χ. του έδωσε τή δυνατότητα ν' άγκαλιάσει ποικιλόμορφα θέματα και νά μάς δώσει μιά θεματογραφία πού φανερώνει ότι, ό ίδιος, ποτέ δε στάθηκε μακριά άπ' τόν άνθρωπο και τά προβλήματά του. Κυρίως όμως, άπ' τόν Έλληνα και τούς πόθους του. "Ετσι, ή ποίηση του Κύπρου Χρυσάνθη, είναι ποίηση έθνική.

Με ιδιαίτερη ίκανοποίηση διαπιστώνουμε πώς, ό προθλέψει πού είχαμε κάνει για τόν Κ ώ σ τ α Π η γ α δ ι ώ τ η — με άφορμή τή συλλογή του «Δρόμοι χωρίς άσφαλο» — πραγματώνονται στή νέα του συλλογή «ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΗ» ('Αθήναι, 1968). Έδώ, όχι μόνο διατήρησε τό λυρισμό και τή διαύγεια (στήν έκφραση και στή σκέψη), αλλά άνανεωμένος προχώρησε μ' έπιτυχία στήν ποιητική του δημιουργία. Στήν «Περιπλάνηση», έκτός άπ' τήν ώρίμανση, διαπιστώνουμε και μιά λεπτή ειρωνεία, πού πολλές φορές παίρνει τραγικές διαστάσεις στο στίχο. Είναι ή θετική σκαμπτικότητα πού έλέγχει και δημιουργεί προεκτάσεις. 'Ο κ. Π. κατορθώνει μέσα σε λίγους στίχους νά κλείνει τραγικές καταστάσεις. Στο ποίημά του «Τό σπίτι μου» έκλεισε τήν τραγικότητα του άγχους και του τεχνοκρατικού πολιτισμού μας:

Στό σπίτι μου ολόγυρα
πολυκατοικίες.
'Ακριθά άγοράζουμε τόν ήλιο.
Γοργά σώνεται ή μέρα.
Τις εποχές μάς λείπει
τό ήμερολόγιο.
Κάτι πίνακες κρεμασμένοι
θυμίζουν τήν θάλασσα
τά θουνά.
"Ολα τά θάζα,
με νάυλον λουλουδία
στολισμένα.

Κάθε πρωί τά ξεσκονίζουμε.
Είχαμε κι ένα πουλί
μά δέν έζυσε.

"Ετσι, ή ποίηση του κ. Π. μάς τέρπει αλλά και μάς προβληματίζει. Δέν μπορούμε νά τήν αντιπαρέλθουμε αδιάφοροι.

'Ο Χ ά ρ η ς Χ ρ ό ν η ς, κάνει μιά καλή παρουσία στα Γράμματά μας με τό «INTERMETZO», τήν ποιητική συλλογή πού κυκλοφόρησε άπ' τις Έκδόσεις «Λογοτεχνικού Σταδίου» ('Αθήνα, 1968). 'Η ποίησή του έχει ευαισθησία και ό στίχος του είναι πολύ προσεγμένος. Μερικά ποιήματά του—όπως τά «'ντερμέτζο», «Βραδυή Εικόνα», «Μιά σημασία ντροπής», «Παρένθεση» — προχωρούν σε φιλοσοφικές προεκτάσεις, γραμμένα με άφαίρεση κάθε περιττού 'Η νοηματική σαφήνεια είναι ένα άπό τά προσόντα του στίχου του.

Μιά άλλη φωνή διαμαρτυρίας είναι ή «ΔΟΛΟΦΟΝΙΑ ΤΩΝ ΑΓΓΕΛΩΝ» του Δ η μ ή τ ρ η Π ο τ α μ ί τ η. 'Ο ποιητής μιλάει με πίκρα για τόν αντιπνευματικό αιώνα μας και τόν άπάνθρωπο πολιτισμό μας. 'Η ειρωνεία του έχει μιά διακριτικότητα, αλλά και πολύ πόνο:

Αυτές είναι
Οί ηλεκτρικές στήλες του 'Ολυμπίου
Διός
Πού νά τήν θρείς τή ζωή σου
Σε τούτη τήν πόλη
Με τά λευκά χείλη τής ειρωνείας
Με τό πρώϊμο χρώμα στα μάτια των
παιδιών
Πού νά τήν θρείς
'Ανάμεσα στα φώτα τά λεωφορεία
και τό μετρό
Νά ανακαλύψεις κανένα άγαπημένο
πρόσωπο
Κανένα πρόσωπο δικό σου
Πού νά τήν θρείς
Τώρα πού τά καφενεία έγιναν
'Ο πιό άνώδιος τρόπος αυτοκτονίας;
('Η πόλη)

Κάποτε προχωρεί πιό πέρα άπ' τή διαπίστωση, άνοίγει ένα μικρό φεγγίτη έλπίδας, όπως στο ποίημα «Τό παιχνίδι τής φωτιάς».

Λυρικός ό ποιητικός λόγος του Κ υ ρ ι ά κ ο υ Μ η τ σ ο τ ά κ η στή συλλογή του «Ο 13ος ΘΕΟΣ» ('Αθήναι, 1868). Κι' έδώ άποδείχεται άξιος τεχνίτης, όπως και στα προηγούμενα βιβλία του. Χρωματικές έναλλαγές είναι ό στίχος του, με πικρή γεύση κάποτε, και τήν άίσθηση του έφήμερου. Κυριαρχεί τό συναισθημα-

τικό στοιχείο που μερικές φορές ἐναλλάσσει με τὴν πλήξη καὶ τὴν πάχνη τοῦ φιλοσοφικοῦ στοχασμοῦ.

Ἡ ὑποδομὴ τῆς οὐσίας δὲν μᾶς θρῖσκει σύμφωνους. Ἡ ἀοριστία τοῦ μεταφυσικοῦ δὲν ὀδηγεῖ πουθενά ἢ μᾶλλον ὀδηγεῖ στὴν πάχνη καὶ στὸ ἀγγος.

Συνεχίζει τὴν προσωπικὴ συνομιλία μετὸν Θεοῦ ὁ κ. Ν. Δ. Μουστάνης καὶ στὴ νέα του συλλογὴ «ΜΥΣΤΙΚΟὶ ΠΑΛΜΟΙ» (Νίκαια, 1968). Ἐδῶ, μετὰ χαρὰ διαπιστώνουμε πῶς, πέρα ἀπ' τὴν οὐσία ὁ κ. Μ. πρόσεξε καὶ τὴν μορφή. Τὰ ψεγάδια ποῦ εἶχαμε σημειώσει («Ἀκτίνες», Ἰαν. 1968) γιὰ τὴν προηγούμενη συλλογὴ του — «Ἀπὸ τίς συναντήσεις μου μ' Ἐκεῖνον» — ἔχουν μειωθῆ σημαντικά. Οἱ προσωπικὲς συγκινήσεις ἔχουν μεταπλασθῆ με ἀρκετὴ ἐπιτυχία σὲ λυρικοὺς στίχους. Ἄν ὁ κ. Μ. προχωρήσει στὴν ἀφαίρεση, θὰ ἀποφύγει καὶ τὰ πεζολογικά στοιχεῖα, ποῦ δὲν λείπουν καὶ στὴν νέα του συλλογὴ.

Ἡ συλλογὴ τῆς Κας Ρένας Γρουπᾶίου «ΙΑΜΒΗΣ ΑΝΑΒΡΥΣΜΑΤΑ» (Ἀθήναι, 1968), εἶναι πραγματικά μιὰ ἀποκάλυψη στὸ γυναικεῖο ποιητικὸ χῶρο. Ἐδῶ, ὁ ποιητικὸς στοχασμὸς προχωρεῖ μέσα ἀπὸ μιὰ ἀπολλώνεια ἀτμόσφαιρα καὶ συνταιριάζει ἀρμονικά τὸ λυρισμὸ μετὸ ἑλλαδικὸ πάθος τῆς ὁμορφιάς, τοῦ καθαροῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς πνευματικῆς ἐλευθερίας. Εἶναι μιὰ Δελφικὴ ποιήτρια μετὰ ἀρχόμενη ὀριμότητα. Ἄν στὴν πορεία τῆς κατορθώσει νὰ ξεπεράσει τὸ δελφικὸ ὀριακὸ σημεῖο καὶ νὰ φτάσει στὴ μέθεξη ποῦ φέρνει τὸ Ὑπερούσιο Φῶς καὶ ὁ Λόγος, ποῦ περιγράφει ὁ Ἰωάννης στὸ Εὐαγγέλιό του, θὰ προσφέρει ἀνυπολόγιστη ὑπηρεσία στὴν Νεοελληνικὴ ποίηση. Πραγματικά, θὰ βοηθήσει στὴν ἀναγέννησὴ τῆς.

Μὲ ἀνανεωμένα τὰ ἐκφραστικά της μέσα παρουσιάζεται στὴ νέα της ποιητικὴ συλλογὴ «ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑΤΑ» (Ἀθήναι, 1968) καὶ ἡ Κας Χριστίνα Καραυδογιάννη. Πέρα ἀπὸ τὴ δωρικότητα τοῦ στίχου, τὴ λεπτὴ καὶ διακριτικὴ συναισθηματικὴτητα, προχωρεῖ στὴ σύνθεση. Τὸ ποιήμα της «Ἰκέτιδες» εἶναι ἕνα πολὺ πετυχημένο συνθετικὸ ποιήμα. Ὁ ἐνδοσκοπικὸς διάλογος ἀποτελεῖ τὴν κυριώτερη δομὴ στὴν ἐσωτερικότητα τοῦ ποιητικοῦ της οἰκοδομήματος. Ὑπογραμμίζω τὸ ποιήμα «Μονόλογος», ποῦ, νομίζω, ξεχωρίζει γιὰ τὴν τραγικότητά του καὶ τὴν ἀλήθεια. Εἶναι ἕνα ποιήμα μετὰ σωστὴ φιλοσοφικὴ ὑποδομὴ καὶ ἐκφραστικά στοιχεῖα.

Καὶ αἰσθητὴ καὶ θετικὴ εἶναι ἡ παρουσία τῆς Κας Ἰσαβέλλα Σι-

κίαρίδη — Μαλόθροβα στὰ Γράμματά μας. Κυρίως σὰν ἰδρύτρια καὶ ἐκδότρια τοῦ ἀξιόλογου περιοδικοῦ «Σμύρνα», ποῦ ὑπηρετεῖ μετὰ πολὺ εὐσυνειδησία τὸ τρίπτυχο: Γράμματα — Τέχνη — Παιδεία. Στὴν ποιητικὴ συλλογὴ της «ΚΥΚΛΟΙ» (Ἀθήναι, 1968) ἀποδεικνύεται καὶ ἄξια ποιήτρια: Προσωπικὸ ὕφος, πηγαῖος λυρισμὸς, προσεγμένη θεματογραφία. Οἱ «ΚΥΚΛΟΙ» εἶναι ἐνδοσκοπικὲς παρατηρήσεις μετὰ κάποια φιλοσοφικὴ θεώρηση. Κάποτε ἀπλώνονται ἴσαμε τὸ μεταφυσικὸ χῶρο. Ἐδῶ, δὲν μᾶς θρῖσκουν σύμφωνους, γιὰτὶ ἡ ὑποδομὴ μειονεκτεῖ πνευματικά. Ὅπως δὲν μᾶς θρῖσκει σύμφωνους καὶ ἡ «μεταφυσικὴ» τῆς ἀμαρτίας καὶ ἡ πεσιμιστικὴ «πνευματικότης».

Ἡ μεσαιωνικὴ ἀντίληψη τῆς ἀμαρτίας — ὅτι ἀμαρτάνουμε σὲ κάθε μας βῆμα — εἶναι σήμερα ξεπερασμένη ὑπόθεση. Ὁ Θεὸς δὲν ὑπάρχει μόνο στὸ σύμπαν, κατοικεῖ μέσα μας.

Μιὰ πολὺ ἐνδιαφέρουσα μελέτη εἶναι τὸ βιβλίον τοῦ κ. Γεωργίου Δελλαπόρτα «ΠΑΛΑΙΟΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑ ΚΑΙ ΒΥΖΑΝΤΙΝΑ ΜΝΗΜΕΙΑ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ» (Ἀθήναι, 1969). Ὁ σ., προτάσσοντας μιὰν ἀξιόλογη εἰσαγωγὴ μιλάει στὴν συνέχεια γιὰ τὴς παλαιοχριστιανικὲς ἐκκλησίες τῶν Ἀθηνῶν, ἀπὸ τὸν 5ον ἕως τὸν 8ον αἰῶνα, γιὰ νὰ φτάσει καὶ νὰ περιγράψει τὰ Βυζαντινὰ Μνημεῖα ποῦ κοσμοῦν τὴν Πρωτεύουσα. Ἡ περιγραφή, ἐνῶ δίνει ὅλα τὰ ἱστορικὰ στοιχεῖα, δὲν εἶναι καθόλου ξηρὴ. Ἐχει μιὰ φρεσκάδα καὶ ἱκανοποιεῖ τὸν ἀναγνώστη.

Τὸ βιβλίον «ΗΡΩΪΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ» τοῦ Χρήστου Χ. Τζούλη ἀποτελεῖται ἀπὸ ἕξι ρωμαλαῖα δοκίμια. Στοχασμὸς καθαρὸς — ποῦ γεννάει δημιουργικὲς προεκτάσεις — παλμὸς ἐθνικός, παιδεία ἑλληνικὴ. Κι' ὅλα μέσα σ' ἕνα κλίμα ἑλληνικότητας καὶ ὀρθοδοξίας. Χωρὶς προγονολατρεῖες ἢ ριχλοὺς σωθινισμοὺς, ὁ σ., οἰκοδομεῖ τὴ σκέψη του πάνω σὲ γενὰ θεμέλια. Στὴν αἴσθηση τῆς εὐθύνης καὶ τῆς σωστῆς γλώσσας. Τὰ δοκίμια του εἶναι ἀριστουργηματικά διατυπωμένα καὶ οἱ ἀπόψεις του δοσμένες ἄστερα ἀπὸ δοκιμασία στὸ καμίνι τῆς ἀλήθειας. Οἱ τίτλοι τους εἶναι: «Ἐλευθερία καὶ γλώσσα» — «Μακρυγιάννης» — «Ἡ Μυθολογία τῆς θυσίας» — «Παραλείπόμενα τοῦ 21» (Ὁ Καραϊσκάκης) — «Οἱ νέοι καὶ τὸ πολιτικὸ ἀγαθὸ» — «Ὀρθοδοξία».

Μιὰ διερεύνηση στὸ χαρακτῆρα τοῦ Ἑλληνα κάνει ὁ Ἄναστασιος Σ. Γαβαλάς στὸ βιβλίον του «Οἱ Ἑλλη- ΝΕΣ ΚΑΙ Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡ ΤΩΝ». Ἡ ἐξέ-

ταση γίνεται — όπως δηλώνει και ο ίδιος — έξ' έπόψεως ιστορικής και κοινωνικής. Φωτίζει πολλές πλευρές, χωρίς θέβαια νά εξαντλεί τὸ θέμα. Μάλλον δίνει ἀφορμές γιὰ περαιτέρω έρευνα και μελέτη.

Τὰ «ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ ΠΟΡΤΡΑΙΤΑ» τοῦ Σ τ ὶ ὠ θ Κ α ρ ρ ὶ — πὸυ κυκλοφόρησαν ἀπ' τὶς Έκδόσεις «Τὸ Έλληνικὸ Βιβλίον» — εἶναι μιὰ σύντομη κριτικὴ παρουσίαση και βιογράφιση 35 έργων τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας. (Βαλαωρίτης — Βιζυηνός — Βλαχογιάννης — Βουτηρᾶς — Γρανίτσας — Γρυπάρης — Δροσίνης — Ζαλοκώστας — Θεοτοκάς — Καθάφης — Καζαντζάκης — Κάλβος — Καρκαθίτσας — Κονδυλάκης — Κρυστάλλης — Λασκαράτος — Μαβίλης — Μαλακάσης — Μελᾶς — Μωραΐτινης — Νιρβάνας — Ξενόπουλος — Παλαμᾶς — Πάλλης — Παπαδιαμάντης — Παπαντωνίου — Πολέμης — Πορφύρας — Ροΐδης — Σικελιανός — Σολωμός — Σουρῆς — Χατζόπουλος — Ψυχάρης).

Ὁ κ. Κ. με γλαφυρότητα και σαφήνεια δίνει ὀλοκληρωμένη εἰκόνα τοῦ κάθε πορτραίτου πὸυ σκισάρεϊ. Καὶ τὸ μεγάλο του προσόν εἶναι ὅτι αὐτὰ τὰ σκίτσα — ὅπως ἄλλωστε και ὁ ἴδιος δηλώνει σὸ προλογικὸ του σημείωμα — δέν ἀπευθύνονται μόνο στοὺς «μυημένους», ἀλλὰ σὸ εὐρύτερο κοινὸ. Έτσι, ὁ κάθε ἀναγνώστης, παίρνει σαφῆ εἰκόνα και γιὰ τοὺς 35 αὐτοὺς πνευματικοὺς ἐργάτες.

Ἡ «ΣΤΕΓΗ ΑΠΟ ΟΥΡΑΝΟ» (Έκδοση, «Δωδώνη»), τοῦ Ν έ σ τ ο ρ α Μ ἄ τ σ α εἶναι ἕνα «Σαρακατσάνικο Ὀδοιποδικὸ» — ὅπως τὸ χαρακτηρίζει και ὁ ἴδιος — γραμμένο με πολλὴ ἀγάπη. Ὁ σ. δέν ἀφηγεῖται, ἀποκαλύπτει τὸν ἐσώκοσμο τῆς Σαρακατσάνικης ψυχῆς και μᾶς παρουσιάζει ἀνάγλυφα τὰ ἦθη και τὰ ἔθιμα, τὶς δοξασίες και τὶς δεισιδαιμονίες, τὸν ἑλληνικὸ πολιτισμὸ με τὶς πανάρχαιες ρίζες. Ὁ Νέστορας Μάτσας ἔζησε κοντὰ σ' αὐτὸν τὸν λαὸ, τὸν ἀγάπησε, και μᾶς τὸν παρουσίασε ἀτόφιο. Τὸ «Ὀδοιπορικὸ» του εἶναι καρπὸς προσωπικῆς ἐμπειρίας και ἀγάπης.

Θὰ κλείσω με δυὸ σημαντικὰ βιβλία πὸυ πρόσφερε σὸ ἑλληνικὸ ἀναγνωστικὸ κοινὸ ὁ Χ ρ ῆ σ τ ο ς Μ α λ ε β ῖ τ σ η ς. Τὸ πρῶτο εἶναι ἡ «ΑΛΗΘΕΙΑ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΛΥΨΗ» τοῦ Ν. Μπερτιᾶφ, και τὸ δεύτερο ἡ «ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΦΙ-

ΛΟΣΟΦΙΑ» τοῦ Κάρλ Γιάσπερς. Τί σημαίνουν τὰ δυὸ αὐτὰ ὀνόματα γιὰ τὴν Παγκόσμια Διανόηση, και εἰδικώτερα τὴ χριστιανικὴ σκέψη, εἶναι γνωστὸ. Καὶ οἱ δυὸ τους ἔχουν προσφέρει ἀνυπολόγιστες ὑπηρεσίες στὴν ἐπιστῆμη και στὸν ἄνθρωπο. Έχουν δουλέψει με πίστη και με πείσμα γιὰ τὸ πνευματικὸ ἀνέβασμα τοῦ πολιτισμοῦ μας. Οἱ θέσεις τους, προπαντὸς γιὰ τὴ χριστιανικὴ Σκέψη, εἶναι θεμελιώδεις.

Ὁ Χρῆστος Μαλεβίτσης δέν μᾶς χάρισε ἀπλῶς μιὰ θαυμάσια μετάφραση τῶν δυὸ αὐτῶν βιβλίων. Μᾶς ἀποκάλυψε τὴ βαθύτερη οὐσία τους, και φώτισε τὴν πνευματικὴ πορεία τοῦ Μπερτιᾶφ, και τοῦ Γιάσπερς με τὴν ἀποκαλυπτικὴ εἰσαγωγή του και τὰ σχόλια πὸυ παραθέτει. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά ἡ φιλοσοφικὴ σκέψη τοῦ κ. Μ. τὸν βοήθησε νά μᾶς προσφέρει μιὰ μετάφραση - δημιουργία, με ἀπόλυτη μεταφορὰ τῶν ὑψηλῶν φιλοσοφικῶν ἐννοιῶν στὴ γλώσσα μας. Θὰ εἶναι παράλειψη, ἀν τούτα τὰ βιβλία δέν μελετηθοῦν ἀπ' ὅλους ἐκείνους πὸυ ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴν πνευματικὴ τους πορεία. Καὶ τὰ δυὸ κυκλοφόρησαν ἀπ' τὶς Έκδόσεις «Δωδώνη».

ΝΙΚΟΣ ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ

ΕΛΗΦΘΗΣΑΝ

—Ν. Β. Τωμαδάκη, Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου: «ΕΟΡΤΑΣΤΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ». Έκδόσεις «Γρηγόρη», Ἀθήναι 1969.

—Κωνστ. Καλοκῆρη, Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου: «ΤΟ ΑΣΤΡΟΝ ΤΗΣ ΒΗΘΛΕΕΜ ΕΙΣ ΤΗΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΝ ΤΕΧΝΗΝ». Έκδόσεις «Γρηγόρη», Θεσσαλονικὴ 1969.

—Ἄρη Δικταίου: «ΕΓΚΩΜΙΑ ΤΗΣ ΜΗΤΕΡΑΣ», Ἀθήναι 1969.

—Κ. Καλλινίκου: «Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΣ ΝΑΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΤΕΛΟΥΜΕΝΑ ΕΝ ΑΥΤΩ». Έκδόσεις «Γρηγόρη», Ἀθήναι 1969.

—Κωνστ. Β. Σκουτέρη: «Η ΕΚΚΛΗΣΙΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ», Ἀθήναι 1969.

Τοῦ αὐτοῦ: «ΜΕΤΕΩΡΟΠΟΡΕΙΝ» ΚΑΙ «ΣΥΜΜΕΤΕΩΡΟΠΟΡΕΙΝ» παρὰ τῷ Ἀγιῶ Γρηγορίῳ Νύσσης, Ἀθήναι 1969.

Τοῦ αὐτοῦ: «Η ΕΝΟΗΣ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ ΦΥΣΕΩΣ ΩΣ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΣΩΤΗΡΙΑΣ», Ἀθήναι 1969.

Μηνιαῖον Περιοδικὸν «ΑΚΤΙΝΕΣ». Έκδοσις Χριστιανικῆς Ένώσεως «Ακτίνες». Γραφεῖα: ὁδὸς Ἀκαδημίας 45, Ἀθήναι 135 (Τηλ. 624-233). —Θεσσαλονικῆς: Βασ. Σοφίας 24 — Ὑπεύθυνος: Γ. Δ. Ἰατροίδης, κατοικία Μισαοραλιῶτων 13 Ἀθήναι (402). Ὑπεύθυνος Τυπογραφείου: Βλ. Σταματόπουλος, Ἰπποκράτους 189 Ἀθήναι (708). Ἐτησίαν συνδρομὴ δεχ. 70, ἔξωτ. \$ 5. Χειρόγραφα, δημοσιευόμενα ἢ μὴ, δέν ἐπιστρέφονται.